

T. C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YAHUDİ MİSTİSİZMİ: KABALA

TEZİ HAZIRLAYAN
SULE BURUL

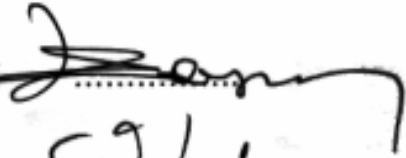
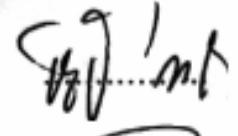

TEZİ YÖNETEN
YRD. DOÇ. HUZEFİ SAYIM

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı
Dinler Tarihi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Mayıs 2006
KAYSERİ

Yrd. Doç. Dr. Huzeyfe SAYIM danışmanlığında Şule BURUL tarafından hazırlanan "Yahudi Mistisizmi: Kabala" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü FDB Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

17/05 / 2006

Danışman	Yrd.Doç.Dr. Huzeyfe SAYIM	
	Prof.Dr. Harun GÜNGÖR	
Üye	Prof.Dr. Sebahattin SAMUR	

ONAY

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 16.06.2006 tarih ve 13 sayılı kararı ile onaylanmıştır

17 /05/ 2006

ÖNSÖZ

Dinleri doğuş ve gelişmesinden inanç, ibadet, ahlâk vb. konularına kadar tarihi seyir içinde inceleyen bir disiplin olan Dinler Tarihinin en önemli unsurları insan ve din olmuştur. İnsanlık tarihinde ne kadar geriye gidilirse gidilsin dini inançlardan yoksun bir topluma rastlanmamaktadır. İnsanoğlunun sonlu yaşamında nereden gelip nereye gittiğini, maddenin ötesindeki üst varlıklarla iletişimine dair soruları en ilkel dönemlerinden başlayarak sormuş ve bunlar tüm insanlık tarihi boyunca her bireyin temel soruları olmuştur.

Hangi dine mensup olursa olsun dini inancı bulunan insanlar evren ve kendileri hakkında sorular sormuş ve bu sorulara kendi inanç sistemleri içinde cevaplar aramışlardır. Bu cevaplara ise çoğunlukla, gerek büyük dinlerde gerekse de yazıya geçmemiş kültürlerde görülen derin dindarlık tezahürü mistisizmde de rastlanmaktadır. Mistisizm, tabiatüstü âlemlerden söz eder ve o âlemlerle ilişki kurulabileceğini iddia eder. Bu iddialar ise düşünmeye eğilimli olan insanın dikkatini toplamaya yetmiştir. İnsanlık tarihi kadar eski sayılabilecek, tabiatüstü âleme ilişkin mistik sorular, ilâhi kaynaklı eski dinlerden olan Yahudilikte de şöhret bulmuştur. Temelinde kapalı, kozmolojik sırları barındıran mistik düşünceler, Yahudi dinini de etkilemiştir.

Yahudi Mistisizmi: Kabala olarak adlandırdığımız bu çalışmamızda, Yahudilikte mistisizmin yeri ve önemini araştırmaya çalıştık. Isaac Luria, Abraham Abulafia ve Moses Luzatto gibi Kabalistlerin çalışmalarıyla sistemleştirilen Kabala, benzeri mistik ve harfçi grupların aksine mistik düşünce ve harfçiliği bir inanç sistemi haline getirmişlerdir. Gelişmiş harfçi tekniklerini ve sayı gizemciliğini kullanan Kabalistlerin Yahudi tarihinde özel bir yeri vardır. Gizemli ve kapalı olan bu inancın mensupları kendi fikirlerini açıklamakta sakınca görmedikleri bazı inanç sistemlerine de sızarak kendi fikirlerini yaymaya çalışmışlardır. Dinler tarihçilerince Kabala konusunda yeterli ve tatmin edici bir çalışma yapılmamıştır. Kabalistlerin gizliliği temel prensip edinmeleri kendileri hakkında bilgi edinmemizi zorlaştırmıştır. Konuyu zaman ve imkanlarımızın el verdiği ölçüde incelemeye çalıştık.

Bu çalışma giriş bölümü ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Kabala hakkında genel bir bilgi verildikten sonra Kabalist literatür hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde Kabala'nın kaynağı, dünü, bugünü, Yahudilikteki ve diğer dinlerdeki önemine değinildikten sonra Kabala'nın başlıca öğreti ve teorileri incelemeye alınmıştır. İkinci bölümde ise başlıca Kabalistler ve çalışmaları tetkik edilmiştir.

Kabala konusunu hazırlarken desteklerini sürekli hissettiğim aileme teşekkür ederek, onlara olan sevgimi göstermek istiyorum. Bu tez konusunu çalışmamda ısrarcı olan ve bu konu üzerine bilimsel bir çalışma yapılmasını destekleyen Hocam Sayın Doç. Dr. Mustafa Ünal Bey Efendiye şükranlarımı sunuyorum. Tez danışmanım ve değerli Hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Huzeyfe Sayım Bey Efendiye tezin her aşamasında destek olduğu için teşekkür ederim. Bir bilim insanı olarak, bilimsel çalışmalara her zaman ışık tutan saygı değer Hocam Prof. Dr. Harun Güngör Bey Efendiye görüş ve fikirleri için teşekkürlerimi sunuyorum.

Şule BURUL
Kayseri-2006

YAHUDİ MİSTİSİZMİ: KABALA

Şule BURUL

ÖZET

Tasavvufi bir gelenek olan Kabala, Yahudi Mistisizminin sözlü ve yazılı kaynağını teşkil etmektedir. İbranice anlamı “ almak, kabul etmek, vahiy olarak almak ” olan bu sözcük “qbl” kökünden türemiştir. Yahudi mistikleri olan Kabalistler, eski Ahit’in ilk beş kitabı Torah’ı mistik manada yorumlayarak ona gizemli ve özel manalar yüklerler. İşte Kabalist gelenek de kaynağını buradan alır. Kabala geleneği, Musa’ya Sina dağında vahyedildiğine inandıkları Torah’ın yazılı ve sözlü olarak iki şeklinin bulunduğunu iddia eder.

Kabalalist geleneğin, başlıca öğretileri ve iddiaları maddeler halinde ve şu şekilde özetlenebilir:

- Evren bir bütündür ve belli bir düzen doğrultusunda sürekli hareket halindedir.
- Evrende yer alan her şey Yaratıcı'nın bir parçasıdır; İnsan da, evrenin ve Yaratıcı'nın bir parçası olarak bir 'Küçük Evren'dir.
- Evren ve insan Ezeli Işık'tan intişar eder. Bu Ezeli Işık dünyevî her şeye nüfuz etmiştir.
- Tanrı kendini on ayrı oluşum aşamasıyla göstermiştir. Bu aşamalar, Kabalist gelenek içinde Sefira adını alırlar. Çoğulu Sefirot olan bu sözcük İbranice'de "sayılar" anlamına gelmektedir.

Kabala'nın yazıya geçirilmiş üç eski ana metni mevcuttur. Bunlar Kabala'nın yazılı yönünü teşkil ederler. 12. yüzyılda ortaya çıkan Parlaklık Kitabı Sefer ha Bahir'in Yahudi mistisizmi ve genel olarak Yahudilik üzerindeki etkisi derin ve kalıcı olmuştur. Eski Ahit'in geniş, kapsamlı bir simgesel yorumu olarak kabul edilen Bahir ile beraber Yahudiliğe ruhgöçü (gilgul) kavramı girmiştir. Sefer Yezirah (Yaratılış Kitabı), büyü ve evrenbilim (kozmozoloji) konularına dayanılarak yazılmıştır.

Anahtar kelimeler: Kabala, Yahudi Mistisizmi, Kabalist gelenek, Sefira, Yaşam Ağacı.

JEWISH MYSTICISM: KABBALAH

Şule BURUL

ABSTRACT

Kabbalah, which is a teosophical and oral tradition is also called as Jewish mysticism. It was derived from the word “qbl” of which meaning is “taking-accepting-taking by apocalypse”. Jewish mystics kabalists intend that it covers all the divine things when they say that Kabbalah is an oral and mystic tradition. Thus Kabbalah tradition is based on this point. Kabbalah tradition claims that there are two forms of Torah, about which they believe that it was given in Sina Mountain to Mose.

Major doctrines and claims of Kabbalah tradition can be summarized as below:

- Universe is an entire and has a constant movement in a certain regulation.
- Universe and human being comes out an from Eternal Light. This Eternal Light penetrates all earthly things.
- God is also an immanent and transcendental god as Ein (preptory absence) and Ein- Sof (preptory everything)
- God showed himself in ten formation stages. These stages are named sefira in Kabbalah tradition.it’s plural is sefirot and it means numbers in Hebrew.

During the XVIIIth century Jewish spiritual life reached to the apex with Kabbalah mystics İsaac Luria and Moses Cordovero.

There are three old texts of written Kabbalah. Sefer ha Bahir (Brilliancy Book) which is written in XVIIth century has a deep and permanent effect on jewih mysticism and whole jewish Sefer Yetzirah (Creation Book) is the first known work about magic and universe science (cosmology).

Key Words: Kabbalah, Jewish mysticism, Kabbalah tradition, Sefirot, Tree of Immortality.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
GİRİŞ	x

BİRİNCİ BÖLÜM

1. 1. YAHUDİLİKTE KABALA VE KABALİZM.	1
1. 1. 1. KELİME VE TERİM OLARAK KABALA	1
1. 1. 2. TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE KABALA	4
1. 1. 2. 1. Kabala'nın Kökeni	4
1. 1. 2. 2. Kabala'nın dünü ve Bugünü.....	5
1. 1. 3. KABALA'NIN YAHUDİLİK, HİRİSTİYANLIK VE İSLAM İLE OLAN ETKİLEŞİMİ	8
1. 1. 3. 1. Yahudilikte Kabala	8
1. 1. 3. 2. İslam ve Yahudilikte Kabala.....	9
1. 1. 3. 3. Hristiyanlık ile Etkileşimiyle Kabala.....	12
1. 1. 4. KABALA'NIN BAŞLICA TEORİLERİ VE DOKTRİNLERİ ÜZERİNE FENOMONOLOJİK BİR BAKIŞ	17
1. 1. 4. 1. Yaşam Ağacı; Sefir ot	17
1. 1. 4. 2. Sefir ot'un intişarı	21
1. 1. 4. 2. 1. Keter.....	21
1. 1. 4. 2. 2. Hokmah.....	21
1. 1. 4. 2. 3. Binah	21
1. 1. 4. 2. 4. Hesed.....	22
1. 1. 4. 2. 5. Gevurah.....	22
1. 1. 4. 2. 6. Tiferet	22

1. 1. 4. 2. 7. Nezah.....	23
1. 1. 4. 2. 8. Hod.....	23
1. 1. 4. 2. 9. Yesod	23
1. 1. 4. 2. 10. Malkut	23
1. 1. 4. 3. Tanrı Mefhumu	24
1. 1. 4. 3. 1. Ayn, Ayn Sof, Ayn Sof Or.....	28
1. 1. 4. 4. Dört Dünya.....	29
1. 1. 4. 4. 1. Azilut.....	30
1. 1. 4. 4. 2. Beriyah	30
1. 1. 4. 4. 3. Yezirah	31
1. 1. 4. 4. 4. Asiyah	31
1. 1. 4. 5. Ruhun Dört Düzeyi	33
1. 1. 4. 6. Adam Kadmon	34

İKİNCİ BÖLÜM

2. 1. BAŞLICA KABALİSTLER VE ÇALIŞMALARI.....	36
2. 1. 1. LURİANİK KABALA.....	36
2. 1. 1. 1. İsaac Luria.....	36
2. 1. 1. 2. Luria'nın Kabalist Öğretileri.....	38
2. 1. 2. ABRAHAM ABULAFİA VE HARFÇİLİK	43
2. 1. 2. 1. Abraham Abulafia.....	43
2. 1. 2. 1. 2. Abraham Abulafia'nın Kabalist Öğretileri.....	43
2. 1. 2. 1. 3. Harf İlmi.....	46
2. 1. 2. 1. 3. 1. Themuria Tekniği.....	46
2. 1. 2. 1. 3. 2. Gematria Tekniği	47
2. 1. 2. 1. 3. 2. Notaria Tekniği	49
2. 1. 3. MOSES LUZATTO VE DEVEKUTH.....	50
2. 1. 3. 1. Moses Luzatto ve Kabalist Öğretileri	50
2. 1. 3. 2. Devekuth (Tanrı İle Bir Olma).....	51
2. 1. 4. SABETAY SEVİ VE KABALİSTLİĞİ	55
2. 1. 5. MERKABAH MİSTİSİZMİ	62
2. 1. 5. 1. Hezekiel Kimdir?	65

2. 1. 5. 2. Hezekiel'in Rü'yeti	65
---------------------------------------	----

SONUÇ	69
--------------------	-----------

SÖZLÜK	73
---------------------	-----------

KAYNAKÇA	76
-----------------------	-----------

ÖZGEÇMİŞ	
-----------------	--

GİRİŞ

Kaynağını insanın mistik olgunluğa ulaşması ilkesinden alan Yahudi tasavvufunun temeli Kabala'dır. Ortaya çıktığı yer ve zamanı tam olarak bilinmeyen bu geleneğin başlangıcı aslında çok öncelere dayanmaktadır. Kabala, içerdği öğeler açısından kadim Kabalistlere bazı problemler yaşatmıştır. Bu yüzden sanki Yahudiliğin dışındaymış gibi yorumlanan Kabala, özellikle Sabetay Sevi hareketi sonrasında adeta unutturulmaya çalışılmıştır. Halbuki içeriği, konusu, yorumu, kısaca karakteriyle Kabala, diaspora Yahudilerinin, ümitlerinin ve coşkusunun bir aynası olarak düşünülebilir.

Kabala bir ekol olarak, Ortodoks Yahudi dini inancının içerisinde ama ondan bağımsız olarak yıllarca yaşamıştır. Kabala içerdği derin anlamların tamamıyla belirlenememiş olmasından dolayı da Rabbilerin tepkisini üzerine çekmiştir. Fakat bu yola gönül veren dindarların olağanüstü yeteneklerinden dolayı, her zaman büyük ve reddedilemez bir ilginin odağı olmuştur. Abraham Abulafia ve Moses Luzatto gibi mistikler Kabala'ya yeni anlamlar kazandırmışlardır. İsaac Luria'nın bu geleneğe dahil olmasıyla Kabala, Torah ile beaber incelenebilir bir hale gelmiştir. Yahudi mistik inancına göre Torah'ın iki anlamı vardır. İlki Musa'ya, Sina'da inen ve herkesin anlayabileceği yazılı Torah'dır. Burada anlatılanlar onu okuyanların görerek edindikleri izlenimlere dayanmaktadır. Diğeri ise sözlü Torah'dır. Sözlü Torah, onu kalp gözüyle görebilecek insanlara inen bir kitaptır ve Tanrı onu, anlayabilecek gerçek dindarlara yollamıştır. Sözlü Torah sırlarla doludur ve onu anlayabilmek için öncelikle mistik ve katı bir hayatı tecrübe etmek gerekmektedir. Kabalistler, bu ikinci kitabın da aslında ilk kaynaktan doğduğunu kabul etmektedirler.

Kabala, diğer bütün mistik ekollerden farklı olarak bir dengeye dayanır ve kendine has ilkeleri ile dikkat çekicidir. Örneğin genel olarak doğu kökenli mistik topluluklarda temel felsefe hep verme esasına dayanmakta olup, bunun sağlanabilmesi için de nefsin yok edilmesinin gerekliliği benimsenmektedir. Batılı mistik akımlarsa daha maddesel unsurlara sahiptir. Özellikle Tapınak şövalyeleri ve bunların adeta en müttekâmil uzantısı olan Masonluk'ta, bir felsefe etrafında toplanan ve genel olarak siyasi ve

ekonomik alanda radikal hedefler belirleyen gruplar mevcuttur. Bu topluluklar doğu toplumlarının bilgi birikimlerini genellikle batı mantığına uyarlamakla birtakım sonuçlara ulaşmaktadırlar. Hâlbuki Yahudi mistisizmi, bu iki genel ekol arasında bir köprüdür, nitekim Kabalistik ekol temelde alma-verme dengesine dayanmaktadır ve bu esas dâhilindeki bir yaşam biçimini benimsemektedir. Vermek için almak prensibi böylelikle bambaşka bir ekolün yaratılmasına yol açmaktadır. Genel olarak Kabalist gelenek, pek çok mistiğin ortak bir ürünü olarak kabul edilse de özellikle 16. yy. ile beraber Ari Luria'nın etkileri Kabalist çevrelerde daha fazla şöhret bulmuştur. Aslında tüm bu kişilikler içinde en çok dikkat çeken de budur. Luria, Safed'de yaşamış bir din adamıydı ve Polonya'dan sonra uzun yıllar yaşadığı Mısır'dan Safed'e gelmişti. Bu nedenle her dönemde Yahudi mistisizminde önemli bir yeri olan Mısır düşüncesinin de çok önemli bir temsilcisiydi (nitekim yaşayan tüm mistiklerin hayatlarında Mısır'ın çok özel bir yerinin olduğu bilinmektedir). Onun Kabalistik yapıya kazandırdığı en önemli husus aslında kırılma teorisiyle beraber şekillenen ve bambaşka bir karakter kazanan mesihî kurtuluş inancıdır. Nitekim kendisinden sonra gelen ve onun takipçisi olan Sabetay Sevi de bu fikrin savunucusu olmuştur.

Kabala'nın yazılı olarak üç ana kitabı bulunmaktadır. Bunlar Sefer ha Zohar, Sefer ha Yezirah ve Sefer ha Bahir kitaplarıdır. Bu kaynaklar anonimdir ve çeşitli bölümlerden oluşmaktadır, bunlar yazılı Kabala'yı teşkil ederler. Temelde rabıtaya dayalı olan pratiklerin bulunduğu yazılı Kabala'nın doğu gizemciliğinden etkilendiği düşünülmektedir.

Bu çalışmayı hazırlarken asıl kaynak olarak kabul edebileceğimiz Zohar, Yezirah ve Bahir kitaplarına ulaşmış bulunmaktayız. Bu kitapların İbranice'den İngilizce'ye çevirisini Aryeh Kaplan yapmıştır. Yaptığı tercümeleri ise internet aracılığı ile de yayınlamıştır. Kabala'nın bu temel kitaplarının İbranice ve İngilizce olmasından dolayı çalışmamızın büyük çoğunluğunu bu kitaplar üzerine yazılan yorumlamalara dayanarak yapmış bulunmaktayız. Kabala üzerine yazılmış olan Zohar, Yezirah, ve Bahir kitapları haricinde kitap bulunmamaktadır. Bu kitapların ortaya çıkma zamanı ise 13. yüzyıldır. Bu tarihten sonra yazılan tüm kitaplar bu Kabalist literatür temel alınarak yazılmıştır. Ayrıca bu çalışmamızda Tora kitabının Bereşit bölümü de esas alınmıştır. Kabalistlere

göre Tora kitabı ayrı bir öneme sahiptir. Gershom Scholem'in Kabala ve Zohar kitabı üzerine yaptığı yorumlar da çalışmamız için kaynak olmuştur.

Bahir Kitabı

Rabbi Nehvuniah Ben Hakana'nın Merkabah dönemine ait tecrübelerinde trans ve vecd halinde iken verdiği söylevlerden oluşan yazılı metne Bahir (Işığın Kitabı) adı verilmiştir. 12. yüzyılın ikinci yarısında Provence'de ortaya çıkan bu kitabın derleyicisi bilinmemektedir. Lakin Rabbi Nehvuniah'ın anlaşılması güç ritüellerini ifadelendiren bu kişiyi de iyi bir Merkabah ustası olarak kabul etmek gerekir.¹

Bahir'in ustası Rabbi Nehvuniah öğrencilerini merakla dolu bir yolculuktan geçirerek huşu, arzu ve aşk içinde İhtişam Tahtı'na ulaştırır. Rabbi Nehvuniah'a göre aranan şey yürekdedir. Onu çözecek düşünce ise sınırlı değildir. Çünkü insan bilgisinin sınırına varabilir ancak düşüncelerinin sınırına varamaz.²

Kabala metinlerinin en önemlilerinden biri olan Sefer Ha Bahir kitabı, 12. yüzyıla aittir. Yahudiliğin gelişmesi üzerinde bu metnin derin etkileri olmuştur. Sefirot doktrini bugünkünden farklı olmayan şekline Bahir kitabında kavuşmuştur.³ Evrenin oluşumu ve devamında Sefiraların önemini vurgulamanın yanında Yahudi Kabalist geleneğine “gilgul” (ruh göçü) kavramını dâhil etmiştir. Ayrıca Kabalist geleneğe Tanrısal yaratma gücünü simgeleyen “Kozmik Ağaç” kavramını da eklemiştir. Mistik geleneğin kapsamını genişleten bu metin, gelenek içerisinde önemli olan yerini daha o yıllarda almıştır. Bahir, aslında Eski Ahit'in geniş kapsamlı bir simgesel yorumudur ve dayandığı temel motif, İbrani alfabesindeki harflerin ses ve biçimlerinin gizemli anlamlarıdır.⁴

Kısmen İbranice ve kısmen Aramice yazılmış olan Bahir, düzensiz ve karmaşık yapısına karşın, yoğun mistik fikirleri Kabala'ya ve Kabala yoluyla da Yahudiliğe katmıştır.

¹ <http://www.yesil.org/sabatay/sabataykabbala.htm>, May. 2005. Perle Epstein; Kabala, s. 79.

² Perle Epstein; Kabala, s. 80- 82.

³ Arzu Cengil; Kabbalah, Yahudi Gizemi s. 16.

⁴ Ana Britanica, Kabala Maddesi, Cilt 12, s. 351.

Çağdaş Yahudi araştırmacı Gershom Scholem, bu gizemci simgeciliği Kabala'nın Yahudi dinsel düşüncesi üzerindeki en önemli etkisi olarak değerlendirmiştir. Bahir'in, evrenin yaratılması ve varlığını sürdürmesini gizemli bir biçimde simgeleyen on adet "Tanrısal Oluşum"u içerdiğinden bahsetmiştik. Kendi içinde üç adet üst ve yedi adet alt belirtiyeye ayrılan bu on "söylem" , daha sonraları Kabala'daki ünlü Sefiralar olarak tanımlanmıştır. Bahir, aslında Eski Ahit'in geniş kapsamlı bir simgesel yorumudur ve dayandığı temel motif, İbrani alfabesindeki harflerin ses ve biçimlerinin gizemli anlamlarıdır.⁵

Sefer Bahir'de aşağıdaki sorular sorulur ve bu sorulara cevaplar aranır.

- Eğer Dünya'yı Tanrı yarattıysa, yani bir tarafta Tanrı diğer tarafta Dünya varsa, Tanrı olmazsa Dünya ne olur?
- Eğer Dünya Tanrı'nın bizzat kendisiyse, o zaman neden mükemmel değil?

Oldukça karmaşık ve metafizik görünen bu sorulara cevap Kabalist gelenek içindedir. Saf ve mükemmel varlıkla, saf ve mükemmel olmayan dünya arasındaki ilişkiyi çözmek için, Bahir kitabı bu soruları sorarak işe başlar.⁶

Sefer Yezirah

Kabala'yı teorik ve pratik olarak iki bölüme ayıracak olursak Sefer Yezirah ve Zohar kitapları Kabala'nın teorik kısmını oluşturmaktadır. Sefer Yezirah, Ortaçağın sonuna doğru ortaya çıkmıştır. Sefer Yezirah 10.yy da doğmuş ve 13.yy da gelişmeye başlamıştır. İbranice anlamı “yaratma” olan Yezirah'da sayılar ve harfler Tanrı'nın evrendeki sembolleri olarak görünmüştür.⁷

Kabalist gelenek en eski açıklamasını, Akiba'ya atfedilen Sefer Yezirah'da bulur. Sefer Yezirah iki bölümdür; Birinci bölümü “Bilgeliliğin Otuz iki Yolu”, kitabın diğer bölümü ise, “Yaratılış Kitabıdır”. Birinci bölümün konusunu, varlığın kendi kendine gelişimini tanımlaması oluşturur. Yani mutlak sınırsız olan Varlık nasıl kendini

⁵ www.hermetics.org/cabala.htm, May. 2005.

⁶ <http://f27.parsimony.net/forum67623/messages/5197.htm>, Aug. 2005.

⁷ H.Loewe; 7/622, A.Küçük; Dönmeler Tarihi, s. 140. Hikmet Tanyu; Tarih Boyunca Yahudi ve Türkler, Cilt 1, İstanbul 1978, s. 112.

sınırlayıp gerçek varlık konumuna geçmiştir. Bu sorular birinci bölümde yanıt bulur. Diğer bölümde ise Varlık'ın kendi dışında gelişimi konu edinilmiştir.⁸

İsa'dan sonra, 3–6. yüzyıllar arasında kaleme alınan Sefer Yezirah'da yaratılış, Yaraticının on kutsal sayısını (Sefirot) ve 22 İbrani harfini içeren bir süreç olarak açıklanmıştır. Geleneğe göre bu sayılar ve harfler toplamda gizli bilgeliğin otuz iki yolunu oluşturmaktadır.⁹

Sefer Yezirah ortaçağ Kabalistleri tarafından en önemli Kabalist metin olarak kabul edilir. Evrenin kökeni üzerine yapılan araştırmalarda Kabalistik harekete temel olmuştur. Merkabah mistiklerinin Şamanik trans ritüellerini gösterdikleri devrin en etkili metni Sefer Yezirah kabul edilmektedir. Sefer Yezirah içeriğinde Sefirot'u açıklamaktadır.¹⁰

Yezirah'a göre Sefirot, yaratıcı Tanrı'nın kendini açığa çıkardığı on ayrı oluşum ya da güç olarak yorumlanabilir. "Ayn Sof" adı verilen " Sonsuz Tanrı "dan intişar eden ışık on ayrı aşamada yayılır. Böylece bu on ayrı ışık yani her bir Sefira, Tanrı'nın ayrı bir yaratıcı niteliğini ifade eder. Kabala'ya göre, her Sefira'nın bir başka Sefira ile olan bağlantısı yaratılışın ritmini oluşturmaktadır. Kabala'da, Sefirot'un gizemli yapısı ve kesin işlevi en sık tartışılan konudur. Bu tür spekülasyonların tümüyle sapkınlık olduğu yolundaki sert eleştirilere karşın, Sefira'lar Kabalist geleneğin temel ilkesini oluştururlar.¹¹

Zohar

İbranice'de 'zhr' veya 'zuhr' olarak yazılan "Zohar" veya "Sohar" olarak bilenen "İhtişam Kitabı" veya "Işık Kitabı", Tanrı, Melekler, Ruhlar ve Kozmoloji gibi konuların derlemesinden meydana gelmiştir.¹²

⁸ <http://www.yesil.org/sabatay/sabataykabbalayag.htm>, May. 2005. <http://www.hermetics.org/qblh.html>, May. 2005.

⁹ www.en.wikipedia.org/wiki/kabbalah, Sep. 2005.

¹⁰ Arzu Cengil; Kabbalah, Yahudi Gizemi s. 16

¹¹ www.hermetics.org/cabala.htm, May. 2005.

¹² www.yesil.org/sabatay/sabataykabbalyag, May. 2005. www.ritmanlibrary.nl/kabb03.jpg, Sep. 2005.

Zohar, Rabbi Şimon Bar Yohai'nin öğrencileri tarafından İ.S. 170'de İsrail'de yazıya geçirilmiştir. Rabbi Simon Bar Yohai, ustası Rabbi Akiva'yı öldüren Romalılardan kaçarak 13 yıl boyunca mağarada saklanmış bir bilgedir. Bu bilgeye saklandığında oğlu Eleazar da eşlik etmiştir. Roma imparatoru ölünce saklandığı mağaradan çıkar. Ancak Yahudi halkının dinden uzaklaştığını görünce mağaraya tekrar döner. Mağarada iken onu dinlemeye hazır insanları Kabala üzerine eğitmesi gerektiğini söyleyen bir sesle irkilir ve mağaradan tekrar çıkar. Bu çıkışında etrafında oluşan istekli topluluğu eğitir. Rabbi Simeon'un onları eğitirken kullandığı öğretileri Zohar'ı oluşturur.¹³

Rabbi Simeon'a göre yazılı ve sözlü Tevrat birdir. Her ikisi de Musa'ya Sina Dağı'nda vahyedilmiştir. Rabbi Simeon buradan hareketle Kabalacılara Tanrı ile bütünleşmeyi sağlayacak meditasyonları geleneğe kaydetmiştir.

Zohar eşsiz bir anlatım ve yorumla kısa hikâyeler şeklinde, Aramice olarak yazılmıştır. Zohar bize Aramice'nin, İbranice'nin gizil yanı olduğu haberini vermektedir. Efsaneye göre de Arami dilinde yazılan bu Zohar metinleri, İsrail'de Safed adlı bölgede gizli tutulurken Araplar tarafından bulunmuş ve parçaları özensiz şekilde kullanılırken Safedli bir Kabalist tarafından fark edilerek korumaya alınmıştır. Kitap haline getirilen Zohar metinleri, 13. yüzyılda İspanya'da Moshe de Leon tarafından yayımlanmıştır.¹⁴

Zohar, Torah'ın cümlelerinin içrek manada yorumlandığı ve birbirinden ayrı konulardan oluşan bir metindir. Zohar bugün birçok Ortodoks tarikat tarafından Talmut kadar kabul görmektedir.¹⁵

Zohar da Sefer Yezirah gibi Kabala'nın teorik kısmının diğer başlıca yapıtıdır. Zohar Sefer Yezirah'dan sonra 11.yy da oluşturulmaya başlanmış ve felsefi doktrinlerin de etkisiyle 13.yy da tamamlanmıştır. Sefer Yezirah'taki harfler üzerine yapılan mistik tecrübeler Zohar'da daha da genişletilmiştir. Zohar ışık, ihtişam anlamlarına gelmektedir. Zohar'a bu ad Kutsal Kitap'taki “ Bilgeler gök kubbe gibi, birçoklarını

¹³ Yusuf Basalel; Yahudilik Ansiklopedisi, Kabala Maddesi, Cilt 2, s. 296.

<http://www.byzant.com/kabbalah/introduction.asp>, Sep. 2005.

¹⁴ www.kabbalah.info/turkishkab/bolum_5, July. 2005. www.newadvent.org/cathen/08590a.htm, Sep. 2005. www.en.wikipedia.org/wiki/kaballah, Sep. 2005.

¹⁵ Mehmet Aydın; Din Fenomeni, Din Bilimleri Yayınları, Konya 1995, s. 111. Encyclopaedia of Religion and Ethics; Kabbala Maddesi, Cilt 7, s.627.

doğruluğa döndüren yıldızlar gibi sonsuza dek parlayacaktır”¹⁶ cümlesinden esinlenerek verilmiştir.¹⁷

Zohar, Torah’ın mistik bir yorumudur. Kabalist geleneğinin en önemli kitabı Zohar, geçmişteki yorumlar kadar gelecek yorumları da içerir. Daha önce de işaret ettiğimiz gibi Kabala artan bir gelenektir. Sonradan eklenen cümleler dahi Kabala ve Zohar’da yer bulur. Bugün dahi Kabalist dünyanın en meşhur eseri Zohar’dır. Öyle ki bazı Kabalist çevrelerce Tevrat’ın şöhretini geride bırakacak kadar meşhur kabul edilmiştir. Günümüzde Jean de Pauly tarafından Zohar’ın eksiksiz ve son derece skolâstik bir Fransızca tercümesi basılmak üzeredir.¹⁸

---

¹⁶ Daniel, 12/3.

¹⁷ H. Loewe; 7/622, A.Küçük; Dönmeler Tarihi, s. 140, Tanyu; TBYT, 1/112.

¹⁸ Abraham Galante; Sabetay Sevi ve Sabetaycılarının Gelenekleri, s.17.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. 1. YAHUDİLİKTE KABALA VE KABALİZM

1. 1. 1. KELİME ve TERİM OLARAK KABALA

Kelime olarak "almak", "kabul etmek", "vahiy olarak almak" anlamlarına gelen bu İbrani sözcük, Tanrısal sözlerin iletilmesi anlamına da gelir. İbranice "gelenek" anlamında kullanılan Kabala; "ilham edilmiş", "ihata edilmiş bilgi" anlamlarına da gelmektedir.¹⁹ Ortaçağ yazmalarında "almak" anlamına gelen ve "qbl" kökünden türeyen Kabala "anlamak", "kavramak", "kabul etmek" manalarına da karşılık gelir.²⁰ Kabala, Torah'ın (Eski Ahit'in ilk beş kitabı) zahiri anlamından başka gizli bir anlama sahip olduğunu ve bu mananın ancak özel bir eğitim sonunda kavranabileceğini savunan bir gelenektir. Kabala, mistik manada ise kabul görme, razı olma'dır.²¹

Kelime olarak "almak" anlamına da gelen Kabala, eylemlerin nedenini, "almaya arzulu olmak" şeklinde açıklar. Almaya istekli olan mistik bu yolda emek harcayacaktır. Bu almaya istekli oluş sırasında kişi kendi yetenek ve sınırlarının farkında olur. Anlatılanlardan da anlaşılacağı üzere bu kişisel deneyim, tek olarak başlayıp tek bitmektedir. Kabbalist mistik bu "alma, kabul etme arzusu" ile kendi içine dönmüş olacak ve farkındalık duygusunu had safhada geliştirmiş olacaktır.²²

Kabala, Yahudilerin harfçilik ve sayıcılıkla karışık metafizik evren öğretilerini kapsamaktadır. Felsefi temelini Yeni Platonculuktan alır. Mistik Tanrı ve evren

---

¹⁹ Abdurrahman Küçük; Dönmeler Tarihi, Alperen Yayınları, Ankara 2001, s. 135.

²⁰ The Encyclopedia of Religion; Qabalah Maddesi, Cilt 12, Macmillan Publishing, New York 1987, s. 117.

²¹ Arzu Cengil; Kabbalah, Yahudi Gizemi, Ayna Yayınevi, İstanbul 2004, s. 11.

²² <http://www.Kabbalah.info/turkishkab/kitap/bolum.1.htm>, July. 2005.

öğretisi olan Kabala'ya göre evrende varlık bulmuş her şey Tanrı'nın dışlaşma sürecinden sonra hayat bulup maddeleşmiştir. Kabala'ya göre insan da bu dışlaşma sonucu oluşmuş olup adeta küçük evrendir. İnsanoğlu, yaratılanların özelliklerini taşımanın yanında Yaratıcıdan da yansımalar almıştır. Kişi içindeki bu Tanrısal olan özelliklerle ölmeden önce, dünya üzerindeyken rahatlıkla üst âlemlerle iletişim kurabilmektedir. Maddeleşip dünyada birbirinden ayrılan ruhlar tekrar birleşebilmek için birbirlerini aramaktadırlar. Geleneğe göre bekleme sürelerini tamamlayan ruhlar, mesihin gelişiyile birleşerek Tanrı'da bir ve O'nunla aynı olacaklardır.²³

İlk insan Âdem'den bu yana alınan ve ilham edilen geleneksel bilgiler Yahudi Mistisizmini meydana getirmiştir. Yahudi Mistisizmi ise Tanrı ile bir olmanın ya dünyevi zevklerden uzak bir yaşam tercih ederek yahut Tanrı'nın kutsal adlarını mistik anlamda tecrübe ederek gerçekleştirilebileceği üzerine temellenir. Tanrı'nın kutsal isimleri ise harf ve sayı esaslarına dayanılarak tecrübe edilir. Yahudi mistik geleneğinin bu temaları üzerinde kendine yer edinen Kabala ise ilerleyen zamanlarda Yahudi Mistisizmi ile bir anlama gelir oldu. Yahudi Mistisizmi olan Kabala, Tanrı ve kendisinden intişar eden evren ve diğer canlılar hakkındaki mistik doktrinleri kapsamaktadır.²⁴

12. yüzyıl ve sonrasında yaygınlaşan Yahudi mistisizminin sözlü geleneğe dayandırılmasının arka planında Kabalist öğretisi ve uygulamaların ancak bir kılavuzun eşliğinde tecrübe edilmesi gerektiği bulunmaktadır. Kabalist aday bu mistik deneyim sırasında kılavuz olmaksızın karşılaşılabileceği tehlikelerden korunamayacaktır.²⁵

Kabalist geleneğe göre, Tanrısal olan Torah'ın içerisinde gizli manalar mevcuttur. Musa, Sina Dağı'nda yazılı yasayı alırken sözlü yasayı da almıştır. Gelenek içerisinde bu sözlü yasanın vahyin gizli bilgisini içerdiği düşüncesinden hareketle Kabalist gelenek, bu savı içselleştirip kendine hasretmiştir. Ancak Kabalist geleneğin mistik ağırlığını kaldırabilecek bedenlere açılacak olan bu sözlü yasadaki sözlü bir

²³ www.geocities.com, Aug. 2005.

²⁴ Encyclopaedia of Religion and Ethics; Kabbala Maddesi, Cilt 7, Charles Scribner's Sons, New York 1980, s. 622.

²⁵ Ana Britanica, Kabala Maddesi, Cilt 12, Ana Yayıncılık, s. 351

gelenek büyümüştür. Kabalist geleneğin özünde de sözlü mistik öğretiyi çalışan birine yaratılışın sırlarının açılacağına duyulan inanç vardır. Bu sözlü yasa zamanla Kabala adını almıştır.²⁶

Burada söz konusu olan sözlü yasa ya da gelenek İlahî olan her şeyi kapsamaktadır. Bu sözlü gelenek belirli bir konuyla sınırlandırılmamaktadır. Bu sözlü gelenek Musa'ya Sina Dağı'nda aldığı sözlü yasanın yanı sıra babadan oğula, hahamdan öğrencisine, sözlü olarak aktarılan bilgi ve yorumlamalarını da kapsamaktadır. Salt bilgiye dayalı bir öğreti olmaması onun sınırlarını hayli genişletmiştir.²⁷

Kabala, Tanrı'nın ışığını yaşama yansıtacak pratik yöntemler bütünüdür. Yaşamın paradoksal soruları Kabala'da yanıt bulmaktadır. Kabala yahut sözlü Yahudi geleneği Tanrı ve evren hakkında cümleler kuran gizli bir öğretilerdir. Bu gizli öğreti İbrani harflerinin arasına mistik tarzda yayılmıştır. Kabala mistik bir gelenektir. Kabalist ise bir mistiktir; Tanrı'yla görsel, işitsel ve ruhsal bir iletişim kurar. Kutsal yazıları ise bu vecd ve istiğrak halinde iken yorumlar ve maddi kişiliğinden soyutlanır.²⁸

Kabala, evrenle ilgili metafizik soruların cevaplarını Yahudi mistiğine öğretir. Kabala manevi dünyaya erişme yöntemidir. Çalışan ve düşünen Kabalist mistiğe bu manevi dünyanın kapıları sonuna kadar açılmaktadır.²⁹

Buradan da anlaşılacağı üzere Kabala, teorik olmanın ötesinde pratik bir yöntemdir. Kendini ve evreni keşfe çıkan Kabalist mistik, kademe kademe kendine döner ve tecrübesini içselleştirir. Kabalist, Kabala'nın kendinde meydana getirdiği bu içsel değişimleri birbirinden farklı olarak tecrübe eder. İçsel süreçte meydana gelen bu değişim yalnızca o kişiye özgüdür. Her mistiğin deneyimi ise farklı farklıdır.

Kabalist, insanın doğumundan ölümüne değin, yaşayacağı yaşantının seyrini, nedenlerini, dünyada aşılması gereken problemleri, reenkarnasyon sürecini ve nasıl

²⁶ Arzu Cengil; Kabbalah, Yahudi Gizemi, s. 11.

²⁷ Yusuf Basalel; Yahudilik Ansiklopedisi, Kabala Maddesi, Cilt 2, Gözlem Yayınevi, İstanbul 2001, s. 295.

²⁸ Abraham Galante; Sabetay Sevi ve Sabetaycılarının Gelenekleri, Zvi-Geyik Yayınları, İstanbul 1935, s. 17

²⁹ <http://www.Kabbalah.info/turkishkab/kitap/bolum.1.htm>, July. 2005.

sonlanacağını mistik bir biçimde yorumlar. Yahudiler, yaratılışın başından beri bu dünyanın oluşumunu Kabalist bir sisteme göre araştırdılar. Kabalist bu araştırmayı sürdürürken beş duyu organına ilaveten altıncı bir duyuyu da harekete geçirir. Kabala tekniğini kullanıp altıncı hissi elde eden ve bu dünyanın engelini aşan kimse gelenek içinde “Mekubal” yani Kabalacı olarak adlandırılmaktadır.³⁰

1. 1. 2. TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE KABALA

1. 1. 2. 1. Kabala'nın Kökeni

Yahudi filozoflar Kabala'nın kökenini İbrahim Peygamber (Abraham)'e hatta bazıları Âdem Peygamber (Adam) 'e kadar geri götürürler. Adam, Kabalist yorumlarla birlikte sadece maddesel bir cennet varlığı olmayıp metafizik boyuttaki bir varlıktır. O'nun özü bu dünyaya gelmiş ve gelecek ruhların toplamıdır. Geleneğe göre Kabala'nın ilk kitabı Adam'a verilmiştir. Kitap yaratılışın karbon kopyası olarak nitelendirilmektedir.³¹

Kabala'nın menşesine dair birçok bilgi mevcuttur. Kabala'yı Mişna ve Talmud derlemelerinden de önceye taşıyanlar mevcuttur. Mistik bir Kabalist olan Abraham Galante ise, Kabala'nın kökenini Mişna ve Talmud öncesine, Babil sürgünü dönemine taşımaktadır. Bunu ise Abraham Galante, Babil-Asur edebiyatında Hezekiel ve Saint Jeon'un Apokalipsi kitabındaki bazı yazılara benzeyen edebi parçalara rastlamasına dayandırır.³²

Kabala'nın kökeni, İ.S. 1. yüzyılda Filistin'de filizlenen Merkabah gizemciliğine kadar geri götürülebilir. Merkabah gizemciliğinde temel uğraş, Eski Ahit'te peygamber Hezekiel'in düşlediği "ilâhî taht" ya da "araba" üzerine derin düşüncelere dalmak ve bu sayede coşku içinde kendinden geçmektir. Yahudiler arasında Babil tutsaklığının hemen sonrasında mistik akımların varlığı, Hezekiel'in kitabından da anlaşılmaktadır. Nitekim Hezekiel peygamber dini tecrübelerini, keşiflerini uzun

³⁰ <http://www.Kabbalah.info/turkiskab/indeks.htm>, July. 2005.

³¹ Abdurrahman Küçük; Dönmeler Tarihi, s. 136

³² Abraham Galante; Sabetay Sevi ve Sabetaycılarının Gelenekleri, s. 17

uzun anlatmıştır. Dolayısıyla Kabala'yı oluşturan akımların İ.S. 1. yüzyılda Babil'de iken başladığı düşünülebilir.³³ Hezekiel'in dini tecrübeleri üzerinde daha detaylı durulacaktır.

Yahudi din alimlerinin bir kısmı Kabala'nın kökenini oluşturan mistik akımların başlangıcını 12. yüzyıl Kabalistlerinden Rabbi Kör İsaac'a dayandırmaktadırlar. Yahudi din alemleri Rabbi Kör İsaac'ı, Kabala'nın babası olarak adlandırmaktadır.³⁴

Kabalist gelenek evrenin değişmez kanun ve ilkelerle yaratıldığını iddia etmektedir. Fiziksel yasalar gibi insan yaşamını oldukça etkileyen bu ilke ve kanunlar Yaratıcı tarafından tüm insanlara verilmiştir. İnsanın evrensel kanunlarla uyumunu ise Kabala sağlayacaktır. Kabalist gelenek içerisinde bu düşüncelerin varlığı Kabala'nın zamansal bir başlangıcının olmadığı fikrini akıllara getirebilir.

1. 1. 2. 2. Kabala'nın Dünü ve Bugünü

Kabala terimini mistik öğretiye ilk defa uygulayan 11. yüzyılda İbn Gabriol olmuştur. O vakitten bu yana bu terim Yahudi mistik uygulamaları için kullanılmaya gelmiştir. Gelenek içerisindeki gizli ve sözlü öğretiler Kabala adını almıştır. Kabala'nın kökenine dair edindiğimiz bilgilerde onun çok daha köklü bir tarihe sahip olduğunu söyleyebiliriz.³⁵

Kabala'nın geçmişte ve günümüzde çok karmaşık hesap ve mistik öğretilerle kuşatılmış olması belki de kapalı bir millet olan Yahudilerin onun gizemine karşı alınan bir tedbirdir. Bu tedbir gerek Yahudi toplumu gerekse diğer toplumlardan gelebilecek tehlikelere karşı alınmıştır. Yahudiler arasında bile Kabala'nın kapıları her insana açık tutulmamıştır. Adeta bu gelenek, usta-çırak ilişkisi gibi bilge kişiden bilge olmayan aday kişilere aktarılıyordu.

³³ Hayrullah Örs; Musa ve Yahudilik, Yükselen Matbaası, İstanbul 1976, s. 340.

³⁴ <http://www.digital-brilliance.com/kab/faq.htm>, Aug. 2005.

³⁵ Perle Epstein; Kabala, Dharma Yayınları, İstanbul 1993, s. 17.

Kabalistler, Kabala hikmetini açıklayabilecekleri zamanın ve şartların uygun olmadığından bahsederek onu halka açıklamayı düşünmemişlerdir. Halkın bu geleneğe hazır olmadığını söyleyerek binlerce yıl onu saklı tutmuşlardır.

1492 yılında İspanya'dan kaçabilen Yahudiler İtalya üzerinden geçerek bir kısmı Türkiye'ye bir kısmı ise Filistin'e yerleşmişlerdir. Sefardim Yahudileri de denen bu gurup mistik akımlar arasında Kabala'yı tutmuş ve onun yayılmasına katkı sağlamıştır.³⁶

Kabalistler kendilerini Tanrı'nın seçkin kulları olarak görürler. Kabalist gelenek içinde seçkin insanlar yani peygamberler Tanrı'nın sözlerini konuşmaktadırlar. Kastedilen o ki Tanrı aşkın olmanın aksine ulaşılabilen bir varlıktır. Kabala'yı gerçekten özümseyebilen mistik ise bu elçiler sayesinde Tanrı'ya ulaşmayı onunla bir olmayı arzu eder.³⁷

Bugün Kabala öğrenimi veren Bney-Baruh adında bir kuruluş mevcuttur. Bu kuruluşun başında ise Rabbi Mihael Laytman bulunmaktadır. Rabbi Mihael Laytman ise Kabala'ya ait bilgilerini, Rabbi Baruh Şalom Aşlag'dan almıştır. Rabbi Baruh Şalom Aşlag'ın babası, Rabbi Yeuda Leyv Aşlag, Zohar kitabını Aramice dilinden İbranice'ye çevirmiştir. Ayrıca Zohar'ı herkesin anlayabileceği bir şekle getirmiştir. Rabbi Baruh Şalom Aşlag, kendinden önceki kadim Kabalistler, İsaac Luria ve Rabbi Şimon Bar Yohai'yi takip ederek Kabala'yı bugün dahi anlaşılır kılmaya çalışmıştır. Rabbi Mihael Laytman, hocası Rabbi Baruh Şalom Aşlag'ın anısına, Bney-Baruh kuruluşunun kapılarını Kabala'yı tecrübe etmek isteyen herkese açmıştır.³⁸

Çağdaş Yahudiliğin manevi yaşamı ve düşünceleri üzerinde Kabala'nın etkisi muhakkaktır. Bugün dünyada yaşayan bir Kabalist akımdan söz etmek mümkün değilse de bazı kişisel çabalar onu hafızalardan sildirmemeye kararlıdır. İkinci dünya savaşı sırasında Martin Buber (1878–1965) ve Polonyalı bir Yahudi olan Abraham

³⁶ Hayrullah Örs; Musa ve Yahudilik, s. 347.

³⁷ Arzu Cengil; Kabbalah, Yahudi Gizemi s. 13.

³⁸ www.kabbalah.info/frenchkab/aboutfrench.htm, July. 2005.

Joshua Heschel (1907–1987) gibi Abraham Isaac Kook (1865–1935) da Yahudi gizemciliğini unutmamış ve Kabalist Yahudiler yetiştirmişlerdir.³⁹

Dün olduğu gibi bugün de Kabala akılla kavranabilecek bir öğreti değildir. Çünkü akıl insanı Tanrı'ya ulaştırmak için gerekli ama yeterli bir meleke değildir. Kabala'da çeşitli mistik ve sembolik ritüellerle ruhi yönden Tanrı'ya ulaşılabilir. Bu amaçla Kutsal Kitap'ın harflerine zahirî anlamlarından hariç batinî anlamlar yüklenir.⁴⁰

Bugün Kabala adı altında yazılı üç ana metinden söz edebiliriz. Bunlar; Sefer ha Yezirah, Sefer ha Zohar ve son olarak Sefer ha Bahir'dir. Kabala başlığında yayımlanan tüm eserler ya bunlardan bir parça yahut bu eserlerin mistik yorumlamalarıdır.

Günümüzde Kabala ile ilgili bilgilere internette rastlamak mümkündür. www.kabbalah.info internet adresinde, Kabala ile ilgili sorular hâlihazırda sorulmakta ve Kabalistlerce de cevaplandırılmaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere Kabala geçmişin karanlığına gömülü bir öğreti olmayıp halen kaybolmamak için direnmektedir. Kabala'nın ne olduğuna dair salt merakı gerektiren sorular yanında Kabala'nın ileri teknikleri ve Zohar kitabı gibi özel bir araştırma sonucu elde edilecek bilgilere dair sorular vardır. Ne olduğuna dair sorulan sorularda ne olmadığına ilişkin açıklamaların da yapılması Kabala'nın gizemsel şöhretinin devamını sağlamaya yönelik olduğunu akıllara getirmektedir. Verilen cevaplarda, mevcut olan bilgilerden hep daha fazlasının bulunduğu ve aranılması üzerine olan teşvik te dikkat çekicidir. Açıklanmayan bilgilerin olduğu söylenerek merak hep canlı tutulmak istenmiştir. Anlaşılan o ki hem Kabala'nın gizemine olan merak hem de günümüz Kabalistlerinin kişisel çabasıyla bu mistik öğreti, daima hatırlanacaktır.

³⁹ www.geocities.com/temellicus/felsefe/felsefe_kabbala, Aug. 2005.

⁴⁰ Abdurrahman Küçük; Dönmeler Tarihi, s. 136.

1. 1. 3. KABALA’NIN YAHUDİLİK, HİRİSTİYANLIK VE İSLAM İLE OLAN ETKİLEŞİMİ

1. 1. 3. 1. Yahudilikte Kabala

Yahudi cemaati arasında Kabala, evrenin yaratılmasından insanın yaratılmasına kadar her konuda Tevrat’ın söylediğiyle yetinmeyip taraftarlarını onun nasıl’ı üzerine düşünmeye sevk eder. Bu düşünmeye sevk, kelamcı edasıyla değil mistik bir nazarla olmaktadır. Öyle ki, kelimeler anlamlarını yitirir ve harfler ayrı ayrı konuşur olmaktadır. İspanya ve Provence’deki ilk Kabalacı Mose ben Nahman harfleri farklı sıralamalarıyla okuyarak Tanrı’nın adına ulaşılabilceği düşüncesini ileri sürerek Kabala’nın mistik seyrini farklı bir yöne çevirmiştir.⁴¹ Tevrat’ın sadece bir metnin değil bir harfine bile gösterilen bu titizlik onun Sinagoglarda neden yer almadığına bir cevap olabilir.

Her bir harfin birleşerek Tanrı’nın kutsal adını oluşturduğu düşüncesi daha sonraları yeni mistik iddialarla yerini bir üst düşünceye bırakmıştır. Yahudi mistikleri Tevrat’ın birleşiminin Tanrı’nın büyük adı olduğunu düşünmeye ve bunu çeşitli alegorik deneyimlerle tecrübe etmişlerdir. Tevrat’ın Tanrı’nın büyük adı olduğu düşüncesi Tevrat’ın yaratılmadığı fikrini akıllara getirebilir. Kabalistlere göre ise Tevrat yaratılmamış bizzat Tanrı’dan yansımıştır. İbrani anlamı ‘ almak, kabul etmek ’ olan Kabala her dönem gerek kendi gerekse de dış tesirlerle sürekli boyut değiştirmiştir. Oldukça geniş bir mistik yelpazeye sahip olan Kabala geleneği, derin tecrübeler sonucu sürekli genişlemiştir.

Tevrat’ın harfleri üzerine yapılan yoğun meditasyonlar sonucu Kabalist Tanrı’nın yüce gücüne erişerek model insan dahi yaratılabilmektedir. Bu düşünce ise Yahudi geleneğinde ‘ golem masalı’ olarak anlatılmıştır. Hikâyeye kulak verecek olursak; “ Praglı Rabbi Löw’ün böyle bir Golem yarattığı söylenir: Rabbi Löw’ün yarattığı Golem bir hafta efendisine her türlü hizmeti görürmüş; ama Şabbat gününde bütün yaratıkların dinlenmesi gerektiği için, Löw her Şabbatın başlangıcında Golem’den ona can veren, Tanrı adını geri almış ve onu yeniden balçığa çevirmiş. Bir

⁴¹ Hayrullah Örs; Musa ve Yahudilik, s. 342.

keresinde bunu yapmayı unutmuş. Tam cemaatin Sinagogda toplanıp ibadet ettikleri sırada Golem etrafa saldırmaya başlamış, korkunç gücüyle evleri yıkmaya başlayınca hemen Rabbi Löw'ü çağırmışlar, daha da ortalık kararmamış, şu halde Sabbat tam başlamamıştır. Rabbi Löw hemen Golem'in üzerine atılmış ve onun alnındaki, üzerinde Tanrı'nın gizli adı yazılı parşömeni söküp atmış, Golem de toprak olmuştur. Rabbi Löw bir daha Golem yaratmamıştır.”⁴²

Yahudi mistik geleneğinde, tecrübe edilmesi bir insan tarafından imkânsız olan yaratma düşüncesinin de varoluşu, Yahudilerin inanışlarında, metafizik öğeleri barındırdığı fikrini destekler niteliktedir. Yahudi toplumu nefes almaya başladığı tarihten bu yana kendini hep farklı görmüş ve diğer milletlerden kendini tecrit etmiştir. Yaşadıkları diaspora ve sürgün dönemlerinin de etkisiyle hep var olandan farklı düşünmüşlerdir. Kabalist gelenek de bu farklılıklar içinde şekillenmiş ve bünyesinde hayata dair hep üst bilgileri barındırmıştır. Bu ise onu geçmişte olduğu gibi bugün de anlaşılması güç ve aynı zamanda da çekici kılmıştır.

Ortodoks Yahudilik, 17. ve 18. yüzyıllar boyu Kabala'dan oldukça etkilenmiştir. Bu etkiyi genel anlamda olumlu olarak değerlendirebiliriz. Olumsuz anlamda verilebilecek örnekler de yok değildir. Mesih Sabetay Sevi'nin etkisiyle kitleler halinde birçok Rabbi ve Kabalist dinden çıkmıştır. Bu durum Kabala üzerine çalışanların sayısını azaltmıştır. Yahudi yazarlar Kabala'yı salt tarihsel merak olarak görmüş ve onu uzun bir müddet göz ardı etmişlerdir.⁴³

1. 1. 3. 2. İslam ve Yahudilik'te Batınilik

Batınilik genel anlamda, nasları zahir ve batın ayrımına tabi tutarak bir takım teviller yapan ve dinin temel hükümlerini farklı bir biçimde yorumlayan itikadi guruplar bütünüdür. Bir düşünce olarak Batınilik, çeşitli kültürlerin bir harmanıdır. Batınilik'te Mecusilik, Sabilik, Yahudilik gibi eski din ve kültürler ile Yeni-Eflatuncu ve Yeni-Pisagorcu felsefenin izleri vardır. Batınilik Yahudi Kabalası ve İslam Hurufiliğini de bünyesinde barındırmaktadır.

⁴² Hayrullah Örs; Musa ve Yahudilik, s. 345.

⁴³ Arzu Cengil; Kabbalah, Yahudi Gizemi, s. 18.

Asırlar boyunca bir takım harf ve rakamlar mukaddes sayılmış, bunlara muhtelif anlamlar verilerek Tanrı'ya mahsus sırların bunlarda gizlendiği düşüncesi kabul edilmiştir. Eski çağlardan bu yana insanoğlu gökte veya yeryüzünde varlığı kabul edilen gizli kuvvetlerden istifade yollarını araştırmıştır. Bu gizli kuvvetleri ise harf ve şekillerle tasvir etmiştir. Anlaşılacağı üzere bazı sayıların mukaddes sayılması, bazı harflerin çeşitli manalara gelmesi insanlığın iptidai inançlarından kalmadır.

Eski Yunan medeniyetinde sayılarla kainatın düzeni arasında ilişkiler kuran görüşlere rastlandığı gibi Ortadoğu medeniyetlerinde özellikle Yahudi ve Hristiyan medeniyetlerinde, Asur, Babil ve Mısır'da da sayısal düzen ile alem arasında ilişkiler kuran sistemler mevcuttu.

Batınlık'ın İslam'daki şekli ile Hurufilik ile Yahudilik'teki şekli Kabala arasındaki benzerlikler dikkat çekicidir. Hurufilik ve Kabala arasındaki temel benzerlik, Yaraticının gizli bir hazine olup kendisinin harf ve sesler aracılığı ile tecelli ettiği düşüncesidir.

Kabala'ya göre Tanrı, kutsal İbrani harfleri ile yazılmış Tevrat'ta gizlenmiştir. Dolayısıyla Tevrat'ın görünen anlamından başka bir de Batıni anlamı vardır. Kabalist bu görünmeyen anlamı ile meşgul olmalı ve harfler aracılığı ile Tanrı'ya ulaşmalıdır. İslam Hurufiliğin de ise İbrani harflerinin kutsiyeti yerini Arap ve Fars harflerine bırakır. İslam Hurufiliğindeki 28 Arap harfi ve 32 Fars harfleri oldukça kutsaldır. Her iki inanç sisteminde de harf ve sayılara mistik anlamlar yüklenmiştir. İslam Hurufiliği, Kur'an'ın zahiri anlamından başka batıni anlamları olduğunu iddia ederken Yahudi Kabalası da Tevrat'ın batıni anlamları olduğunu iddia eder.

Harfçiliğin ikinci örneğini oluşturan “Kabala”, Hurufiliğin amacına pek benzer bir amaç taşımakta, harf ve sayıların gizemini çözerek Tevrat'ı yorumlamayı hedeflemektedir. Kabala'nın yorumuna göre Tanrı, kendisini dışsallaştırarak evreni yaratmıştır. Kabbala'nın yaratılış ile ilgili bu savında yer alan hemen her unsur,

İslam Batınilğinde ve dolayısıyla Hurufilik ve onun etkisi altındaki “Bektaşilik”te benzer biçimde bulmak mümkündür.⁴⁴

Ortaçağ İslam düşüncesi içerisinde, Kur’an’ın görünür anlamından başka ve daha derin manalar taşıdığını savunan akımlar bu düşüncelerin mesnedi olarak Hz. Ali’nin “Dört anlamı olmayan ayet yoktur. Zahir, batın, hadd, muttala. Zahir dış anlam, batın ise iç anlayıştır. Hadd caiz olmayanları ifade ederken, muttala Tanrı’nın insanda gerçekleştirmek istediği asıl isteğidir.” cümlelerini gösterirler.⁴⁵

Abdulkadir İnan, İslam dinince yasaklanmış ve şirk sebebi sayılmış tılsım ve afsunların kaynağı olarak Yahudiliği göstermektedir. Bu felsefe İbrani alfabesinin 22 harfi ve bu 22 harfin derin, mistik anlamları üzerine kuruludur. 13. yüzyılda yazılmaya başlanan Kabala, İspanya ve Güney Fransa’da nüfuz bulmuştur. Yahudiler aracılığı ile de Müslümanlara geçmiştir.⁴⁶

Hilmi Ziya Ülken’in Kabala üzerine yorumları ise şu şekildedir:”Batıniler İslamın Kabalistleridir. Kabalistleşme Yahudilikte Tevrat ve Zebur’un dış anlamıyla kalmayarak kutsal kitabın harflerinden gizli anlamlar çıkarmaya çalışan ve böylece ona istedikleri anlamları yükleyen cereyan idi. İslam âleminde ilk defa bu eğilim Sufi’lerden Hâkim Tirmizi de görülüyor. Hallaç Mansur, bazı Kur’an sureleri başında anlamları bilinmeyen harflerde böyle gizli anlamlar olduğu şeklindeki bu görüşten faydalanarak ”T ve S ler kitabı” [Kitap at- Tavasın] yazmıştı. İbn-al-Arabî de bu görüşe katıldı. Kur’an’ın başındaki ” E. L. M. “ üzerinde türlü yorumlamalar yaptı. Batıniler de bu yorumlamalardan faydalandılar ve onun sınırlarını sonsuzca genişleterek İslam doktrinine istedikleri bütün fikirleri dahil etmeye çalıştılar. Onların sonraki yüzyıllarda aldığı yeni bir şekil Fazlullah Estarbadî’nin Cavidan-ı Kebir adlı kitabı ile Hurufilik idi. İbn Firişte’nin Aşk name’sinde noktavilik derecesine kadar ilerledi.”⁴⁷

⁴⁴ www.misak1.netfirms.com/akaid/hurufilik.htm, Aug. 2005.

⁴⁵ Hayrullah Örs; Musa ve Yahudilik, s. 337.

⁴⁶ Abdulkadir İnan; Eski Türk Dini Tarihi, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1976, s. 220.

⁴⁷ Hilmi Ziya Ülken; İslam Felsefesi, Selçuk Yayınları (2.Baskı), Ankara 1967, s. 24- 25.

Yaşar Kutluay Kabala'yı Rabbinizm Talmutculuğuna karşı bir hareket olarak görmüş ve bu hareketi şöyle yorumlamıştır: “ Tasavvufi bir hareket olarak kabul edilebilecek bu cereyan, Ortaçağ boyunca varlığını Yahudiler arasında hissettirmiştir. İzmirli mesih Sabetay Sevi'nin de mensup bulunduğu bu hareket Doğu Avrupa ve Rusya Yahudileri arasında Hasidut adı altında yeniden hayat bulmuştur. Bir yüzyıla yakın zaman Yahudi kitlelerini, bilhassa köylüleri peşinden sürükleyen hareketin kurucusu “ Israel ben Eliezer Baa'l Şem Tov “ dur. Bu sistem zamanla mahiyet değiştirip yozlaşmakla beraber çok küçük de olsa yine cemaat halinde varlığını devam ettirmektedir. “⁴⁸

Kabala'nın sözlü olarak İ.S. 1. yüzyılda yazılı olarak ise 12. ve 13. yüzyılda ortaya çıktığı bilgisine elde bulunan kaynaklar aracılığı ile ulaşabiliriz. Hurufilik ise Anadolu'ya Fazlullah Estarbadi'nin Cavidan-ı Kebir adlı kitabı ile yayılmaya başlamıştır. Bu kitabın yazım tarihi 13. yüzyılın son yarısıdır. Hurufiliğin temel kitabı olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla Hurufiliğin belli inanç ve doktrinlerine bakarak onun Yahudi Kabalasından etkilenmiş olabileceği düşünülebilir.⁴⁹

1. 1. 3. 3. Hristiyanlık İle Etkileşimiyle Kabala

Diğer milletlerle etkileşim sonucu Yahudi Kabalası, özgün amacından saptırılmış ve Rönesans döneminde diğer dinlerde de tezahür etmiştir. İspanya ve İtalya'da din değiştiren Yahudiler, “ Hristiyan Kabalası “ adı altında bu öğretinin devamını başka kisvelerle de olsa sağlamışlardır. Bunlardan önde gelen isimler, Giovanni Pico della Mirandola, Egidio da Viterbo, Johannes Reuchlin ve Guillaume de pastel'dir. "Hristiyanlaşmış Kabala"nın İspanya'da gelişiminin en önemli kaynakları: Katolik mezhebine alınan Yahudilerin veya dönmelerin yazıları ve Floransa'da Medici ailesinin hamiliğini yaptığı Platonik Akademi idi. Hristiyan Kabalistik okulun esas kurucusu Giovanni Pico della Mirandola (1463–94) idi. Bu genç dahi, Kabalistik etütlerine 1486 yılında, 23 yaşında başladı. Roma'da tartışmaya açılan 900 sav arasında bu genç dahinin "İsa'nın ilahîliğini Maji ve Kabala'dan daha iyi ikna eden

⁴⁸ Yaşar Kutluay; İslam ve Yahudi Mezhepleri, Ajans-Türk Matbaası, Ankara, 1965, s. 200.

⁴⁹ İslam Ansiklopedisi; Hurufilik Maddesi, Türkiye Diyanet Vakfı, Cilt 18, İstanbul 1998.

ilimler yoktur" savı vardı, böylece birçok insan için Kabala ilk kez Hristiyan dünyasına girmiştir. Pico'nun çalışmaları sayesinde Hristiyanlığın teolojik ve kültürel içeriğine Kabala yerleşmiştir.⁵⁰

Doğada her şey değişim ve uyuma tâbidir, Kabala da bu değişen ve gelişen şeylerden biridir. Bu değişimin çok iyi bir örneği erken Yahudi metinlerin engizisyon tarafından yok edilme tehdidini yaşadığı dönemlerde, varlıklarını korumaya ve onlardan pratik yarar sağlamaya çalışan mistikler tarafından Kabalistik fikirlerin Hristiyanlaştırılmasıdır. Bunun üzerine 15. asırda bir tür Hristiyan Kabalası gelişmiştir. Bunu gerçekleştirirken hedef iki yönlü idi. Birincisi dinden dönen Yahudilerin tamamen farklı bir dini sisteme girdiklerini düşünüp onların tekrar kendi dinlerine geçmelerini önlemek. Diğeri ise yeni oluşturulan bir dinin diğer dinlerin öğretilerinden faydalanmasını sağlayarak var olan boşlukları doldurmaktı. Bunun sonucu olarak da Kabalistik ağacın üst üçlemi Hristiyan teslis doktrini ile eşleştirilmiştir.⁵¹

Hristiyanlık üzerine derin bir araştırma yapılacak olunursa onun pek çok din ve kültürün etkisi altında kalmış olduğu görülür. Bu din ve kültürlerin başında Yahudiliği zikredebiliriz. Özellikle Merkabah mistik geleneğinin Hristiyanlık üzerindeki etkileri ciddi boyuttadır. Hristiyanlığın içinde doğduğu ortam Yahudilerin gerek Merkabah mistisizmine gerekse de mesihci düşüncelere yönelerek kurtuluş çareleri aradığı bir ortamdı. Son dönemlerde Yahudiler arasında mistik düşünceler ağırlıkta idi. Bu düşünceleri içselleştiren Merkabah mistisizminin liderleri daha sonra bunları Hristiyanlığa taşımışlardır. Merkabah mistik geleneği bunların en başında gelir. Yeni Ahit ve Eski Ahit metinlerinde bu etki görülebilmektedir. Bu durumu örneklerle açıklayacak olursak:

Yeni Ahit'te Elçilerin İşleri bölümünde bulunan aşağıdaki ifadeler bunun bir örneğini teşkil etmektedir. "Kutsal Ruh'la dolu olan İstefanos, gözlerini göğe dikip Tanrı'nın

⁵⁰ www.geocities.com/temellicus/felsefe/felsefe_kabbala.htm, Aug. 2005.
<http://www.kheper.net/topics/Kabbalah/ChristianKabbalah.htm>, Oct. 2005.

⁵¹ www.hermetics.org/KBL-Hermetizm.htm, May. 2005.

görmek ve Tanrı'nın sağında duran İsa'yı gördü. ” Bakın “ dedi, “ Göklerin açıldığını ve insanoğlunun Tanrı'nın sağında durmakta olduğunu görüyorum. “ ⁵²

Eski Ahit'in Çıkış bölümünde de benzer ifadeler rastlanmaktadır:

“ Yolda sizi koruması, hazırladığım yere götürmesi için önünüzden bir melek gönderiyorum. Ona dikkat edin sözünü dinleyin baş kaldırmayın. Çünkü beni temsil ettiği için başkaldırışınızı bağışlamaz. “ ⁵³

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere İstefanos'un mistik tecrübesini Eski Ahit'te Hezekiel ve Merkabah mistikleri tecrübe etmişlerdir. İstefanos Tanrı'nın yanında İsa'yı Hezekiel ise Metatron'u (baş melek) görmüştür. ⁵⁴

Merkabah mistisizminin, Hristiyanlık üzerindeki etkisini en çarpıcı şekilde Yeni Ahit'in Vahiy kitabında görebiliriz. Biraz sonra durum tespiti için yazacağımız Vahiy kitabının dört ve beşinci bablarının ileriki konu başlıklarından olan Merkabah mistisizmi ile beraber okunup değerlendirilmesi daha isabetli olacaktır. Merkabah mistisizminin görsel taht geleneğinin Yeni Ahitteki yansıması aşağıdaki şekildedir;

“ Bundan sonra gökte açık duran bir kapı gördüm benimle konuştuğunu işittim, borazan sesine benzeyen ilk ses şöyle dedi: ‘ Buraya çık! Bundan sonra olması gereken olayları sana göstereyim ‘ . O anda ruhun etkisinde kalarak gökte bir taht ve tahtta oturan birini gördüm. Tahtta oturanın kırmızı ve yeşil akik taşına benzer bir görünüşü vardı. Zümrüdü andıran bir gökkuşağı tahtı çevreliyordu. Tahtın çevresinde yirmi dört ayrı taht vardı. Bu tahtlara başlarında altın taşlar olan, beyaz giysilere bürünmüş yirmi dört ihtiyar oturmuştu. Tahttan şimşekler çakıyor, uğultular, gök gürlemeleri işitiliyordu. Tahtın önünde alev alev yanan yedi meşale vardı. Bunlar Tanrı'nın yedi ruhudur. Tahtın önünde billur gibi sanki camdan bir deniz vardı. Tahtın ortasında ve çevresinde önü ve arkası gözlerle kaplı dört yaratık duruyordu. Birinci yaratık aslana, ikincisi danaya benziyordu. Üçüncü yaratığın yüzü insan yüzü gibiydi. Dördüncü yaratık uçan bir kartalı andırıyordu. Dört yaratığın her birinin altışar kanadı vardı. Yaratıkların her yanı kanatlarının alt tarafı bile gözlerle kaplıydı.

⁵² Elçilerin İşleri, 7/55- 56.

⁵³ Çıkış, 23/20- 21

⁵⁴ www.geocities.com/temellicus/felsefe/felsefe_kabbala.htm, Aug. 2005.

Gece gündüz durup dinlenmeden şöyle diyorlar: ‘ Kutsal, kutsaldır, her şeye gücü yeten, Rab, Tanrı, var olmuş, var olan ve gelecek olan. ‘ Yaratıklar tahtta oturanı sonsuzluklar boyunca yaşayanı yüceltip ona saygı ve şükran sundukça yirmi dört tahtta oturanın sonsuzluklar boyunca yaşayanın önünde yere kapanarak ona tapınıyorlar. Taçlarını tahtın önüne koyarak şöyle diyorlar: ‘ Rabbimiz ve Tanrımız! Yüceliği, saygıyı, gücü almaya layıksın çünkü her şeyi sen yarattın; hepsi senin isteğinle yaratılıp var oldu. ‘

Tahtta oturanın sağ elinde iki yanı da yazılı, yedi mühürle mühürlenmiş bir tomar gördüm. Yüksek sesle ‘ tomarı açmaya, mühürlerini çözmeye kim layıktır? ‘ diye seslenen güçlü bir melekte gördüm. Ama ne gökte ne yeryüzünde ne de yeraltında tomarı açıp içine bakabilecek kimse yoktu. Acı acı ağlamaya başladım. Çünkü tomarı açıp içine bakmaya layık kimse bulunamadı. Bunu üzerine ihtiyarlardan biri bana ‘ ağlama ‘ dedi. ‘ işte, Yahuda oymağından gelen Aslan, Davut’un kökü galip geldi. Tomarı ve yedi mührünü o açacak. ‘Tahtın, dört yaratığın ve ihtiyarların ortasında boğazlanmış gibi duran bir kuzu gördüm. Yedi boynuzu, yedi gözü vardı. Bunlar Tanrı’nın bütün dünyaya gönderilmiş yedi ruhudur. Kuzu gelip tahtta oturanın sağ elinden tomarı aldı. Tomarı alınca dört yaratıkla yirmi dört ihtiyar onun önünde yere kapandılar. Her birinin elinde kutsalların duaları olan buhur dolu altın taslar vardı. Yeni bir ezgi söylüyorlardı: ‘ tomarı almaya, mühürlerini açmaya layıksın. Çünkü boğazlandın ve kanınla her oymaktan, her dilden, her halktan, her ulustan insanları Tanrı’ya satın aldın. Onları Tanrı’mızın hizmetinde bir krallık haline getirdin, kâhinler yaptın. Dünya üzerinde egemenlik sürecekler. ‘ Sonra tahtın yaratıkların ve ihtiyarların çevresinde çok sayıda melek gördüm, seslerini işittim. Sayıları binlerce binler on binlerce on binlerdi yüksek sesle şöyle diyorlardı: ‘ Boğazlanmış kuzu gücü, zenginliği, bilgeliği, kudreti, saygıyı, yüceliği, övgüyü almaya layıktır. ‘Ardından gökte, yeryüzünde, yeraltında ve denizlerdeki bütün yaratıkların, bunlardaki bütün varlıkların şöyle dediğini işittim: ‘ Övgü, saygı, yücelik ve güç sonsuzlara dek tahtta oturanın ve kuzunun olsun.’ Dört yaratık, ‘ Âmin ‘ dediler. İhtiyarlar da yere kapanıp tapındılar. “⁵⁵

---

⁵⁵ Vahiy, 4. ve 5. baplar.

Yahudi Kabala'sının, Hristiyan mistik anlayışı üzerine etkisini, Metatron ve İsa arasında görülen benzer özelliklerde de göstermektedir. Tevrat'ın Çıkış bölümünde Tanrı'nın tahtı yanında oturan bir meleken bahsedilmiş ve Tanrı'nın adının bu melek üzerinde bulunduğu dikkat çekilmiştir. Merkabah mistikleri Tevrat'ı yorumlamışlar ve 3. Enoh'ta (Merkabah Metni) bu meleğin Metatron olduğunu belirtmişlerdir.⁵⁶

Hristiyan literatürü oluşturulurken bazı kilise babaları İsa'nın teolojisini Tevrat'ın Çıkış bölümünden hareketle oluşturmuşlardır. Bu isimlerin başlıcaları Justin, Tertullian, Cyprian, ve Novatian'dır. Bunlara göre Çıkış bölümünde bahsi geçen melek İsa'dır. Tanrı, Yahudileri kutsal topraklara götürmesi için İsa'yı seçmiştir. Tevrat'ın "... Benim ismim ondadır " ifadesinde geçen Tanrı adı Merkabah geleneğinde Metatron iken, Hristiyan geleneğinde Tanrı'nın adı İsa'dır. Bu iki gelenek içerisinde İsa ve Metatron'a atfedilen özellikler ve sıfatlar nerdeyse aynıdır.⁵⁷

Bu benzer özelliklerin başında; her ikisi de Tanrı'nın oğlu, Tanrı'yla insanlar arasındaki tek araç, dünyanın hükümranıdır. Yine her ikisi de yeryüzünden Tanrı'nın katına alınmıştır. İnsani yönleri de bulunan İsa ve Metatron, Tanrı olarak da zikredilmişlerdir.⁵⁸

Hristiyan mistiği, Kabala'yı kutsal metinleri çözücü bir anahtar olarak görüp benimsemiştir. Kimi Hristiyanlar ise Kabala'yı, Yahudileri Hristiyanlığa döndürebilecekleri doktrin olarak görmüşlerdir. Kabala pratikleri yıllarca Hristiyanlar tarafından da uygulanmıştır.

⁵⁶ Baki Adam; Yahudilik ve Hristiyanlık Açısından Kur'an'ın Tartışmalı Konuları, Pınar Yayınları, İstanbul 2003, s. 55.

⁵⁷ Baki Adam; Yahudilik ve Hristiyanlık Açısından Kur'an'ın Tartışmalı Konuları, s. 56- 57.

⁵⁸ <http://fortuna.divinity.ankara.edu.tr/~adam/muselestiri.htm>, Sep. 2005.

1. 1. 4. KABALA’NIN BAŞLICA TEORİLERİ VE DOKTRİNLERİ ÜZERİNE FENOMENOLOJİK BİR BAKIŞ

1. 1. 4. 1. Yaşam Ağacı; Sefirot

Yaşam Ağacı, büyümlü meyveleri bulunan Tanrısal bir ağaçtır. Sadece Tanrı’nın alabildiği bu meyveler almaya çalışan diğer insanlara zarar vermektedir. Yaşam Ağacı İbrani mitolojisinde Âdem ve Havva kisvesine bürünmüştür. Yaşam Ağacı on sefiradan oluşmaktadır. Bu diyagramda her bağlantı kutsal olan İbrani harfleriyle gösterilir.⁵⁹

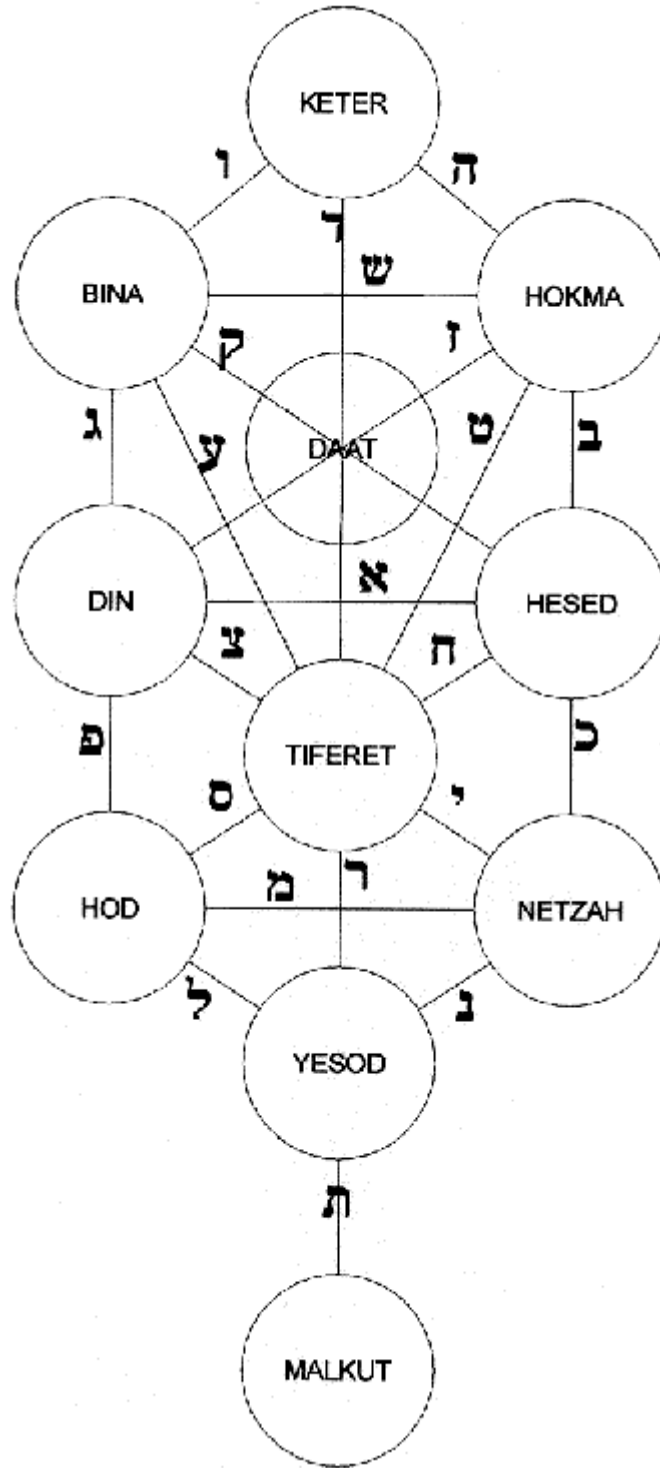
Adam (Âdem), insanın özüdür. Ancak Adam’dan sonra yaratılan her kişi bu özden daha da uzaklaşmıştır. Kabalist temrinlerle bu öze yaklaşabilecek olan insan Sefirot (Yaşam Ağacı)’a bağlanacaktır. Kabalist için en üst amaç budur. Sefiralar yahut sıfatlar Tanrı’nın kendi kendisine verdiği isimlerdir. Taç, Hikmet, Adalet, Merhamet, Güzellik, Görkem, Lütuf, Temel ve Krallık Sefiraları birleşerek O’nun kutsal adını oluştururlar.⁶⁰

Yaşam Ağacı’nda bulunan Sefiranın her biri aynı zamanda Tanrı’nın özelliklerinin insana yansımasıdır. En üstteki Tanrısal özellik yani Sefira Taç’ta alçakgönüllü davranır ve kutsal bilge olur. Ağacın sağ dalları eril sol dalları dişil özelliktedir. Oysaki son Sefira “Taç” cinsiyetsizdir. Diğer Sefiralarda cinsiyet, şekil ve ses mevcuttur. Dünyada merhameti içselleştiren Kabalist “Anlayış” Sefirasında sevgi ile dolmaya hazırlanır. Böylelikle diğer üst Sefiralarla birleşir ve o özelliklerin ta kendisi olur.⁶¹

⁵⁹ www.crcsite.org/kabalisticPrayer2.htm, June. 2005.

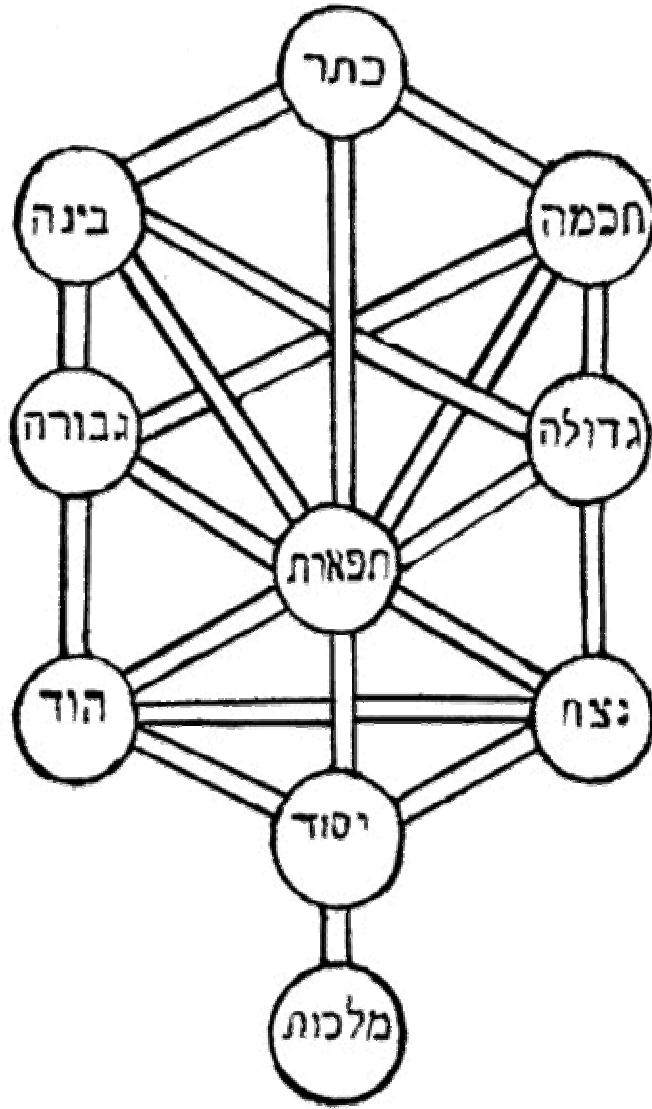
⁶⁰ www.daghanoves.netfirms.com, Sep. 2005.

⁶¹ Perle Epstein; Kabala, s. 42.

Şekil 1. 1. Sefiraların Birleşimi ⁶²

⁶² www.en.wikipedia.org/wiki/kaballah, Sep. 2005.

Şekil 1. 2. Yaşam Ağacı – Sefirot ⁶³

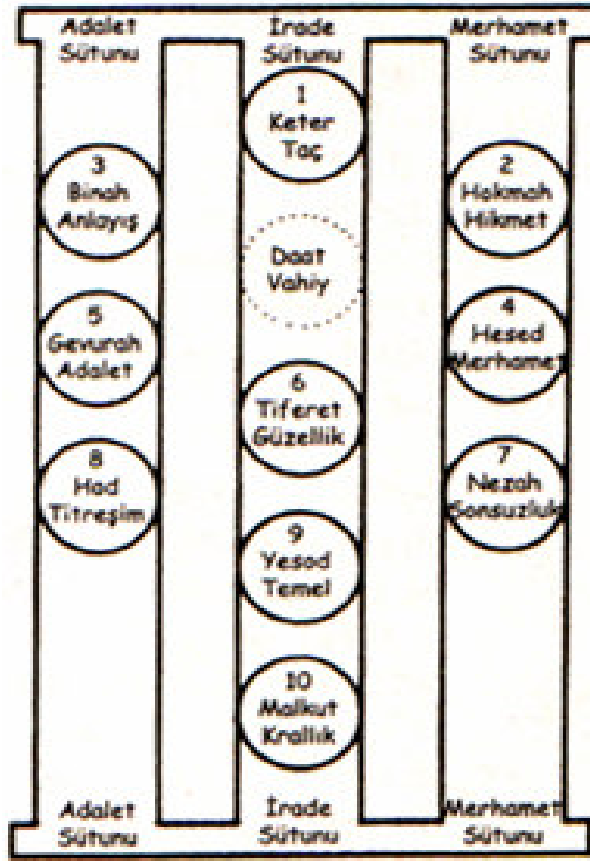
Görünen o ki dini hazırlığını tamamlayan mistiğin ilk görevi eril ve dişil özellikleriyle zıtlığı beraberinde barındıran Yaşam Ağacı'nın dalları (Sefira) arasında dengeyi sağlayabilmektir.

Kabala'da Tanrı, sevgisini yeryüzüne ancak insanoğlunun hırsları ve arzularından arınmasının ardından indirir. İnsanlar evrenin tamamlanmamış bütünüdür. Birinde meydana gelecek bir araz, bütün yapıyı etkilemektedir. İşte bu on Sefira, insanlara

⁶³ http://www.kheper.net/topics/Kabbalah/kavanot_and_yichudim.htm, Oct. 2005.

kendilerini dolayısıyla da evreni mükemmelleştirmek için verilmiş düşünce ve duygunun tinsel enerjileridir.

Kabala'ya göre evren ve insan Tanrı'nın dini dışlaştırması ile meydana gelmiştir. Bu dışlaşma ise Sefiralar aracılığı ile olmuştur. Bu Sefiralar Tanrı'nın Kabalistik tanımlamalarıdır. İbrani alfabesinin her harfi de bu Kabalist tanımlamalar içinde ilahîleşmiştir. Bu ilahî tecrübe, ancak onu istemesini bilene açılacaktır. Sefiralar dünyasına ancak bu harflere yoğun ve derin anlamlar yüklenerek ulaşılabilir.⁶⁴

Şekil 1. 3. Yaşam Ağacının Üzerine Yapılandığı Üç Sütun⁶⁵

⁶⁴ Abdurrahman Küçük; Dönmeler Tarihi, s. 139.

⁶⁵ www.hermetics.org, May. 2005.

1. 1. 4. 2. Sefirot'un İntişarı

Sefirot'un intişarıyla ortaya çıkan daireler on adet olup, şunlardır; Keter (Taç), Hokmah (Hikmet), Binah (Anlayış), Hesed (Merhamet), Gevurah (Adalet), Tiferet (Güzellik), Nezah, (Sonsuzluk) Hod, (Titreşim), Yesod (Temel), ve Malkut (Krallık) sefirasıdır.⁶⁶

1. 1. 4. 2. 1. Keter (Taç)

Yaşam Ağacı'nda bulunan ilk Sefira Keter'dir. İlk ışımanın olduğu nokta dönüşün son adresidir. İbranice olan Keter sözcüğü Taç anlamındadır. Yaşam Ağacı'nın en tepe noktası yani tacıdır. Keter intişarıyla birlikte tüm olmuş, olmakta olan ve olacak şeyleri kapsamaktadır. Keter ilk neden ve kudret olması nedeniyle Tanrı'nın mükemmel bütünselliğine işaret eder. Tecrübe edildiği vakit ruhu Tanrı'yla birleştirir. Bunca özelliğine rağmen Keter Sefirasının, Malkut Sefirasına herhangi bir üstünlüğü yoktur.⁶⁷

1. 1. 4. 2. 2. Hokmah (Hikmet)

Yaşam Ağacı'nın ikinci Sefirası Hokmah olup, anlamı Hikmet'tir. Tanrı'nın içsel zekâsını temsil etmektedir. Baba olarak da isimlendirilmektedir.⁶⁸

1. 1. 4. 2. 3. Binah (Anlayış)

Yaşam Ağacı'nın üçüncü Sefirası Binah, yani Anlayış'tır. En yüksek dişil yayılmayı temsil ettiği için Anne olarak da bilinir. İnsan akli ile Binah'ta var olan şiddeti dengeleyebilir. Binah dışlaştıktan sonra kendisinde bulunan şiddet, Taç'ın altında Kutsal Ruh'u, yeni Sefira olmaya aday Daat'ı oluşturur. Daat Tanrı'dan dolaysız olarak gelen bilgidir.⁶⁹

⁶⁶ <http://www.jewfaq.org/kabbalah.htm>, Aug. 2005.

⁶⁷ www.ritmanlibrary.nl/kabb03.jpg, Sep. 2005. www.hermetics.org/KBL-Hermetics.htm, May. 2005.

⁶⁸ Gershom Scholem; *Origins Of The Kabbalah*, Paperback Printing, Berlin 1990, s. 274.

⁶⁹ <http://f27.parsimony.net/forum67623/messages/5197.htm>, Aug. 2005.

www.yesil.org/sabatay/sabataykabbalyag, May. 2005.

<http://www.byzant.com/kabbalah/treeoflife.asp>, Sep. 2005.

1. 1. 4. 2. 4. Hesed (Merhamet)

Daat'ın ışımasıyla ortaya çıkan Sefira çiftinin etkin ve içsel sıfatı Hesed yani merhamettir. Sevgi olarak da karşımıza çıkabilir. Merhamet insan eylemlerinin altında yatan sebeptir; ta ki günlük alışverişinizden Sinagog'daki ibadetinize kadar. Hesed kendi içinde genişleyen bir ilkeye sahiptir. Yani Hesed'in intişarıyla Gevurah intişar eder.⁷⁰

1. 1. 4. 2. 5. Gevurah (Adalet)

Daat'ın aşağısında Hesed'in genişlemesiyle ortaya çıkan edilgin ve dışsal duygunun sıfatı Gevurah yani adalettir. Gevurah da Hesed gibi duyguları olmaksızın bir işin eylem bulmasına karar veremez.⁷¹

1. 1. 4. 2. 6. Tiferet (Güzellik)

Yaşam Ağacı'nın merkezinde bulunan Sefira ise Tiferet yani güzelliştir. Tiferet bireyselliğin özü yani külli nefstir. Tiferet diğer yüksek Sefiralar; Gevurah, Hesed, Binah, Hokmah arasındaki bilinçsiz intişarı kontrol eder konumdadır. Tiferet denge Sefirasıdır. Eril ve dişil Sefiralar Hesed ve Gevurah'ın birleşimidir.⁷² İnsan eğer özündeki saflığa erişebilirse Tiferet Sefirasının anlamını kavrayabilir. Musa ve diğer bütün peygamberler Tiferet düzeyine erişmişlerdir. Kişi saflığıyla eriştiği Tiferet Sefirasıyla hem madden hem de manen Tanah'ta adı geçen peygamberlerden üst seviyeye ulaşmış olur. Tiferet'le yüksek trans haline giren kişi ne cennetin vaatlerine ne de cehennemin ikazlarına kulak asar. O Tanrı ile yaşadığı büyük ve derin ilişkinin zevkine dalmıştır.⁷³

⁷⁰ <http://www.digital-brilliance.com/kab/faq.htm>, Aug. 2005. www.ritmanlibrary.nl/kabb03.jpg, Sep. 2005.

⁷¹ www.yesil.org/sabatay/sabataykabbalyag, May. 2005.

www.geocities.com/Athens/Acropolis/1896/kabunv.htm, Aug. 2005.

⁷² The Encyclopedia of Religion; Qabalah Maddesi, Cilt 12, s. 122.

⁷³ Gershom Scholem; Origins Of The Kabbalah, s. 288.

<http://www.aish.com/spirituality/kabbala101/>, May. 2005

1. 1. 4. 2. 7. Nezah(Sonsuzluk)

Tiferet'in altında meydana gelen ışıma ile etkin ve genişleyen Sefira, Nezah yani sonsuzluk intişar eder.⁷⁴

1. 1. 4. 2. 8. Hod (Titreşim)

Tiferet'in intişarıyla oluşan tamamlayıcı sıfatlardan diğeri edilgin ve sınırlayan olarak Hod yani titreşimdir. Hod bilinçli ve kontrollü psiko-biyolojik süreçleri gösterir.⁷⁵

1. 1. 4. 2. 9. Yesod (Temel)

Bilinçaltı olarak da adlandırabileceğimiz Yesod yani temel kişiliğimizin temelini oluşturur. Üretken ve yansıtıcı olan Yesod Sefirası, kendinden önce olanların tümünü içerir. Dünya yaşamında algıladığımız ve iradeyle yaptığımız eylemlerin çoğu Yesod'da yer bulur. Yesod'un ayırt edici özelliği bağımsızlığıdır. Öyle ki o, fiziksel ve tinsel hiçbir yardıma muhtaç değildir. İnsani boyutta düşünüldüğü vakit bu bağımsızlık insana en büyük yardımcının yine kendisi olacağı fikrine götürür. Tanrı'ya ulaşmada izleyeceği yolların tümünü kendi ahlakı, meziyetleri ve iyi düşüncesiyle kuşatmalıdır.⁷⁶

1. 1. 4. 2. 10.Malkut (Krallık)

Son Sefira, Malkut yani krallıktır. Malkut'un intişarıyla nihayet Yaşam Ağacı, tamamlanmıştır. Malkut yüksekteki Sefiralarla dünya arasında adeta bir köprü oluşturur. Sefiraların belirlenimleri, Malkut köprüsünden geçerek toprağa yani dünyaya ulaşır. Ayrıca Malkut ölüm için de bir başlangıçtır. Çünkü Sefiralar

⁷⁴ www.yesil.org/sabatay/sabataykabbalyag, May. 2005. www.digital-brilliance.com/kab/faq.htm, Aug. 2005.

⁷⁵ <http://f27.parsimony.net/forum67623/messages/5197.htm>, Aug. 2005.

⁷⁶ www.geocities.com/Athens/Acropolis/1896/kabunv.htm, Aug. 2005.

ölümsüzlükten ölümlü dünyaya doğru intişar etmişlerdir. Malkut'un son Sefira olması, onu Keter yani taç Sefirasından daha değersiz kılmamaktadır.⁷⁷

1. 1. 4. 3. Tanrı Mefhumu

“O’nu, ne zaman bir şekil olarak gözünüzde canlandırırsanız veya O’nun bir şeye benzediğini düşünürseniz, O’nun daha derin anlamını bulmaya çalışın; ta ki o görüntü aklınızdan silinsin ve yalnızca görüntü yoluyla O’na ulaşın.”

Bahya Ben Joseph İbn

Paquda

Kabala'nın Tanrı hakkında kurabileceği cümleler, aslında oldukça sınırlıdır. Çünkü Tanrı sınırsızdır. Bundan dolayı Tanrı'ya çeşitli sıfatlar yükleyerek O'nu tanımlamaya çalışmak onu sınırlamak olacağından başarısızlık getirir. Tanrı'ya rahmet sıfatını, verdiğimiz vakit O'nun adaletsiz davranacağı da akla getirilebilir. Bu yüzden Kabalist, bu yükün altına girmez ve Tanrı'ya hiçbir sıfat yüklemez. Tanrı, Tanrı'dır. O'nunla kıyaslanabilecek hiçbir şey yoktur. Çünkü O Ayn'dır. Yani hiçbir şeydir. Aşkın olan Tanrı'yı tariflerken yukarda kurulan cümleler sorun yaratmazken içkin Tanrı'yı ifade ederken Kabalistleri hayli zorlar. Çünkü içkin olan Tanrı, insana şah damarından dahi yakındır. Kabalist gelenek bu durumu “Tanrı, Tanrı'yı görmek istedi” cümlesiyle açıklamaya çalışmıştır. Tanrı Kendisini görmeyi dileyince salt bilgi ile ulaşılamayacak olan on aşamada kendisini yansıttı. Tanrı'nın elleri, Tanrı'nın adları “on taç” olarak da isimlendirilen bu on aşama, Yaşam Ağacı tasarımıyla kendini buldu. Tanrısal olanla kurulan bu bağ, Yaşam Ağacı'yladır.⁷⁸

Tanrı'ya en yakın olan dünya, Azilut yani yayılma dünyasıdır. Maddeleşerek Asiyah dünyasında hayat bulmuş kişiler için ilk ışımaya en yakın olan dünya Azilut'un bilgisi erişilmezdir. Bilinen iki özelliği durağan olması ve tamamen şuurda oluşmasıdır.⁷⁹

⁷⁷ <http://www.digital-brilliance.com/kab/faq.htm>, Aug. 2005. www.kabbalah.info/turkishkab/Ders6.htm, May.2005.

⁷⁸ Arzu Cengil; Kabbalah, Yahudi Gizemi s. 78.

⁷⁹ www.hermetics.org/KBL-Hermetizm.htm, May. 2005.

Geleneğin temelini oluşturan bu bilgiler, nihayet Kutsal Kitap'la desteklenir. Şöyle ki; Yaratılış bölümünde, “Başlangıçta Tanrı insanı kendi suretinde yarattı.”⁸⁰ cümlesi, yaratma dünyası yani Beriyah'ı destekler niteliktedir. Bu ayet tevil edildiği vakit daha kolay anlaşılacaktır. Başlangıçta Azilut dünyasında bir ışıma olarak var olan Tanrı, Kendisini görmek isteyince bir alt dünyada belirdi. Bu iki ayrı dünya farkı bilinç boyutları oluşturmaktadır. Beriyah dünyasındaki öz ilke ve ideaların biçimleri oluşum dünyasında yani Yezirah'tadır. Nihayet temeli Tanrısal dünyada olan insan, Asiyah dünyasında beden bulur. Azilut'ta oluşan bilinç, Beriyah'ta ruha bürünmüş, Yezirah'ta can bulmuş ve en son olarak Asiyah'ta vücuda girmiştir.⁸¹

Kabalist gelenekte Tanrı'nın Ayn Sof ve Sefirot olmak üzere iki sıfatı vardır. Ayn Sof'la Tanrı, kendini gizler ve aşikâr değildir. Sefirot'ta ise Tanrı yaratma halindedir. Meçhul karakterini sınırlı da olsa yarattıkları üzerinde gösterir. Bu tezahürü ise on aşama sonrasında gerçekleşir. Bu on katman, Kabalist gelenekte on sefira adını almıştır.⁸²

11.yüzyıl Musevi mistiği Bahya Ben Joseph İbn Paquda, Tanrı'ya ancak doğanın selim bir akılla yorumlanıp içselleştirilmesiyle ulaşılabileceğini savunarak bu mistik tecrübeyi on kapılı aşamaya ayırmıştır;

İlk kapıda esas olan Tanrı'nın birliği gerçeğini farketmektir. Doğada maddileşmiş her varlığın derin bir şekilde incelenmesi sonucu kişi huşuya erebilir. Doğada baktığı her nesnenin ardında mistik, İlahî Güç'ü görmelidir. Bu İlahî Güç'le beraber kendisini acizleştirmeli ve Tanrı'nın birliği gerçeğine ulaşmalıdır.

İkinci kapıda ise mistik yaradılışın mükemmeliyeti üzerine düşünür ve kişide bu Yüce Güç karşısında şükranlarını sunma isteği uyanır. O'na olan şükran duygusu kesinlikle cennet vaadi ya da cehennem korkusuyla değildir. Bu kapıya kişioğlu doğayı incelemesinin sonunda gelmiştir. Bu nokta mistiği, kâinat düzenine sonsuz güven duyacağı güven kapısına götürür. Burada mistik, aslolan Tanrı ile dolar ve

⁸⁰ Kutsal Kitap; Yaratılış, 1/26.

⁸¹ Arzu Cengil; Kabbalah, Yahudi Gizemi s. 80–83.

⁸² Gershom Scholem; Sabatay Sevi Mesih mi? Sahte Peygamber mi? Burak Yayınları, İstanbul 2001, s. 26.

hiçbir eksiğinin olmadığını deneyimler. Dördüncü kapıda ise Tanrı'nın kendisine verdikleri ile mutlu olmayı tecrübe edip payına düşeni kabul eder. Fakat bu memnuniyet kişinin çalışmasına engel oluşturmayacaktır. Beşinci kapı ikiyüzlülüktür. Bu kapıda ahlakî değerler reddedilmez ki bu, onu altıncı kapı olan alçak gönüllülüğe götürür. Burada mistik hakaretler karşısında sakın ve hoşgörülü olduğunun farkındadır.

Yedinci kapıya vardığında ise günahları kişiyi karşılar. Günahlarıyla yüzleşir ve dua ile kendini arındırır. Musevi mistik bu arındırmayı yalvarma ve gözyaşlarıyla doldurur. Manevi olarak hazzettiği bu tövbeyi mistik fiziksel âlemde de devam ettirmelidir. Çünkü insan ruh ve beden ikiliğidir. Tövbe ruh bedenden ayrılacağı zaman değil aksine günahların çekildiği devirde yapılır ise makbuldür.

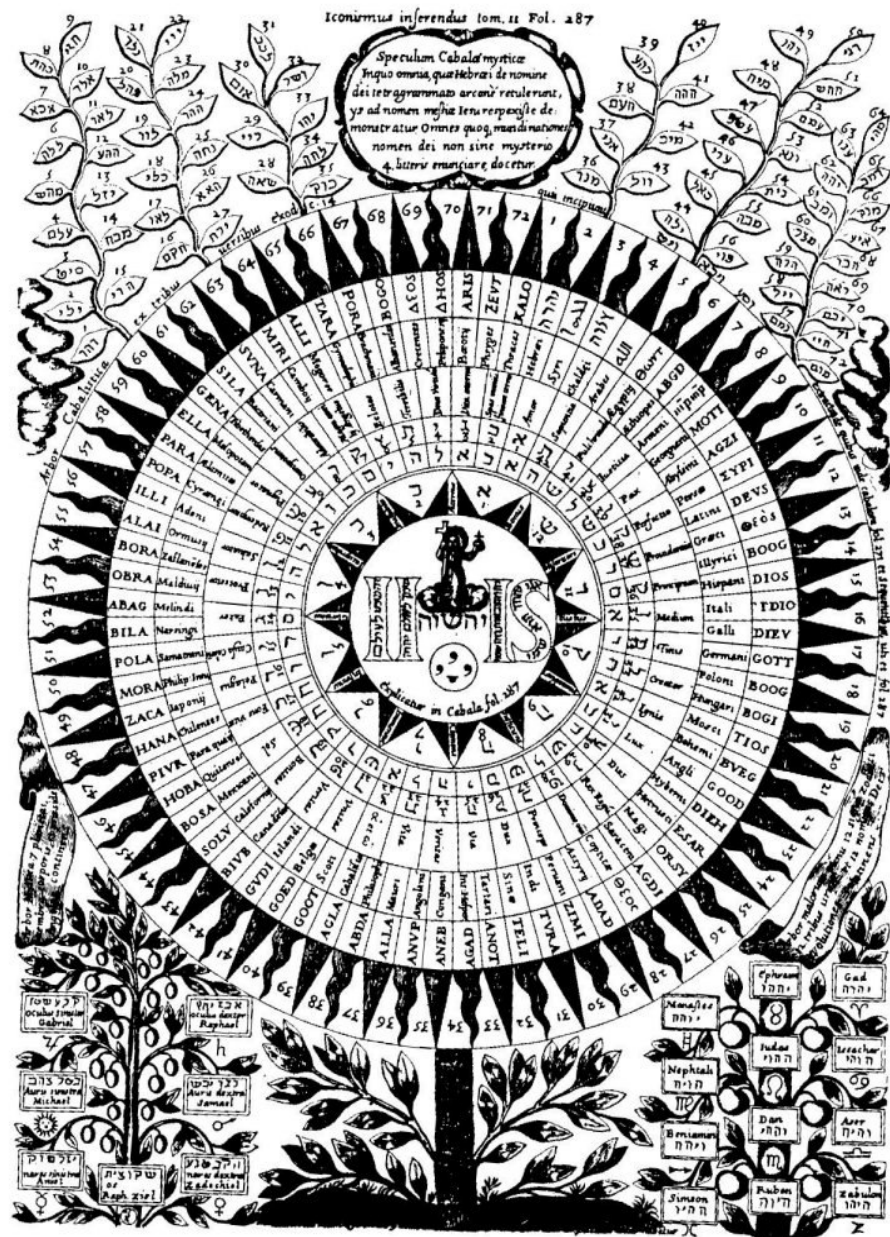
Sekizinci kapıda ise ruhun arındırılması vardır. Mistik burada bakmadan görür, işitmeden duyar ve dokunmadan hisseder. Mistik bu kapıda Tanrı'yı görme arzusunu zevk eder. Münzevi yaşam dünyanın maddeselliğinden sıyrılıp Tevrat'ın incelenmesine taşıyacaktır. Mistiği dokuzuncu kapıda ise bir nevi perhizle ahlaki değerlerine yaşatmak için ruhani bir yaşam karşılamaktadır. Yaşadığı dünyayı ve çevresini değiştiren mistik son kapı, azizlik kapısına dayanmıştır.⁸³

Mistiğin bu zorluğu ve eğitici yolculuğu Bahya'nın adeta öğretisinin özeti olan "Tanrı'yı kalbinle tanı" cümlesinin kelime kelime tecrübe edilmesiyle sonlanır.

Özetle bütün bunlardan çıkarılabilecek sonuç; insan ve evrenin Tanrı'nın suretinde yaratıldığıdır. Bu cümleden hareketle hem Tanrı hakkında çok şey söylenebilir hem de Tanrı hakkında hiçbir şey söylenemez. Tanrı'nın salt aşkın varlığı hakkında kurulabilecek cümleler, az olmasına rağmen içkin olan Tanrı'yı evren ve insanda görebiliriz.

---

⁸³ Perle Epstein; Kabala, s. 28- 32.

Tanrı'nın 72 İsmi

Şekil 1. 4.⁸⁴

⁸⁴ www.hermetics.org, May, 2005.

1. 1. 4. 3. 1. Ayn, Ayn Sof, Ayn Sof Or

Kabala'da Aşkın Tanrı'nın karşılığı Ayn'dır. İbranice anlamı "hiçbir şey" olan Ayn, Tanrı için kullanıldığı vakit "var oluşun ötesinde" anlamına gelmektedir. Ayn hiçbir yerdir, hiçbir şeydir yani yokluktur. Tanrı Ayn'dır. Yani Mutlak Yokluk'tur. Gelenekte Ayn Sof "sonu olmayan"dır. Yani içkin Tanrı demektir. Ayn Sof Mutlak Her Şey'dir.⁸⁵ Ayn ve Ayn Sof arasında çelişkili gibi görünen var oluşun nedenini Kabalist gelenek "Tanrı, Tanrı'yı görmek istedi" şeklinde açıklar. Ayn Sof Or ise sonsuz ışımadır. Yani Tanrı'sal görünümün ilk halidir.⁸⁶

Kabalaya göre her şey ruhtur ve bu varlık düzeyimiz de sonsuz, yaratılmamış, zihinsel ve duyarlıdır, yaşam ve hareket içerir. Aktif ve pasif dalgalarla, desteksiz olarak vardır. Bu Ruh gerçek Tanrısallıktır veya Sonsuz Varlık, "Ayn Sof", bütün nedenlerin nedeni ve bütün etkilerin nedenidir. Her şey "O"ndan tecelli eder, "O"nun içindedir. Evren milyonlarca değişik biçimlerde tezahür eden İlahinin ezeli zuhurudur. Bir etkinin nedeninden farklı olduğu gibi, evren yine Tanrı'dan farklıdır, ancak ondan ayrı değildir, o geçici bir etki değildir, Nedenin içinde bakidir. O insan içinde tezahür eden Tanrı'dır. Madde sadece bizim kavramımızdır, o ruhun en düşük tezahüratını temsil eder veya ruh maddenin en yüksek tezahüratıdır. Ruhu yegâne cevherdir. Kabalist der ki: "Madde sadece tecellinin tortusudur, ancak varlığı yokluktan sadece biraz daha yüksektir."⁸⁷

⁸⁵ Encyclopaedia of Religion and Ethics; Kabbala Maddesi, Cilt 7, s.625.

⁸⁶ Gershom Scholem; Origins Of The Kabbalah, s. 269.

⁸⁷ <http://www.jewfaq.org/kabbalah.htm#sample>, Aug 2005.

⁸⁷ www.yesil.org/sabatay/sabataykabbalyag, May. 2005. www.newadvent.org/cathen/08590a.htm, Sep. 2005.

Şekil 1. 5. Tanrı'nın Kendi İçine Geri Çekilmesi⁸⁸

1. 1. 4. 4. Dört Dünya

Kabalist gelenekte izafi evrene düşen dört düzey, dört dünya adını almaktadır. Azilut, Beriyah, Yezirah ve Asiyah dünyalarıdır. Azilut yani yayılma dünyası görelî evrene daha yakın olmasından dolayı diğer dünyalara nazaran daha koyu renkli ve belirgindir. Azilut dünyasından Asiyah dünyasına doğru belirginlik daha da azalmaktadır. Asiyah yani eylem dünyasında maddesellik yoğunudur. Dört dünya Yaşam Ağacı'nda insanın farklı düzeylerine denk düşmektedir. Bu bahse daha sonra döneceğiz.⁸⁹

⁸⁸ www.aynsos.org, July. 2005.

⁸⁹ The Encyclopedia of Religion; Qabalah Maddesi, Cilt 12, s. 121, <http://www.byzant.com/kabbalah/worlds.asp>, Sep. 2005. <http://f27.parsimony.net/forum67623/messages/5197.htm>, Aug. 2005.

1. 1. 4. 4. 1. Azilut

İbranicede “yakında bulunan” anlamına gelen Azilut, Dört Dünya içerisinde Tanrı’ya en yakın mesafededir. Sonsuz Işımaya yakınlığı dolayısıyla Azilut dünyası diğer dünyalara nazaran daha belirgindir.⁹⁰

Kabalist geleneğe göre On Sefiranın en üstte olan tinsel üçlünün dünyasıdır. Yani On Sefira ve dört dünya bir diyagramda toplandığı vakit Azilut dünyası Keter, Hokmah ve Binah üçlüsünü kapsamaktadır. Azilut dünyası Keter’e olan yakınlığı nedeniyle aydınlıktır ve saf iradeyi temsil eder. Azilut, Tanrısal intişarın başladığı dünyadır. Gizli olan var olma süreci yokluktan çıkarak Azilut dünyasında toprak bulur. Azilut dünyası tasvirde kapalı, gizli ve özel olan mahrem yer olarak da düşünülebilir. Şöyle ki Azilut dünyası gizli ve aşikâr olan arasında bir geçiş dünyasıdır. Tanrısal Işıma Azilut dünyasından geçer diğer dünyalara sirayet eder.⁹¹

1. 1. 4. 4. 2. Beriyah

Beriyah dünyası “yaratma” dünyasıdır. Yani tinsel olanın maddeleştiği, belirsiz olanın belirli kılındığı iradi yaratmanın var olduğu dünyadır. Beriyah dünyasında nesnelerle iletişime başlarız. Beriyah’ ta Azilut dünyasındaki yokluk varlık boyutuna çıkmaktadır. Sonsuzluktan sonlu olana, fani olana geçiş Beriyah’ta ortaya çıkar. Azilut’u “içeri” alan olarak tasvir edersek Beriyah “dışarı” dır.⁹²

Kabalist gelenekte Beriyah dünyasına “tahtın dünyası” adı verilmektedir. Azilut dünyası ise krallık olarak adlandırılır. Taht yani Beriyah kralı, Azilut dünyasını üzerinde taşır ve gerçekliğin dünyasına onu iletir.⁹³

⁹⁰ www.hermetics.org/cabala.htm, May. 2005.

⁹¹ [www.kabbalah.info/turkishkab/Ders 4- 7](http://www.kabbalah.info/turkishkab/Ders%204-7), July. 2005.

⁹² [www.kabbalah.info/turkishkab/bolum 9](http://www.kabbalah.info/turkishkab/bolum%209), July. 2005.

www.geocities.com/Athens/Acropolis/1896/kabunv.htm, Aug. 2005.

⁹³ www.yesil.org/sabatay/sabataykabbalyag, May. 2005.

1. 1. 4. 4. 3. Yezirah

Tanrısal Işıma Yezirah dünyasında boyut kazanır. Lakin bu boyut henüz tinseldir ve fiziksel sınırlamaya dönüşmemiştir. Yezirah dünyası biçimlenmenin, oluşumun dünyasıdır. Şöyleki; dört dünyanın insanın farklı düzeylerine denk düştüğünü söylemiştik. Yezirah yani oluşum dünyası Hesed, Gevurah, Nezah, Hod ve merkezde Tiferet sefiralarını kapsamaktadır. Hesed ve Gevurah'ın birleşmesinden oluşan embriyo annenin yani Hesed'in karnındaki suda oluşacaktır. İşte bu su oluşumun biçimlenmenin dünyası yani Yezirah'tır. Gevurah'ta organlar şekillenir, Nezah'ta organizma tamamlanır, Hod'da irade şekillenir ve nihayetinde doğum gerçekleşir. Yesod, Asiyah dünyasına denk düştüğü için asıl maddeleşme Asiyah dünyasında olacaktır. Yezirah'taki varoluş henüz tinseldir. Kutsal kitabın yaradılış bölümündeki bir cümle Kabalist gelenekte Asiyah dünyasındaki doğumla örtüşmektedir. “Tanrı yarattıklarına baktı ve her şeyin çok iyi olduğunu gördü. Akşam oldu, sabah oldu ve altıncı gün oluştu.”⁹⁴ Tıpkı doğum yapan her annenin sağlıklı olup olmadığını kontrol etmesi gibidir.⁹⁵

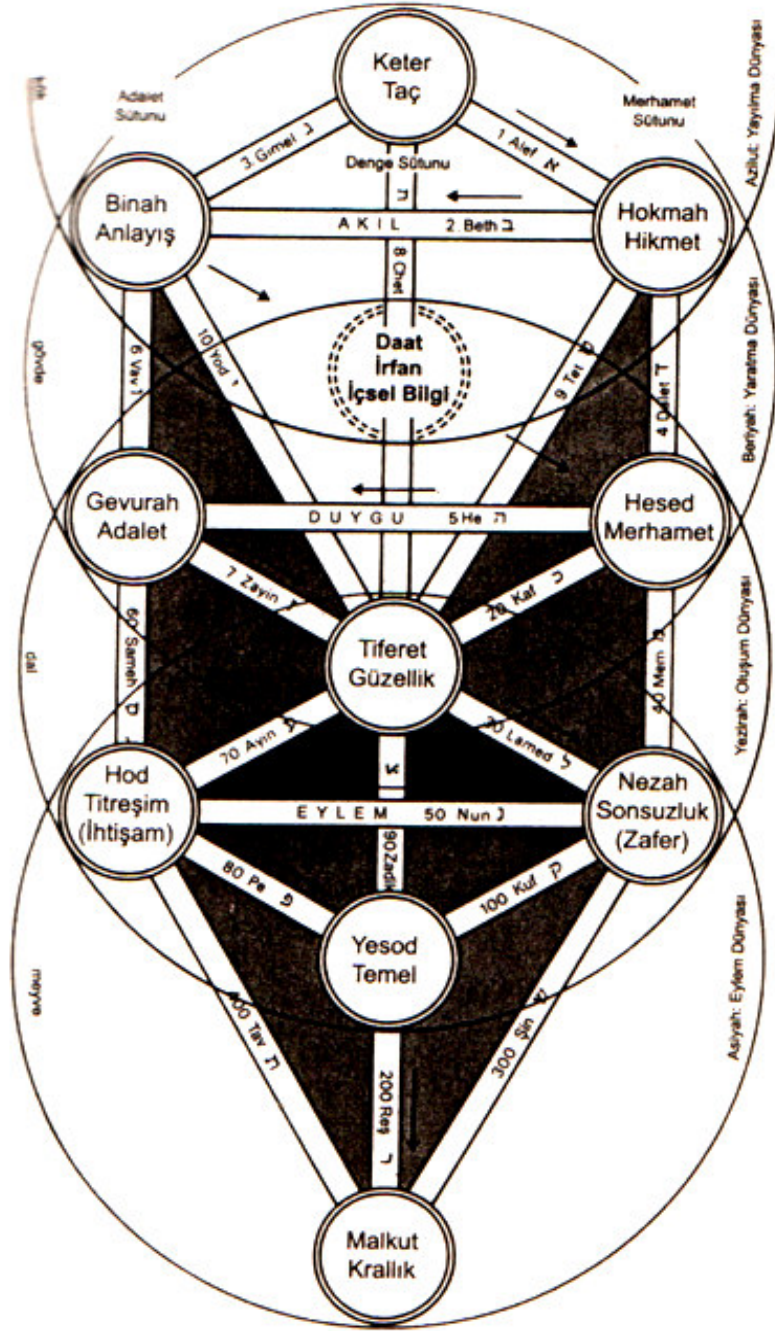
1. 1. 4. 4. 4. Asiyah

Azilut'u kök, Beriyah'ı gövde, Yezirah'ı dal olarak düşünürsek Asiyah yani eylem dünyası meyvedir. Rengi kırmızı, elementi ise topraktır. Asiyah âlemi şu yaşadığımız dünyadır. Lakin yalın değildir. Diğer üst dünyalarla iç içedir. Dünyada var olan her şey Bir'in Bir de her şeyin kopyasıdır. Asiyah dünyasında hiçbirimiz göründüğümüz şey değildir. Yani çokluk içinde birlik, birlik içinde çokluk mevcuttur. İnsan Asiyah dünyasında nefes alır, can bulur. Eğer ki varlığını arındırırsa diğer üst dünyalara erişebilir. Arındırmayı gerçekleştirirken insan farkındalık duygusunu hep aktif kılmalıdır. Öyle ki bu tam arınmayla kişiöğlü meleklerden de üstün mertebeye erişebilir.⁹⁶

⁹⁴ Kutsal Kitap, 1/31.

⁹⁵ www.yesil.org/sabatay/sabataykabbalyag, May. 2005.

⁹⁶ Arzu Cengil; Kabbalah, Yahudi Gizemi s. 68. www.kabbalah.info/turkishkab/bolum_9, July. 2005.

1. 1. 4. 5. Ruhun Dört Düzeyi

Dört dünya aynı zamanda insan ruhunun dört düzeyine karşılık gelir:

Hayah	=>	Azilut
Neşemah	=>	Beriyah
Ruah	=>	Yezirah
Nefeş	=>	Asiyah

Nefeş, ruhun bütün canlılarda ortak yönü olan fiziksel canlılığı Asiyah dünyasına denk düşmektedir. Yezirah'a düşen duygu ve tinsel olmayan düşünce düzeyi Ruah'tır. Tinsel merkezde ise Neşemah vardır. Beriyah dünyasına denk düşer. Tanrısalla olan en üst ilişki düzeyinde ise Hayah bulunur ve Azilut'a denk düşer.

Nefeş, Kabala'da nefesi olan her canlı olan candır. Torah'a göre yaşamın fiziksel boyutu Nefeş'le tüketilmektedir. Nefeş beden çürüyüp toprak halini alınca mezarda kalır ancak dünyaya belli aralıklarla gelir gider. Bu geliş gidişlerinde yaşayanların acılarına tanık olur ve gerekirse onlar için af ve merhamet diler. Ruah ise hayvanla insanı birbirinden ayıran ruhtur. Ruah, ise cennet bahçesine geçip orada dünyadaki bedenine eş değer bir kılığa bürünür ve bahçenin keyfini sürer. Sabbat gibi önemli zamanlarda daha yukarıya çıkarak üst mutluluklara erişir. Nefeş ve Ruah insana doğuşla birlikte verilmiştir. Lakin ruhun Neşemah düzeyi sonradan insan eğer onu arzulayıp gerçekten ararsa Tanrı tarafından lütfedilecek bir tindir. Neşemah gökyüzüne çıktığı vakit artık yeryüzüne inmez ve Nefeş ve Ruah'ın görevlerini yerine getirmesi sırasında dengeleyici unsur olur ve onlara yardım eder.⁹⁸

Kabala'da ruh ve beden ikiliği söz konusudur. Kendimizi iyi ve sağlıklı tanımladığımız vakit ruh ve beden bütünleşmiştir. Hasta olduğumuz vakit bu bütünleşme parçalara bölünebilir. Dolayısıyla bedenimizi yorgun hissederiz. Uyku sırasındaki ayrılık durumu da hasta olma durumuna benzetilebilir. Ruh ve beden ikilisinde en güçlü ayrılık ölümdür.

⁹⁸ Gershom Scholem; Zohar İhtişamın Kitabı ve Kabala'dan Temel Öğretiler, Dharma Yayınları, İstanbul 1993, s. 90.

Ölümün ve yaşamın eşit olmadığı Asiyah dünyasında biz eğer bütün maddesel ağırlıklarımızdan sıyrılıp zamanı aşabilirsek Tanrı'yla bir ve bütün olabiliriz. Kendimizi bütünü parçaları olarak değil de bir olarak tanımlarsak bu yüce tecrübeye erişemeyiz.⁹⁹

1. 1. 4. 6. Adam Kadmon

Kabala'da mevcut Dört Dünya'ya alternatif olarak, bir de ötelerin dünyası Adam Kadmon vardır. Kabalistler tarafından Yaşam Ağacı'na daha sonraları soyut olarak yerleştirilmiştir. Adam Kadmon'da Tanrı ve insan ruhu bir ve aynıdır. Adam Kadmon Tanrı tarafından kendi suretinde yaratılmıştır. Adam Kadmon, Ayn Sof ile Tanrı'nın insanoğluna yansıttığı cevherler olan Sefiralar arasında kendine bir yer edinir. Adam Kadmon, ilk insanı temsil etmektedir.¹⁰⁰

Adam kelimesi, İbranice “gibi, aynı, benzer suretinde”anlamlarına gelmektedir. Adam Kadmon bir dünya anlamında ise de aşkındır; kavranamaz. Diğer dört dünyada daha önce var edilmiştir. Tanrı'nın yaratmayı dilemesiyle, O'nun iradesiyle oluşturulan ilk dünyadır. Burada insan Tanrı, Tanrı ise insandır.¹⁰¹

Kabalist gelenekte, Adam Kadmon ve Hayat Ağacı ile aynı şeyler kastedilir. Adam Kadmon'un bütünlüğü ise Sefiralara dayanmaktadır. Hayat Ağacı Taç'tan aşağı doğru büyüdüğü halde Adam Kadmon'un ayakları üzerinde durduğu kabul edilir. Kafasının üzerinde Keter (taç) vardır, iki yanında Hokmah (Hikmet) ve Binah (Anlayış) Sefirahı bulunmaktadır. Bilginin Sefira olmayan yanında ise Daat yer almaktadır. Burasının ise onun gördüğü, duyduğu, kokladığı ve konuştuğu yer olarak kabul edilir. Kalbin Sefirahı, Gevurah (Adalet) ve Hesed (Merhamet) göğüs kafesinin solunda ve sağında durmaktadır. Merkez Sefira Tiferet veya nefis, mide üstündeki sinir ağında yerini alır. İki alt ve dış fonksiyonlu sefira Hod (İhtişam) ve Nezah (Zafer) bacaklara bağlanmaktadır. Yesod (Temel) genital “üreme” bölgesinde, Malkut (Krallık) ayaklarda yer almaktadır. Adam Kadmon ise çoğunlukla, arkadan resimlenir, çünkü onun Musa gibi o da Kutsal görüntüyü gördüğüne inanılır. Diğer

⁹⁹ www.geocities.com/Athens/Acropolis/1896/kabunv.htm, Aug. 2005.

¹⁰⁰ Encyclopaedia of Religion and Ethics; Kabbala Maddesi, Cilt 7, s. 626.

¹⁰¹ <http://www.newkabbalah.com/adam.html>, May. 2005.

dinler Adam Kadmon'u Tanrı'nın görüntüsü, aynı zamanda kutsal bir çalışmanın modeli olarak düşünmüşlerdir.¹⁰²

---

¹⁰² www.f27.parsimony.net/forum67052/indeks.htm, Aug. 2005.

İKİNCİ BÖLÜM

2. 1. BAŞLICA KABALİSTLER VE ÇALIŞMALARI

2. 1. 1. LURİANİK KABALA

2. 1. 1. 1. İsaac Luria

“Her şey sizin dikkatinizin yoğunluğuna ve sevginizin büyüklüğüne bağlıdır. Bunu aklınızdan çıkarmayın.

İsaac Luria

Aslan lâkabıyla da anılan Luria, 1534 yılında Osmanlı topraklarında bulunan Kudüs’te dünyaya geldi. Yaşamı hakkında temel kaynak, yazarı bilinmeyen “Ari’nin Yaşamı” adlı bir biyografidir. Luria’nın ölümünden yaklaşık yirmi yıl sonra yazılan ve yayınlanan bu yapıt, Luria hakkında gerçek ve hayalî öğeleri rastgele bir araya getirmiştir. Bu biyografiye göre Luria’nın babası erkenden ölmüş ve annesi küçük oğlu ile birlikte Mısır’a, varlıklı ailesinin yanına göç etmiştir. Luria, önceleri dinsel bir eğitim almış ve Yahudi hukukunu (Halakah) incelemiştir.¹⁰³

8 yaşında babasını kaybeden Ari, Kahire’de evlatlık olarak büyüdü. Üstün zekâlı Ari Kabala’ya merak saldı. O’nun bu merakı Kahire’ye iş için gelen bir Musevi seyyahının elinde okumaktan oldukça zorlandığı Zohar (İhtışamın kitabı)’ı görmesiyle başladı. Senelerce bu kitabı anlayabilmek için uğraştı. Öyle ki münzevi bir yaşam seçti ve tek uğraşısı dua, oruç ve Zohar oldu. Derin meditasyonlara girdi ve düşünce vasıtasıyla Zohar’ın yazarı olduğu iddia edilen Rabbi Simeon Bar Yohai,

¹⁰³ www.hermetics.org/cabala.htm, May. 2005. www.en.wikipedia.org/wiki/kaballah, Sep. 2005.

Rabbi Akiva'nın sırlarına ulaştı. Peygamber Elijah ile görüşerek Kabala'yı şifahen O'ndan aldı.¹⁰⁴

1570 yılında Luria, Cordovero'nun öğrencisi olmak için Kabalist akımın yayıldığı şehir olan Safed'e göç etmiştir. Öğrenci iken dahi Kabala'ya olan merakından dolayı ona kısa sürede hâkim olmuş hatta ders vermeye başlamış ve etrafına çok sayıda öğrenci toplamıştır. Bu öğrencilerin en önemlisi Hayim Vital'dir. Vital, Luria'nın ardından onun öğretilerini yazıya geçirmiştir. Zamanının çoğunu öğrencilerinin eğitimi için harcarken, geçinebilmek için o dönemde de Safed'de oldukça canlı olan ticaret uğraşını da sürdürmekteydi. Luria'nın Safed'e geldiği ilk günlerde, Cordovero'nun Kabalist çevrelere uygulattığı bir takım ritüeller vardı. Luria, var olan bu eylemlere yeni meditasyon ve birleşme tekniklerini ekledi ve Cordovero'nun önceki uygulamalarını geride bıraktı. Luria'nın kişiliğinin güçlü etkisi, Safed kentine yoğun manevî bir atmosfer ve bir yaratıcılık ateşi getirmişti. İçtenlikle dine bağlılık ve dünyadan el etek çekiş Kabbalacıların yaşam özellikleri haline gelmişti.¹⁰⁵

Safed'in aslanı olarak şöhret bulan İsaac Luria, (1534- 1572) 38 yaşında öldüğü vakit ne ondan ne de öğretilerinden kimsenin haberi yoktu. Cordevero'nun öğrencisi olan Luria'nın şöhreti öldükten sonra Kabala dünyasını etkisi altına almıştır. Öyle ki O'nun sistemi, kendinden sonraki elli yıl içinde inanılmaz bir şöhret buldu ve Yahudi ilahiyatı denilince akla Luria Kabalası gelir oldu. Kabalist geleneğin ana temaları İspanya merkezlidir. Sefirot ve intişarına dair bilgiler o dönemde Zohar metinlerinin yorumlanmasıyla elde edilmiştir. Ancak bu intişar ile ilgili felsefi ve teolojik açıdan çelişkiler mevcuttu. Isaac Luria bu paradoks ve problemlerle yüzleşip onları çözümleme yoluna gitmiştir. Elde olan bilgiler Yaratılış hikâyesinin (Kutsal Kitap) karmaşık bir kod oluşturduğunu söylemekteydi. Isaac Luria bu kodu çözerek yaratılış sürecinin açıklama yoluna gider.¹⁰⁶

Kabalist öğretilerinin Filistin'deki merkezi Safed'in önde gelen mistiklerinden Moses Cordovero'nun düşünceleri, Safed'in Ari'si Isaac Luria tarafından gölgede

¹⁰⁴ Perle Epstein; Kabala, s. 46. <http://theosophy.org/tldocs/teachers/IsaacLuria.htm>, Sep. 2005.

¹⁰⁵ www.hermetics.org/cabala.htm, May. 2005. www.en.wikipedia.org/wiki/kaballah, Sep. 2005.

¹⁰⁶ Gershom Scholem; Sabatay Sevi Mesih mi? Sahte Peygamber mi? s. 33- 34. www.crystalinks.com/kabala.htm, Sep. 2005.

bırakılmıştır. Safed mistik okulunun lideri şüphesiz Luria olacaktır. Ari lakabı Rabbi Isaac Ashkenazi'nin kısaltılmışıdır. Ashkenazi Alman bir ailenin çocuğu olduğuna işaret etmektedir. Kabalist öğretiler, Isaac Luria sayesinde Safed'den Filistin'e, Filistin'den de tüm Avrupa'ya yayılmıştır.¹⁰⁷ Nitekim bu durum Kabalist gelenekte şöyle efsaneleştirilmiştir; Luria henüz doğmadan Elijah Peygamber Luria'nın babasını ziyaret ederek O'na Kabalist öğretinin dünyaya bu çocuk vasıtası ile yayılacağını söylemiştir.¹⁰⁸

2. 1. 1. 2. Luria'nın Kabalist Öğretileri

Luria'ya göre Tanrı dışlaşmadan, yaratılanları yaratmadan önce sadece Kendisi vardı. Her yer ve zaman ışık kütleleri ile doluydu. Sonsuz Işıma (Tanrı) sınırsız ve yalındı. Daha sonra dışlaşmayı irade ettiği vakit Kendi içine geri çekildi. Geri çekilmesiyle geriye daire biçiminde bir boşluk kaldı. Bu boşluk yaratılacak olanlar içindi. Tanrı'nın Kendini geriye çekmesiyle oluşan bu "sınırlama" kavramı birçok Kabalist tarafından Luria'nın içe doğuşu olarak kabul edilmiştir. Tüm Kabalistler bu konu üzerinde hemfikir olmasalar dahi "sınırlama"yı bu literatüre kazandıran Luria olduğu kanaatindedirler.¹⁰⁹

Luria'ya göre evren, Tanrı'nın güçlerinin iç içe geçmesiyle dışlaşmıştır yani oluşmuştur. O'na göre bu maddesel dünya üç olay sonucu meydana gelmiştir. Bunlar;

- 1- Zimzum
- 2- Şebirah
- 3- Tikkun

Zimzum, Tanrı'nın bu evren için boşluk oluşturarak kendini sınırlamasıdır. Zimzum vukuu bulmadan önce Ayn Sof (Sonsuz Tanrı) her yer ve her şeyde bir bütündür. Merhamet ve adalet gibi karşıt kuvvetler uyum içindedirler. Ayn Sof kendi kendini görmek istedi ve kendi içine çekildi. Zimzum böylelikle başlamış oldu. Boş bir uzay yaratıldı. Bu uzay Ayn Sof'un ilk ışımasıyla meydana geldi. Daha sonra bu uzay

¹⁰⁷ Şinasi Gündüz; Din ve İnanç Sözlüğü, Vadi Yayınları, Ankara 1998, s. 328

¹⁰⁸ Perle Epstein; Kabala, s. 44.

¹⁰⁹ Arzu Cengil; Kabbalah, Yahudi Gizemi s. 97. <http://www.digital-brilliance.com/kab/faq.htm>, Aug. 2005.

boşluğuna insanı (Adam Kadmon) getirdi. Adam Kadmon'un bulunduğu dünya, diğer dört dünya; Azilut, Beriyah, Yezirah ve Asiyah dünyalarının da ötesindedir. O'nun dünyası Azilut dünyasından önce var olmuştur. Adam Kadmon'un tinsel âlemi diğer dört dünyayı da kapsamaktadır. Adam Kadmon şekillerin ve maddeselliğin dünyası Asiyah'a intişar etmediği için kendi dünyasında 10 daire biçimindeydi. Bu 10 Sefira'dan üstte bulunan üçü Tanrı'nın ışığını kaplarında tutabildiler. Ancak alt sefiralar bunu başaramadılar. İşte bu aşamada Lurianik kozmolojide dünyanın oluşumundaki ikinci sebep meydana gelir; Şebirah. Kapların kırılması anlamına gelen Şebirah başlamış oldu. Sonsuz Nur'a dönemeyen ışık demeti bu kırık kaplardan geçerek son dünyaya kadar ulaştı. İşte bu sırada üçüncü aşama Tikkun dönemi başladı. Tikkun düzeltme ve inşa dönemi demektir. Dinlenme ve şekillenme Tikkun dönemi ile son bulur.¹¹⁰

Luria'ya göre evren, büyük bir enerji patlaması sonucunda oluşmuştur. Bu enerji devinimi sırasında Tanrı dünyaya direkt olarak değil ancak yansıma sonucu intişar etmiştir. Madde toplu olarak gelen bu ışığı kaldıramamış ve ışık katmanlar halinde kırılmıştır. Bu kırılma sırasında tekrar kaynağına rücu edemeyen bu ışık dünyanın maddelerine yapışmıştır. Daha sonra maddeselliğe bulaşan bu parçalar kabuk bağlamıştır. Bu kabuklar Luria kabalasında "Klipa" adını almıştır. Luria bu klipaları kaynağına geri döndürebilmek için Tikkun olayının meydana gelmesi gerektiğini düşünmüştür. Bu tamir, onarma olayının ise kahramanı sadece mesihdir. Bu kırılmaların dünya üzerindeki maddesel yansıması ise şu şekildedir; mesih gelmeden önce Yahudilere karşı büyük bir soykırım yaşanacak ve düşmanlıklar had safhada olacaktır. İşte bu zamanda Tanrı, yalvaran Yahudi halkının dualarına icabet edecek ve mesih, kurtarıcıyı gönderecektir. Buradan da anlaşılacağı üzere mesih fikri, öyle ya da böyle tüm Kabalistlerin öğretilerinde en can alıcı noktayı oluşturmuştur.¹¹¹

Lurianik Kabala'da, Kutsal Kitap'taki Adam (Hz. Âdem)'in görevi Şebirah'ta oluşan Tanrısal kıvılcımlardan maddesel Adam Kadmon'u oluşturmaktadır. Ancak Adam Kadmon'u bedenleştirmeyi başaramadığı için bu görev tüm insanlara aksettirildi. Artık Adam Kadmon'un ruhsal kıvılcımlarına Tanrısal kaynağa rücu ettirmek bütün

¹¹⁰ The Encyclopedia of Religion; Qabalah Maddesi, Cilt 12, s. 118–119, Gershom Scholem; Sabatay Sevi Mesih mi? Sahte Peygamber mi? s. 37- 39. www.en.wikipedia.org/wiki/kaballah, Sep. 2005.

¹¹¹ www.zwipublishing.8m.net/kabba2.htm, Aug. 2005.

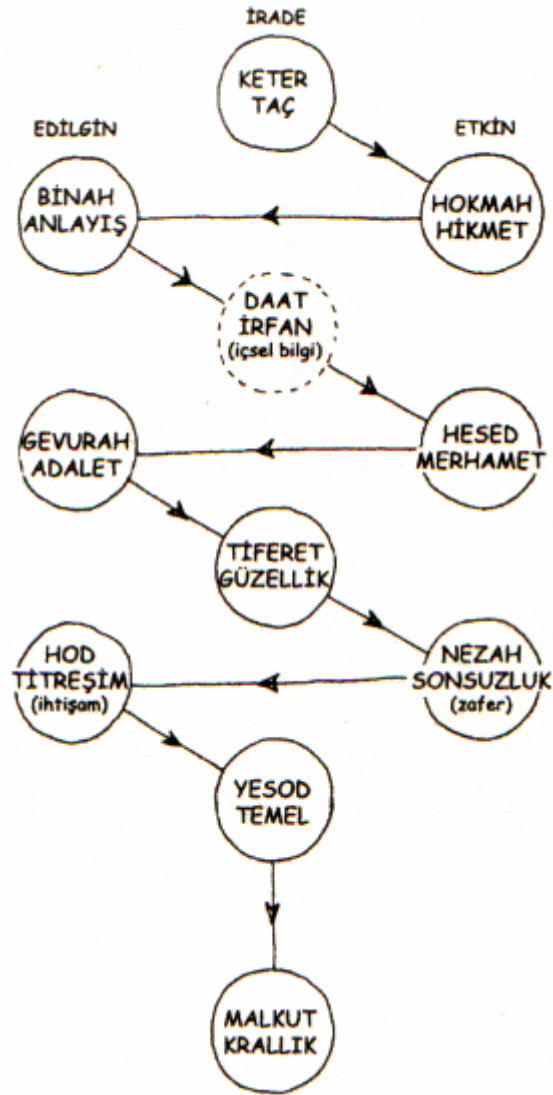
insanların görevi haline geldi. İşte Lurianik Kabala da felsefi temelini bu noktadan başlatır.¹¹²

Luria henüz tarih sahnesinde yok iken Kabala’da, intişar kozmolojisi Tanrı ile yaratılan arasında çözümlenemez problemler mevcuttu. Şöyle ki intişar Tanrının kendini dışlaştırmasıdır. Mükemmel olan Tanrı kendini dışlaştırdığı vakit dışlanan evrenin ve insanın da mükemmel olması gerekirdi. Yahudi kozmolojisi Tanrı yarattığı dünyanın ötesinde gizlenerek durmaktadır. Bu evren Tanrıdan yayıldıysa evren Tanrı, Tanrı da evren olmaktadır. Panteist anlayışla ifade edecek olursak “her şey Tanrı” ‘dır. Tanrı kendisini âlemle evrenle sınırlandırmış olmaktadır. Bu probleme cevap Luria’dan gelir. Luria, Zimzum doktrini ile bu duruma açıklık getirmeye çalışır. Tanrı kendisini dışlaştırdığı zaman ihtişamlı bir kırılma olmalıdır. Çünkü sonsuz olandan sonlu olan doğmaktadır. Ayn Sof (Sonsuz Işıma) bu muhteşem kırılmadan sonra Kendini derhal Kendine geri çeker. Çektiği yerde oluşan tinsel boşluğa evreni yerleştirir. Evren henüz dışlaşmamışken Tanrı kendini oradan soyutlar. Mükemmeliyet problemine Zimzum doktrini ile verilen cevap Kabala’da büyük yankılar uyandırmıştır. Luria, artık Kabalist gelenekte son derece önemli olan yerini bulmuştur.¹¹³

¹¹² Arzu Cengil; Kabbalah, Yahudi Gizemi s. 100.

¹¹³ Gershom Scholem; Sabatay Sevi Mesih mi? Sahte Peygamber mi? s. 39- 40. Arzu Cengil; Kabbalah, Yahudi Gizemi s. 101.

Şekil 2. 1. Zimzum ¹¹⁴

Luria'ya göre üst ilahî bilgiye kişisel meditasyonları sonucu ulaşan Kabalist, maddeselliğe tekrar döndüğü zaman güçlü olmalı ve kötü düşünceli ruhları tabiatten tecrit etmelidir. Ari Kabalisti bu amaca götürecek Kavannot (dikkat yoğunlaştırma sistemi)'u geliştirmiştir. Kavannot'un uygulanması için Tikkun (düzeltme) kursları açar. Burada zihin ve beden bütün ağırlıklarından soyutlanır.¹¹⁵

Lurianik Kabala, en küçük böceğin bile incitilmediği, sadelik, alçak gönüllülüğün ve sadakanın hâkim olduğu bir yaşam deneyimlenmesini tavsiye eder.

¹¹⁴ <http://theosophy.org/tlodocs/teachers/IsaacLuria.htm>, Sep. 2005.

¹¹⁵ Yusuf Basalel; Yahudilik Ansiklopedisi, Kabala Maddesi, Cilt 2. s. 296, http://www.kheper.net/topics/Kabbalah/kavannot_and_yichudim.htm, Oct. 2005.

Büyük ruhani lider Ari mistiklerine her hayat deneyimleri için kendilerine Tanrı'yı gösterecek çeşitli formüller bırakmıştır. Birini açacak olursak; Mistik, Tanrı görüntüsündeki kendi yaratılışı üzerine sessiz ve derin bilgilere dalar. Zihin Tanrı Yahve'nin harfleri üzerine toplanır ve ruh kendini Taç'da bulur. Kozmik Ağaç bütün bedence tecrübe edilir. Seslerin susarak konuştuğu, kokuların duyulmayarak kuvvetlendiği bu benzeri formüller dini ayin ve bayramlarda sıklıkla uygulanmıştır.¹¹⁶

Mistik lider Ari, Kabala üzerine yaptığı çalışmalarda, tüm insanları hedef kitlesi seçmiş ve genç, yaşlı, kadın, erkek ayrımına gitmemiştir. Ona göre maddi ödüllere tatmin olamayan insan kendini Kabala'nın gizemli kapısında bulur. Günü kurtarma telaşını çoktan halleden mistik kabalist artık nereden gelip nereye gittiği üzerine düşünür ve evren hakkında sorular sormaya başlar. Maddi ıstırapı yaşayan mistik, evrendeki tüm acılar ve giderilme yolları üzerine var olan sorularını ancak bu âlemden soyutlanarak ve üst dünyaların bilgisine ulaşarak yapabileceğini kavrayarak kendini Kabala'nın içinde bulur. Kabala'nın hikmeti sayesinde üst dünyalara erişen mistik, hayatını kontrol altına alır ve daha bu dünyadayken huzur, haz ve mutluluğu elde eder.¹¹⁷

Safed'de yaşadığı kısa süre içinde Luria, Yahudi mistisizmine yeni unsurlar ekleyen, çok yönlü ve verimli bir Kabala dizgesi kurmayı başardı. Luria Kabalası'nın etkisi büyük olmuştur. Kabala, 13. yüzyılda ortaya çıkan aşırı sofu ve gizemci Hasidizm akımını üzerinde önemli bir rol oynamıştır.

---

¹¹⁶ Perle Epstein; Kabala, s. 51.

¹¹⁷ www.kabbalah.info/turkishkab, July. 2005.

2. 1. 2. ABRAHAM ABULAFİA ve HARFCİLİK(HARF PERMÜTASYONU)

2. 1. 2. 1. Abraham Abulafia

Abraham Abulafia (1240- 1295) İspanya Saraggossa'da doğmuştur. Kabala'ya olan merakı onu Sefer Yezirah'ı derinlemesine incelemeye götürmüştür. Abulafia birçok Kabalist tarafından eğitilmiştir. Abraham Abulafia ortaçağ kabalistlerindendir. Tanrı'ya her günün basit cümleleriyle değil; farklı farklı sembollerin kullanıldığı yoğun bir meditasyonla ulaşılabileceğini savunmuştur. Bundan hareketle esrime durumuna ulaştığı İbrani harfleriyle çeşitli permütasyonlar geliştirmiştir.¹¹⁸

2. 1. 2. 2. Abraham Abulafia'nın Kabalist Öğretileri

Abulafia Kabalist öğretilerini Sefer Yezirah üzerine bina etmiştir. Sefer Yezirah'ı derinlemesine inceleyerek ulaştığı Tzeruh (Harf Permütasyonu) tekniğini Abulafia, Yaşam Ağacı üzerine yapılan meditasyondan üstün tutar. Sefiralar üzerine düşünmeyi harfler üzerine düşünmeyi sadece bir giriş olarak görür. O harf permütasyonunu sadece Yahudi mistiğine tavsiye etmez. Bu sırrı bütün insanlığa açarak geleneğin etrafındaki zinciri kırmıştır. Aslında Tzeruf tekniği hem Hristiyan mistikleri hem de İslam sufileri arasında yankı bulmuştur. Abulafia Tzeruf'la harfleri ilk sebeplerine götürmeyi hedeflemiştir.¹¹⁹

Abulafia'nın Tzeruf tekniğinin görünen taraflarının aksine aslında çok karmaşık bir tekniktir. Mistik Tzeruf'u deneyimlerken insan bedenindeki elli anlayış kapısını da açmalıdır. O'nun kapılar arasındaki bu yokluğu tecrübeye hazır olmayanlar için oldukça tehlikeli olabilir. Bu yüzden Abulafia Tzeruf tekniğinin uygulanmasında bir öğreticinin bulunmasını tavsiye eder.¹²⁰

Abulafia Kabalacı, harf permütasyonlarıyla yaptığı esrime halini ustasının gözetiminde deneyimler. Tetragramaton(YHVH) harflerini beş sesli harf vasıtasıyla

¹¹⁸ Encyclopaedia of Religion and Ethics; Kabbala Maddesi, Cilt 7, s.625, Yusuf Basalel; Yahudilik Ansiklopedisi, Kabala Maddesi, Cilt 2, s. 297,

¹¹⁹ Perle Epstein; Kabala, s. 134- 136.

¹²⁰ <http://www.jewishencyclopedia.com/view.jsp?artid=699&letter=A>, May. 2005.

¹²⁰ <http://www.digital-brilliance.com/kab/faq.htm>, Aug. 2005.

çeşitli sıra değişiklikleriyle tekrar eder. Bu esnada dikkati ve farkındalık duygusu yaptığı iş üzerinedir. İbrani harfleriyle yapılan bu kombinize ayin kimi zaman başarıyla kimi zaman da hüsrarla sonuçlanıyordu; Abulafia'nın öğrencisi Rabbi Shem Tov Sephardi, Tzeruf yöntemini başarıyla uygulayanlardan biriydi. Tüm dikkatini harfler üzerinde toplayan Sephardi, kâğıt ve kalemle beraber harfler arasında çeşitli kombinasyonlar oluşturmaya başladı. Sephardi, vücudundan ışık demeti yayılınca telaşlandı lakin Abulafia'nın dikkat üzerine söylediği sözler üzerine hemen toparlandı. İki hafta gibi kısa bir sürede artık dikkatini kontrol edebilir hale gelmişti. Dağ gibi harflerin gözünün önünde canlanmasıyla titredi ancak vazgeçmedi. Abulafia'dan bu ağırlığı taşıyabileceği güç egzersizleri aldı. Zaman ve mekândan soyutlanan Shem Tov Sephardi “Ad” üzerine yaptığı meditasyonla Tanrı ile birleşti.¹²¹

Abulafia'nın Tzeruf (Harf Permütasyonu) ‘u derin düşünme tekniğini uygulayan mistik; ilkin harfleri telaffuz eder, sonra onları yazar ve en son onlar üzerine derin düşüncelere dalar. Maddi canlandırma onu ruhani canlandırmaya götürür ve her harfin ruhla karşılaştığı basamağa erişir. Madde cümleye, cümle sözcüğe, sözcük de harflere dönüşür. Kabalist mistik bu harfleri ışığa indirger.¹²²

İbrani alfabesinin her harfi ayrı bir kutsiyet taşımaktadır. Tanrısal adları simgeleyen Yod, He ve Vav harfleri, bu kutsiyet içinde en görkemli yerini alır. Tanrı'nın adları ile yapılan boyutlar arasındaki deruni ve gizemli yolculuğun tecrübe edilişi sırasında harflerin seslendiriliş özellikleri ise ayrı bir öneme haizdir. Harflerin okunuşunu imgeleyen titreşimler ise kendiliklerinden olmamaktadır. Ağza harfleri seslendirme kuvvetini Tanrı vermiştir. İnsan Tanrı'nın bildirmesiyle her harfin ayrı ayrı, nasıl seslendirileceğini ve seslerin uzatılma miktarlarını bilir.¹²³

Torah metinlerini oluşturan cümlelerin kutsal İbrani harflerine ayrı bir mananın yüklenmesi anlamına gelen Adlar Kabalası, Abulafia ile farklı bir boyut kazanmıştır. Abulafia için her harf Tanrısal bir isimdir. Tetragramaton yani YHWH harfleri ne

¹²¹ <http://f27.parsimony.net/forum67623/messages/5197.htm>, Aug. 2005.

¹²² Perle Epstein; Kabala, s. 125.

¹²³ Arzu Cengil; Kabbalah, Yahudi Gizemi s. 175. http://www.learnkabbalah.com/abraham_abulafia/, Sep. 2005.

kadar kutsalsa Alef harfi de o derece kutsaldır. Tanrı dünyayı bu seslerle beraber yaratmıştır. Abulafia, İbrani alfabesindeki 22 harfin her birinin daha sonra bu harflerle kurulacak cümlelerdeki 22 harften farklı olduğunu iddia eder. Daha sonra oluşturulan İbranice dâhil tüm dillerin temelini oluşturur. Bu 22 ses grafik edilmeden önce Tanrı ile birdi. Daha sonra Tanrı elçileri ile yaptığı uzlaşım neticesinde onları grafikletirdi. İbranice daha sonra oluşacak olan diller kadar bu uzlaşımın sonucu olarak doğmuştur. Eğer elçileri harflerin ezeldeki oluşumlarını bilmeseydi uzlaşma sonucunda oluşan ikinci anlamı kavrayamazdı. Ancak yine de temelde olan anadil İbranice'dir. Sürgünle beraber Yahudiler anadil İbranice'nin özünü unutmuşlardır. Abulafia'ya göre Kabalistlerin en öncelikli amacı bütün dünya dillerinin kaynağı olan İbranice'yi ortaya çıkarmak olmalıdır.¹²⁴

İbrani harflerinin her biri akıl ve beden arasında birleştirici unsur özelliği taşır. Dünyanın kendisiyle neşv-ü nema bulduğu İbrani harfleri Tanrı'nın yaratma aracıdır. Bütün potansiyel elementleri içeren Alef, Mem ve Şin'e karşı diğer harfler kutsal enerjinin kanalıdır. Kabalistlere göre bu harfler altın mühür altında saklanan büyük birer sırdırlar. Maddi, zamani ve cismani olan evrensel üçlüğün de kaynağı bu harflerdir. Kutsal tapınak, burçlar, insan vücudu vs. bunlar arasındaki ahenk bu üç harf sayesinde.¹²⁵

Kendini arındıran mistiğin İbrani harflerinden sadece biriyle dahi yaptığı meditasyon tüm yaratılan şeyler üzerine yapılan meditasyon gibidir. Çünkü o harf bütün içinden bir parçadır ve bütünü temsil eder. Bundan dolayıdır ki Musevi mistik harfleri Taç Sefirasındaki asıl kaynakla birleştirmeyi amaç edinmelidir.¹²⁶

Kabalist, tıpkı bir fizikçi edasıyla harfleri zerreciğine kadar inceler ve onlar aracılığı ile harflerin kaynağına ulaşmaya çalışır. Harfler dünyayı oluşturan isim ve şeklin bir bileşimidir. Bu dünyada harfin özüne ulaşmak için bir araçtır. Her bir harf bu dünyayı oluşturmak için birleşmiştir.

¹²⁴ Arzu Cengil; Kabbalah, Yahudi Gizemi s. 178.

¹²⁵ Hayrullah Örs; Musa ve Yahudilik, s. 344.

¹²⁶ Perle Epstein; Kabala, s. 121

2. 1. 2. 3. Harf İlmî

Kabala Torah'ın ilk beş kitabının farklı yöntemlerle okunup yorumlanması tekniğidir. Asıl amaç elde yazılı bulunan Torah aracılığıyla Tanrı'nın ezelde varetği ve meleklere emanet bıraktığı Torah'a ulaşmaktır. Kadim Kabalistlerin ifadesine göre Torah sözcükler haline getirilmeden Tanrı'nın huzurunda harf şeklinde bulunuyordu. Torah'ın sesli harf ve noktalama işaretlerini içermemesi de onun ezelde harf olarak bulunmasıyla alakalıdır. Mesih gelerek Torah'ın harf dizisini değiştirerek bize onun farklı okunuşunu beyinlere yerleştirecektir.¹²⁷

Harf permütasyon tekniği Tzeruf, Kabalist mistiğe ruhun yükselişinin sağlandığı meditasyonlarda yol göstericidir. Bu tekniği uygulayan Kabalist ayetleri anlamlarını yitirinceye dek tekrar eder ve birden anlamların ötesindeki anlama erişir. İspanyol lider Abraham Abulafian'ın derin düşünme tekniği olan Tzeruf birçok Kabalisti etkisi altına almıştır.¹²⁸

Zohar'da İbrani harflerinin değerleriyle Themuria, Gematria ve Notaria teknikleri kullanılarak geleceğe dair yorumlar yapılır. Themuria tekniğinde bir kelimenin harflerinin yeri değiştirilerek farklı anlama gelen yeni kelimeler türetilmektedir. Gematria tekniğinde de sözcüğü oluşturan harflere sayısal değer verilerek toplamı alınır. Son teknik Notaria ise bir sözcüğün her harfinden ayrı bir sözcük meydana getirilir.

Kabalist gelenek içinde Torah bu üç farklı temel tekniğe göre okunur. Aynı Torah'tan bu tekniklerle her okumada farklı anlamlar çıkartılır. Bu farklı tekniklere göre bazı yorumlamalara aşağıda işaret edilmiştir;

2. 1. 2. 3. 1. Themuria Tekniği

Themuria'da sözcük içindeki harflerin yeri değiştirilerek farklı anlamlar elde edilmeye çalışılır. İbranicede sesli harf bulunmadığı için bu teknikle harflerin

¹²⁷ Arzu Cengil; Kabbalah, Yahudi Gizemi s. 179.

¹²⁸ Perle Epstein; Kabala, s. 124.

permütasyon oranı fazladır. Abulafia “YHVH” Tetragramında her harf için 50 permütasyon bulmuştur. Themuria yalnızca bir okuma tekniği olmayıp aynı zamanda yaratma sürecinde olan Tanrı’dır. Sefer Yezirah (Oluşum Kitabı)’ta bu durum Arzu Cengil’in ifadesiyle şu şekilde ortaya konmuştur; “ Temel 22 harf kesti, biçimlendirdi, ölçüp biçti, yerlerini değiştirdi; onlarla tüm yaratılanlara ve gelecekte oluşturulacak her şeye biçim verdi... 22 temel harfi sanki bir sınırmış gibi bir çarka koydu... Onları nasıl katıştırıp harflerin yerini nasıl değiştirdi? Alef’i bütün Alefler’le Bet’i bütün Bet’lerle... Sonuçta her yaratık ve her söz tek bir isimden türedi iki taş iki ev inşa eder, 3 taş altı ev inşa eder, 5 taş 120 ev inşa eder, 6 taş 720 ev inşa eder. Burada yol açık ve ağzın söyleyemediğini ve kulağın işitemediğini düşün.¹²⁹

Themuria karmaşık bir yöntemdir ve çok sayıda ilginç kehanet yöntemlerine yol açmıştır. Bir kelimenin harfleri belirli kural ve sınırlar içerisinde çevrilir veya çoğu kez bir diyagramla gösterilen belirli bir şemaya göre bir kelimenin harfleri başka harflerle değiştirilir. Örneğin, yaygın olan bir form alfabenin yarısını ters sırada diğer yarısı üzerine yazmaktır. Böylece ilk harf A, son harf T ile yer değişir, B harfi Şin (Ş) harfi ile yer değişir vs. Bu permütasyon ATBSH, *atbaş* olarak bilinir. Bu ilkeye bağlı olarak diğer başka yirmi bir olası biçim görüyoruz. Bu biçimlerin tam birleşimi “tzeruf birleşimleri” olarak adlandırılır. Diğer biçimler: rasyonel, sağ, ters ve düzensizdir ve her yönü 22 hücreden oluşmuş, 484 hücreli bir dikdörtgen meydana getirirler. Sonradan hücrelerin içine aşağı ve yukarı serisine göre harfler dizilir ve yandan veya çapraz olarak vs. okunmaktadır.¹³⁰

2. 1. 2. 3. 2. Gematria Tekniği

Gematria tekniği Themuria’dan farklı olarak; harflere verilen sayısal değerlerin toplanmasıyla Torah’a verilen manadır. Bu sayısal değerler aracılığıyla cümleler arasındaki gizem keşfedilmeye çalışılır. Gematria’da harflerin gizli manalarının ortaya çıkartılması, bir nevi matematiksel işlem sonucudur. İbranice de her harfin sayısal karşılığı bulunmaktadır. Örnekleyecek olursak; Tetragramaton yani YHVH

¹²⁹ Arzu Cengil; Kabbalah, Yahudi Gizemi s. 182. www.yesil.org/sabatay/sabataykabbalyag, May. 2005.

¹³⁰ www.hermetics/cabala.htm, May. 2005. www.newadvent.org/cathen/08590a.htm, Sep. 2005.

harflerinin sayısal değerlerinin toplamı 72 yapmaktadır. Kabaliste düşen görev ise Tanrısal olan bu 72 üzerine derin düşüncelere dalmaktır ve onunla birleşmektir.¹³¹

Harflere sayısal değer atfedilirken 4 farklı işlem uygulanır. Bunlar;

1-Mutlak Değer

2-Sıradan Değer

3-Azaltılmış Değer

4-Entegral Değer

Gematria tekniğini kullanarak Mesih'in geliş tarihiyle ilgili İbrani harfleriyle bir hesaplama yapacak olursak;

Zohar, mesihin geliş tarihini 408 yıl sonra olarak bildirir. Yaratılışı da bu tarihe ekleyecek olursak 5408 yılına ulaşırız. Miladi takvimde ise bu tarih 1648'e tekabül eder. Kabalistler bu hesaplamalarını Kutsal Kitap'a dayandırırılar. Torah'da “ özgürlük yılında herkes kendi toprağına dönecek”¹³² denilmektedir. Mesihin geliş tarihi de buradaki özgürlük yılı yani İbranice'de ZAT kelimesi üzerine yapılan matematiksel hesap ile elde edilmektedir. ZAT kelimesinin matematiksel değeri;

$$Z=7$$

$$A=1$$

$$T=400$$

$400+7+1=408$ 'dir. Bu rakamlara Yaratılış zamanını eklersek $5000+408=5408$ tarihine yani Miladi 1648 yılına ulaşırız. Bu tarih Mesih'in geleceğı tarihtir.¹³³

¹³¹ www.yesil.org/sabatay/sabataykabbalyag, May. 2005.

www.geocities.com/Athens/Acropolis/1896/kabunv.htm, Aug. 2005.

¹³² Kutsal Kitap; Leviller 25/13.

¹³³ Abdurrahman Küçük; Dönmeler Tarihi, s. 141, Abraham Galante; Sabetay Sevi ve Sabetaycılarının Gelenekleri, s. 14.

Harf	Okunuşu/Adı	Anlamı	Sayısal Değeri
א	Alef	Öküz	1
ב	Beth	Ev	2
ג	Gimel	Deve	3
ד	Dalet	Kapı	4
ה	He	Pencere	5
ו	Vav	Çivi	6
ז	Zayin	Kılıç	7
ח	Het	Çit	8
ט	Tet	Yılan	9
י	Yod	El	10
כ	Kaf	El ayası/Avuç içi	20
ל	Lamed	Asa	30
מ	Mem	Su	40
נ	Nun	Balık	50
ס	Sameh	Destek/Dayanak	60
ע	Ayin	Göz	70
פ	Pe	Ağız	80
צ	Zadik	Olta	90
ק	Kuf	Başın arkası	100
ר	Reş	Baş	200
ש	Şin	Diş	300
ת	Tav	Haç	400

Tablo 2. 1. İbrani Harfleri ve Sayısal Değerleri¹³⁴

2. 1. 2. 3. 3. Notaria Tekniği

Notaria Tekniği bir dizi cümlelerin ilk harflerinin alınarak yeni bir sözcük elde etme ve sözcüğe gizli, içrek anlamlar verme tekniğidir. Yani bir nevi akrostiş tekniğidir. Kutsal Kitap'ın gizemli içeriği Notaria tekniği ile açıklanmıştır. Bu teknikte tek bir kelimenin harfleri alınır ve yeni harfler eklenerek yeni bir cümle oluşturulur. Örneklendirecek olursak; Leonlu Moşe, Torah'ın "kim bizim için göklere

¹³⁴ www.byzant.com, Sep. 2005.

çıkacak”¹³⁵cümlesine Notaria tekniğini uygular. Moleh(sünnet) sözcüğüne ulaşır. Kabalist yorumda ise bu “kim sünnet olursa Tanrı’da birleşecektir” anlamına gelmektedir.¹³⁶

2. 1. 3. MOSES LUZATTO VE DEVEKUTH

2. 1. 3. 1. Moses Luzatto ve Kabalist öğretileri

Moses Luzatto 1707’de Padua’da doğmuştur. Yaşamı hakkında fazla bilgiye sahip olmadığımız Luzatto, parlak bir 18. yüzyıl Kabalacıdır.¹³⁷

Luzatto, Kabala’yı Tanrı’nın tek, değişmez ve bedensel özelliklerden münezzeh olduğunu anlamak ve anlatmak olduğunu söyleyerek tarif eder. Luzatto’da diğer mistik âlimler gibi ruhun yükselişi sırasında kişinin aceleci davranmayarak, hızını kendine göre ayarlaması gerektiğini vurgular. Çünkü kalbin günahattan arınlık düzeyi mistik yolculuğu kısaltır ya da uzatır. Kalbin arındırılması ise dünyevilik üzerine düşünerek onun basitliğinden mükemmelliğe ulaştırılması sayesinde. Luria’nın manevi oğlu Luzatto’ya göre benliği yok ederek Tanrısal farkındalığın yaşanması için Sefiraların sağ ve sol sütunlarının dengeli beraberliği şarttır. Bu düşünce O’nun, Luria’nın takipçisi olduğu kanaatlerini kuvvetlendirmektedir.¹³⁸

İnsan kişiliğini, iyi ya da kötü olarak değerlendirebileceğimiz başlıca özellik alçak gönüllülüktür. İnsan alçakgönüllü bir hareket yapmadan daha önce alçakgönüllü düşünememelidir. İyi insan bu davranışta bulunur. Lakin kişi alçakgönüllü düşünmeden hemen o vakit o fiilde bulunuyorsa özgür iradesi ile kötü olanı seçmiş demektir. Aslında burada yine karşımıza niyet çıkmaktadır. İnsan niyeti sayesinde mükemmel olanla birleşebilir. İnsanlar başaklar gibi olmalı; bilgeliği arttıkça mütevazılaşmalı, başı eğilmelidir. Çünkü her akli yetenin düşündüğünde varacağı

¹³⁵ Tensiye, 30/12.

¹³⁶ www.hermetics/cabala.htm, May. 2005.

¹³⁷ http://www.kheper.net/topics/Kabbalah/Sabbatean_influence.htm#Luzatto, Oct. 2005.

¹³⁸ http://www.kheper.net/topics/Kabbalah/Sabbatean_influence.htm#Luzatto

¹³⁸ Perle Epstein; Kabala, s. 59.

sonuç onun bilgisinin maddeselliği dâhilinde gururu bertaraf edeceğidir. Bilge kişi fitratının kendisini o bilgeliğe yönelttiğini bilir ve kendine fazla bir değer atfetmez.¹³⁹

Luzatto kötülük problemine de farklı bir açıdan yaklaşır. Mükemmel ve iyi olan Tanrı’da kötülük yoktur. Ancak kötülük yaratmanın bir parçasıdır. Tanrısal olanla birleşmede geçilecek olan kapılardan birisidir. Kötülük ve acı çekmek mükemmelliğe giden yolda alt dünyalarda tecrübe edilen duygudur. Yani kötü olarak algıladığımız parçalardır. Yoksa Bütün mükemmel ve iyidir. Bütünü algılayamayıp parçalara takılmak ise bizim bilincimizi, irademizin, özgürlüğümüzün tam olmadığını gösterir. Tanrı ile bir olmayı öğrenme sürecinde bu özelliklerimizi mükemmel kılmalıyız.¹⁴⁰

2. 1. 3. 2. Devekuth (Tanrı İle Bir Olma)

Luzatto’ya göre azizlik, alçak gönüllülük ve günah korkusunun toplu ifadesi olan Tanrı sevgisi mistiği Devekuth’a götürür. Burada artık mistik Tanrı ile bir ve aynıdır. Devkuth’un son mertebesinde olan mistik otururken, yürürken, uyanık iken Tanrı’yı içinde hisseder. Luzatto bu Devekuth süreci içinde “Kutsal Ruh” adını verdiği bir düzeyden söz eder. Burada mistik hem zihnen hem de bedenlen peygambere dönüşmektedir. Böylece mistik artık “Tanrı Yolu”ndadır.¹⁴¹

İbranice olan Devekuth, kelime olarak “Yarılma”, “Asılı kalma”, “Yapışma” anlamlara gelmektedir. Gelenek içerisinde ise Tanrı’yı anımsayarak üst dünyalarda O’nunla bir olmayı ifade eden süreci kapsamaktadır. Devekuth adeta içsel bir eylemdir. Bizi Tanrıya taşır. Devekuth sürecine katılım her bireyde potansiyel olarak vardır. Dikkatini sabitleyebildiği ve yoğunlaşabildiği oranda başarı elde edebilmektedir. Moses Luzatto, Tanrı ile “Bir Olma” sürecini tariflediği bu deneyim için “Avodah” kavramını da kullanır. Bir olmayı kendi içinde içselleştirebilen Luzatto, bu tecrübeyi Tanrısal hizmet olarak adlandırmıştır. “Bütünün ayrı parçaları iken neden Tanrı ile bir olmalıdır?” sorusu Luzatto Kabalasında şöyle yanıt bulmaktadır; var olmanın temeli birliktir. Tanrısal bir ve öznel olup Tanrısal’ın

¹³⁹ Arzu Cengil; Kabbalah, Yahudi Gizemi s. 152.

¹⁴⁰ Arzu Cengil; Kabbalah, Yahudi Gizemi s. 141

¹⁴¹ Perle Epstein; Kabala, s. 61. <http://www.geocities.com/~kabbalah/kabintro.html>, Aug. 2005.

doğasıdır. Birlik mükemmelliği ifade eder. Mükemmel olan ise hakiki iyidir. Yaratma süreci ise mükemmellik ve iyilik ile başlar.¹⁴²

Mistik Devekuth (Tanrısalla Birleşme)’a yani yolculuğun en yüksek mertebesine yükselmeye çalışırken oldukça dikkatli ve sevgi yüklü olmalıdır. Aklını, bedenini ve ruhunu Asiyah âleminin maddeselliğinden uzaklaştırıp Azilut âlemine ulaşmaya çalışmalıdır. Duygularını arındıran mistik meleklerin dünyasından Devekuth’a geçecektir. Bu yolculuk esnasında dikkatini toparlayamayan mistik için yolculuk tehlikeli olacaktır. Çünkü Musevi bilgeleri bu noktaların mükemmel ahlakî tutarlılığa sahip olmayan mistikler için zorlu geçeceğini söylerler. Hatta bu yolculuk ölümle dahi sonlanabilir. Nitekim Talmut ustaları, dört bilge; Ben Azai, Ben Zoma, Ben Abuyah ve Rabbi Akiva’nın hikâyelerini ibretle efsaneleştirmişlerdir. Bunlardan ilk üç bilge bu yolculuğu başarı ile sonlandıramamışlardır. İçlerinden yalnızca Rabbi Akiva yolculuğunu barış ve mükemmel uyumu ile tamamlayabilmiştir. Ben Zoma aklını kaçırmış, ben Azai aceleci davranmış ve Ben Abuyah da iki tanrı görerek küfre düşmüştür. Dolayısıyla yolculukları başarısızlıkla ve hüsrarla sonuçlanmıştır.¹⁴³

Luzatto da çağdaşı olan tüm Kabalistler gibi Cordovero ve özellikle Luria’dan etkilenmiştir. Luria’nın Tikkun sürecini benimsemesine rağmen “yaratma” kavramı üzerine yeni cümleler kurmuştur. Luria, yaratma sürecinin merkezine Sefirot kaplarının kırılmasını alırken Luzatto, yaratmayı iyilik ve mükemmellikte görür. Bu mükemmellik ve iyiliği mistik anlamda tecrübe eden bedenler Kabala’nın zevkine ererler. Bu zevki tecrübe ederken insan özgürdür. Bu özgürlük ona Tanrısal olanla “Bir Olma” için verilmiş bir alettir. Bütünü algılayabilmek için daha özgür daha duyarlı ve farkındalık duygumuz açık olmalıdır.¹⁴⁴

Luzatto Yaşam Ağacı’nın Malkut, Yesod, Hod, Nezah ve Tifered Sefiralarına aşağı yüz; Binah, Hokmah ve Keter Sefiralarına ise yukarı yüz nitelemesini yapar. Tanrısalla birleşme süreci olan Devekuth’da yukarı yüz Tanrı’ya ulaştıran her şeyi kapsamaktadır. Tanrısal Işıma yukarı Sefiralarda daha yoğundur. İnsanoğlu burada özgür iradesiyle iyi olanı seçme gayreti içerisinde. Yukarı yüzde mükemmelliğiyle

¹⁴² www.kabalist.bigstep.com/faq.htm, Sep. 2005.

¹⁴³ Baki Adam; Yahudilik ve Hristiyanlık Açısından Kur’an’ın Tartışmalı Konuları, s. 47.

¹⁴⁴ www.newkabbalah.com/Dogma.htm, Sep. 2005.

keşfeden insan aşağı yüzdeki Malkut'un tam karşısı olarak bulunur. Tanrısal yayılmanın şiddetiyle Tanrısal açılma yukarı yüzde deneyimlenir. Aşağı yüzde yukarı yüzdeki insanoğlunun yüksek özüne karşı alçalan bir özün varlığı söz konusudur. Aşağı yüzdeki Malkut süreci kötü olandır. Çünkü kişioğlu burada bedenleşip Tanrısal Işıma'dan hayli uzaklaşmıştır. Ancak bu kötülük kalıcı değildir. Kişi kötülüğün kişi üzerindeki bu hâkimiyetine karşılık saf bir irade ile kendini mükemmelleştirmeye çalışmalıdır. Bu suretle kötü olan iyiye doğru değişime başlar. Malkut'ta yeme, içme, hırs, mal mülk edinme söz konusudur. Bu maddeleşme de insanoğlunu özünden uzaklaştırmaktadır. Malkut düzeyinde tek gerçek olan maddedir. Bu maddeleşmeden kurtulup hakikate erme yine bizim bilincimizde gizlidir. Tanrı'nın birliğinin, mükemmelliğinin ve iyiliğinin unutulduğu Malkut düzeyine tam bilinçliliğin hâkim olduğu bir irade ile yukarı yüzün gücü çağırılır. Luzatto, Devekuth süreci ile bu yüksek ve tinsel düzeyi elde etmeye çalışır. Luzatto'ya göre Malkut düzeyi, bizi Tanrısal olanla birleşmeye götürür. Şöyle ki madde derinlemesine incelendiği vakit bizi gerçek olan hakikate yönlendirebilir. Maddeleşmenin acısı, Keter'i anımsatır. Çeşitli meditasyon ve dua biçimleriyle kişi Malkut düzeyinden Tanrı'ya en yakın olan Keter düzeyine erişebilir. Bütün bunları yapabileceğiniz Devekuth süreci ise bir disiplin içermelidir. Burada aranan en büyük özellik samimi olan niyettir.¹⁴⁵

Luzatto'ya göre Devekuth süreci içerisinde "Tanrı ile Birleşme" O'nun isimleri üzerine sürekli bir tefekkür ile de mümkündür. Luzatto, bunu "isimler aracılığı ile Devekuth" olarak adlandırmıştır. Kabalist gelenekte Tanrı'nın adları adına büyük bir kutsiyet atfedilmiştir. Çünkü Tanrı ismiyle çağrılanır. İnsanoğlunun çağrısına yanıt veren Tanrı'dır. İsimlerle birleşme olan kadim gelenek kökenini Kutsal Kitap'tan almaktadır.

"Rabb bütün dünyanın kralı olacaktır. O gün yalnız Rabb, yalnız O'nun adı kalacak."

¹⁴⁶

"İsraillilere de ki: beni size ataların Tanrısı, İbrahim'in Tanrısı, İshak'ın Tanrısı ve Yakup'un Tanrısı Rabb gönderdi. Sonsuza dek adım bu olacak. Kuşaklar boyunca böyle anılacağım."¹⁴⁷

¹⁴⁵ Arzu Cengil; Kabbalah, Yahudi Gizemi s. 143- 144

¹⁴⁶ Zekeriya, 14/9.

Kişi her zaman Tanrı'nın adları ile dolu olmalıdır. Ancak Devekuth süreci içerisinde belirli sayılarda zikredilmelidir. Tanrı'nın ismi çağrıldığı vakit ancak Kendisi dilerse çağrıya yanıt verir ve Tanrısal aydınlanma gerçekleşir.

Yahudi geleneğinde Tanrı'nın ismini telaffuz etmek yasak olduğundan O'na işaret eden çeşitli adlar kullanılmıştır. Genellikle Tanrı'nın adının harflerini temsilen (YHWH) İbranice'de dört harf anlamına gelen Tetragramaton kullanılır. Luzatto'nun Tetragramaton anlamında kullandığı kelime ise "Ha Şem" dir. Ha Şem, bütündür, kapsayandır, her şeydir, soyut olan ve evrensel olandır. Tanrı'nın bütün adları yerine kullanılan ortak ad yani "Ha Şem" dir. İbranice anlamı isimdir. Tanrısal niteliklerin hepsi Ha Şem'de toplanmıştır. Daha önce bahsettiğimiz Devekuth sürecini hızlandıran iyi niyet Ha Şem ismine güç vermektedir.

Devekuth sürecini pratik ederken yaşanan korku ve endişenin etkisi Yaşam Ağacı'nın sol sütunundaki enerjiyi harekete geçirerek azaltılabilir. Luzatto Kabala'sında, bu korku, Tanrı'nın cezaları için değil O'nun yüceliğinden meydana gelir. Luzatto'nun yazılarında Tanrı'nın tüm kalbimizle sevilmesini ve O'na sadık kalınmasını tavsiye ettiği görülür.

Luzatto'ya göre insan, iyilik ve kötülüğe meyil duygularıyla beraber özgür irade ile donatılarak yaratılmış bir varlıktır. Dolayısıyla insanlar kötü ve iyi kavramlarıyla nitelenirler. İyi olanlar arasından kötü olanlar ayırt edildiği vakit; kalan iyiler Devekuth sürecinde bir araya gelmelidirler. Çünkü Devekuth bireysel bir olay değildir. İnsanların özgür iradeleriyle kazandıkları iyi ve kötü sıfatları neticesinde yargılanmaları hangi özelliğin çok oluşuna bağlıdır. Genel anlamda kötü olanların iyi özellikleri iyi olanların ise kötü özellikleri bu dünyada karşılık bulacaktır. Her eylem Tanrı tarafından karşılık bulduktan sonra geriye kalan özellikler bir sonraki dünyaya aktarılır. İyi olanlar Tanrı ile birleşmenin zevkini ötelerde yaşarken kötü olanlar ise az da olsa yaptıkları iyiliklerin karşılığını henüz yaşarken aldıkları için hiçbir şey öne süremeyeceklerdir.¹⁴⁸

¹⁴⁷ Çıkış, 3/15.

¹⁴⁸ Arzu Cengil; Kabbalah, Yahudi Gizemi s. 152

2. 1. 4. SABETAY SEVİ VE KABALİSTLİĞİ

Sabetay Sevi ile ilgili yazılmış eserlerden onun adı, doğum yeri ve tarihi hakkında müşterek bir bilgi bulunmamaktadır. Bununla birlikte kaynakların çoğu onun Yahudi asıllı İspanyol kökenli tüccar bir aileye mensup olduğuna ve 1626'da doğduğuna işaret etmektedir. İbrani takvimine göre Ab ayının 9'u 5386 senesinde doğmuştur. "Lambard" sokağında dünyaya gelmiştir. Babası Mordehey Sivi'dir. Türkler arasında babası Karamenteş olarak şöhret bulmuştur. İzmir'e Mora'dan gelip yerleşmiştir.¹⁴⁹ Bu tarih Mabed'in Babilliler tarafından yıkıldığı tarihtir. Aynı zamanda gelenek içinde mesih ağustosun 9. günü doğacaktır.¹⁵⁰

Sabetay Sevi dine olan yatkınlığı dolayısıyla hahamlık eğitimi almıştır. Kabala'yı Rabbi Isaac Alba'dan almıştır. Yine küçük yaşlarda Tevrat ve Talmud eğitimi alan Sabetay Sevi ilahiyat ve mistisizm alanlarında da kendini geliştirmiştir. Kabala'ya bilhassa pratik Kabala'ya aşırır ilgi duymuş ve onu öğrenmiştir. Sabetay Sevi Kabala'yı tecrübe ederken sık sık inzivaya çekilmiş ve günlerini oruçlu olarak geçirmiştir.¹⁵¹

Isaac Luria ve Vital'in öğrencileri ile tanışarak Kabala'yı inceleyen Sabetay Sevi Isaac Luria'nın Zimzum, Şebirah ve Tikkun arasındaki ilişkileri anlatışından oldukça etkilenmiştir. Sabetaycılarının yaşamı, Lurianik Kabala ile neredeyse birebir örtüşmektedir. Ayrıldıkları tek nokta belki de Luria'nın kendi oğlunu, Sabetay Sevi'nin ise kendini mesih olarak ilan etmeleridir. Sabetay Sevi'nin mesihlik iddiası haliyle Yahudi çevrelerde şok etkisi yaratmıştır. Ona inanıp grup oluşturmaya çalışanlar olduğu kadar O'nun karşısında duranlar da olmuştur. Nitekim Sabetay Sevi arkasına aldığı insanlarla Kutsal Topraklara giderek orada Yahudi devleti kurma hazırlığında olmuştur. Lakin kötü haber tez yayılarak Osmanlı topraklarında doğan

¹⁴⁹ Abdurrahman Küçük; Dönmeler Tarihi, s. 211. İ. Alâeddin Gövsa; Sabatay Sevi, Anka Yayınları 2000, s. 24. Gershom Scholem; Sabatay Sevi, s. 100. Mehmet Şevket Eygi; Yahudi Türkler Yahut Sabetaycılar, Zvi- Geyik Yayınları, İstanbul 2000, s. 101. Abraham Galante; Sabetay Sevi ve Sabetaycılarının Gelenekleri, s. 34.

¹⁵⁰ Abdurrahman Küçük; Dönmeler Tarihi, s. 207.

http://www.kheper.net/topics/Kabbalah/Sabbatai_Zevi.htm, Oct. 2005.

¹⁵¹ İbrahim Alâeddin Gövsa, Sabetay Sevi, s. 24. Abdurrahman Küçük; Dönmeler Tarihi, s. 215. <http://www.orienternet.de/Donme/Qabala/qabala.html>, Sep. 2005.

Sabetay Sevi, Osmanlı hanedanlığına şikâyet edilmiştir. Bunun üzerine Sabetay Sevi gelenek dışına çıkmayarak Müslümanlığı seçmiştir. Çünkü geleneğe göre Mesih dinden dönerek İslamiyeti seçecektir. O'nun bu dönüşü sadece dil ile olmuştur. Kalben Yahudi gibi yaşamıştır. Bunun üzerine Arnavutluk'a sürülüp orada öldürülmüştür. Ölümünün ardından Sabetaycılar, Kapancılar ve Yakubiler olarak ayrılmışlardır. Kapancılar'dan birde Karakaşlar adlı bir gurup türemiştir. Geleneğe bağlı yaşayan grup Karakaşlar'dır. 2.dünya savaşı sonrası Türkiye'ye göç eden Sabetaycılar öncelikle İstanbul olmak üzere İzmir, Bursa, Manisa, Hatay, Antep, Çanakkale, Giresun ve Ankara'ya yerleşmişlerdir. Bu illerde kendilerine ait mahalle dahi kurmuşlardır.¹⁵²

Sabetay Sevi, mesihlik iddiasında bulunurken Lurianik Kabala'dan etkilenmiştir. Çünkü Lurianik Kabala'da mesih'in geliş tarihi Zohar'ın yorumlanmalarına göre 1648'dir. Sabetay Sevi bu tarihe kendisini çok iyi adapte etmiştir. Bu tarihte mesih'in ortaya çıkmadığını görünce kendisini mesih olarak ilan eder. Eğer kendisi de ortaya çıkmazsa Kabala büyük zarar görecektir. Çünkü Zohar'a göre mesih bu tarihte kesin gelecektir. Kabalistler Sabetay Sevi'nin mesihliğini Kutsal Kitap'a kadar dayandırmaktadırlar. Tanah'ın bazı cümlelerini Kabala'ya göre yorumlayıp onun mesihliğini tescilleme yoluna gitmişlerdir. Örnekeleyecek olursak İbranice'de "Chaddai" kelimesi "Kadir" anlamında olup Ahd-i Atik'te birçok kez Tanrı'nın sıfatı olarak kullanılmıştır. Kabalistler, bu kelime üzerinde Gematria tekniğini uygulayarak bu kelimenin Sabetay Sevi ile aynı toplamı verdiği üzerinde birleşmektedirler. Buradan da hareketle Sabetay Sevi'yi Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi olarak kabul etmişlerdir.¹⁵³

Sabetayist öğretinin temelini Tanrı'nın çeşitli kisvelere bürünerek dünyaya inşi oluşturur. Çünkü evren Tanrı, Tanrı da evrendir. Tanrı ancak mesih kılığında görünmektedir. Mesih ise Sabetay Sevi'dir. Sabetayist öğretisi mesih düşüncesinin başlangıcını Lurianik Kabala'da bulur. Luria, Mesih'in evrenin oluşmasındaki son olay olan Tikkun'la geleceğini savunur. Yahudi mitolojisinde de olduğu üzere her sapkınlık ve aşırıktan sonra bir peygamber, kurtarıcı, ya da bir uyarıcı gelmiştir.

¹⁵² Abraham Galante; Sabetay Sevi ve Sabetaycılarının Gelenekleri, s. 84–90, İ.Alâeddin Gövsa; Sabetay Sevi, s. 82–87. <http://www.kheper.net/topics/Kabbalah/LurianicKabbalah.htm>, Oct. 2005.

¹⁵³ Abdurrahman Küçük; Dönmeler Tarihi, s. 210, İ.Alâeddin Gövsa; Sabetay Sevi, s. 27.

Luria'nın kozmogonisinde de Şebirah'taki büyük kırılmadan sonra sakin tavırlar içinde bir mesih gelecek ve kargaşa halini sona erdirecektir. Sabetayist öğretisi ise Sabetay'dan önce 16 mesih geleceğini savunur. 17. mesih ise Sabetay Sevi olacaktır. Son mesih yani 18. mesih ise kıyametle beraber gelecektir. Geleneğe göre gelen tüm mesihler mevcut düzeni tamamıyla değiştirecek yani yeni ibadet ve ahlâk kuralları getireceklerdir. Buradan hareketle Sabetay Sevi, var olan tüm kuralları kaldırarak bizzat kendisi tanrısal kuralları oluşturmuştur. Tanrısal denildi çünkü mesih Tanrı'nın yeryüzündeki halidir. 17 + 1 rakamlarından hareketle Sabetay Sevi 18 emir bildirmiştir. Sabetay Sevi'nin hazırladığı bu 18 emrin Musa'ya Sina Dağı'nda verilen emirlerle paralel olduğunu düşünmeyenlerde yok değildir.¹⁵⁴

Sabetay Sevi'nin 18 emri ve Musa'nın 10 emrini karşılaştıralım:

“ İşte efendimiz, kralımız, mesihimiz Sabetay Sevi'nin 18 emri bunlardır. Şerefi ebediyete kadar sürsün.

1-Birinci budur ki, yaratıcının birliğine ve ondan başka bir yaratıcı bulunmadığına olan iman muhafaza olunsun. O'nun haricinde amir veya hâkime hamdü sena etmeyiniz!

2-İkincisi budur ki O'nun mesihinin gerçek mesih olduğuna ondan başka, kurtarıcı bulunmadığına, efendimiz, kralımız Sabetay Sevi'nin Davut neslinden geldiğine iman edilsin. Şerefi ebediyete kadar sürsün!

3-Üçüncüsü budur ki, ne Tanrı'nın ne de mesihinin adına yalan yere yemin edilmesin. Ve O'na saygısızlık etmemek gerekir!

4-Dördüncüsü budur ki, Tanrının adı anıldığı zaman saygı gösterildiği gibi mesihinin zikri geçtiği zamanda saygı gösterilsin. Aynı zamanda bilgisiyle akranı arasında seçkinliği ile öne geçen herkesin adına da tazim edilsin!

5-Beşincisi budur ki, mesihinin sırlarını anlatmak ve incelemek üzere toplantıdan toplantıya gidilsin!

6-Altıncısı budur ki, onlar arasında katiller bulunmasın. Hatta kendilerinden nefret eden başka milletlerin mensuplarından da kimse öldürülmesin!

¹⁵⁴ Arzu Cengil; Kabbalah, Yahudi Gizemi s. 111. www.en.wikipedia.org/wiki/kaballah, Sep. 2005. http://www.gaygaye.com/populer_bilim_islammistisizmi.htm, Sep. 2005.

7-Yedincisi budur ki, Kislev ayının 16. günü herkes bir evde toplanarak mesih hakkında ve Mesih imanının sırrı hakkında işittiklerini birbirine anlatsınlar!

8-Sekizincisi budur ki, aralarında zina hüküm sürmesin.

9-Dokuzuncusu budur ki, yalancı şahitlikte bulunulmasın. Ve kendi yakınına karşı yalan söylenmesin, kendi aralarında hatta mümin olmayanlar için dahi gammazlık yapılmasın!

10-Onuncusu budur ki, kimse sarık imanına zorla alınmasın, hatta inansa bile... Çünkü mücadele üstatlarının zümresine mensup olanlar oraya ancak kendiliklerinden ve kendi kalplerinin ve iradelerinin sevgiyle girerler.

11-On birincisi budur ki, aralarında kıskançlar, muhterisler ve kendilerine ait olmayan şeylere karşı arzu ve hırs gösterenler bulunmasın!

12-On ikincisi budur ki, Kislev ayının 16'sındaki bayram büyük heyecan ve neşe ile ilan edilsin.

13-On üçüncüsü budur ki, birbirine karşı saygılı ve merhametli davranılsın ve kendine yakın olanın arzuları için kendi arzusuymuş gibi çaba sarf edilsin.

14-On dördüncüsü budur ki, Davut'un Mezamir'i her gün gizli olarak okunsun.

15-On beşincisi budur ki, her ay ayın doğuşu araştırılsın ve gözlensin ve ayın yüzünü güneşe çevirmesi ve ayla güneşin karşı karşıya gelerek bakışmaları için dua edilsin.

16-On altıncısı budur ki, Türklerin adetlerine onların gözlerini örtmek maksadıyla dikkat edilsin. Ramazan orucunu tutmak için sıkıntı gösterilmesin ve aynı şey kurban içinde yapılsın. Gözün gördüğü her şey yerine getirilmelidir.

17-On yedincisi budur ki, onlarla (Müslümanlarla) nikâh akdedilmemesi lazımdır.

18-On sekizincisi budur ki, oğulları sünnet etmek için itina gösterilsin bu, mukaddes milletten hayâsızlığı kaldırmak içindir ".¹⁵⁵

Musa'ya verilen 10 emir ise şöyle sıralanır: "

1-Seni Mısır diyarından, esirlik evinden çıkaran Allah benim.

2-Benden başka Tanrın olmayacak. Boşlukta, yerin üstünde veya yerin altında. Denizlerin derinliklerinde mevcut olan varlıkların resimlerini yapmayacak onlara hiçbir surette tapmayacaksın.

3-Allah'ın ismini boş yere ağzına almayacaksın.

¹⁵⁵ İ.Alâeddin Gövsa; Sabatay Sevi, s. 67- 69.

- 4-Cumartesi gününü daima hatırlayıp onu kutsal kılacaksın. Haftanın 6 gününde çalışacak 7.'sinde istirahat edeceksin.
- 5-Anne ve babana hürmet edeceksin.
- 6-Öldürmeyeceksin.
- 7-Zina yapmayacaksın.
- 8-Çalmayacaksın.
- 9-Yalan şahadette bulunmayacaksın.
- 10-Hiç kimsenin evine, barkına, karısına, hizmetçisine, öküzüne, eşeğine, velhasıl sana ait olmayan bir şeye göz dikmeyeceksin. ¹⁵⁶

Mesih'e olan inanç Yahudi dininde önemli bir yer işgal etmektedir. Acılar çeken Yahudi milleti için en büyük kurtarıcı mesihtir. Dolayısıyla özünde dogmatik inanç esaslarına sahip olmamasına rağmen sonradan bu inanç esasları dine katılmıştır. Öyle ki İbn Meymun hazırladığı 13 maddelik inanç esaslarında mesihe imanı iman esasları arasına eklemiştir. İbn Meymun'a göre iman esasları şöyledir:

“ Bütün kalbimle inanıyorum ki;

- 1-Allah var olan her şeyi yarattı ve onlara ancak O hükmeder.
- 2-Allah birdir ve Ondan başka Allah yoktur.
- 3-Allah ilk ve son yaratıcıdır.
- 4-Allah ibadete layık tek yaratıcıdır ve Ondan başka yaratıcı yoktur.
- 5-Peygamberlerin bütün sözleri hakikattir.
- 6-Öğreticimiz Musa, bütün peygamberlerin en büyüğüdür.
- 7-Elimizde olan Tevrat, Allah tarafından Musa'ya verilmiştir.
- 8-Tevrat değiştirilmemiş ve Yaratıcıdan bir başkada gönderilmemiştir.
- 9-İnsanların yaptıkları ve düşündüklerini Allah bilir.
- 10-Allah emirlerini tutanları mükâfatlandırır, tutmayanları cezalandırır.
- 11-Allah Mesihi gönderecektir ve gecikse dahi geleceği günü sabırla beklerim.
- 12-Allah'ın istediği bir tarihte ölümler dirilecektir.
- 13-Allah'ın bedeni yoktur ve hiçbir şekilde tasvir edilemez. Övgü ve dualar yalnız Allah'adır “.

¹⁵⁷

¹⁵⁶ Tensiye 5/6–21.

¹⁵⁷ Ekrem Sarıkçıoğlu: Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi, Isparta 2000, s. 242.

Kabalist akımın Yahudi geleneği üzerindeki etkisi kaçınılmazdır. Mesih inancında da gerek Kabala, Yahudi geleneğinden gerekse de Yahudi geleneği Kabala'dan etkilenmiştir. Örneğin; Yahudi inancında Mesih “Ben mesihim” diye ortaya çıkan kişi değil mesih olduğunu yaptığı işlerle gösterecek olan kişidir. Yapılacak işlerin en başında da yıkılan mabedi yeniden inşa ederek Yahudileri tek toprakta İsrail’de bir araya getirmek gelmektedir. Yapacağı bu icraatlardan dolayı mesih sadede Yahudilerce değil tüm insanlık tarafından da tanınacaktır. Yahudilerce geliştirilen bu mesih inancı Kabala’daki mesih inancıyla birebir örtüşmektedir.

Sabetayist öğretinin Lurianik Kabala’dan etkilendiği bir diğer başlık, ruh anlayışlarıdır. Ancak farklılıklar da yok değildir. Luria, ruh göçü anlamında “Gilgul” kelimesini kullanmaktadır. Kişi öldükten sonra ruhunun evrendeki ikilikleri düzeltmek kastıyla başka bir bedende hayat bulmasıdır. Sabetaycıların bu anlamda kullandığı İbur Neşamat’da ise durum biraz farklıdır. İbur’da henüz hayatta iken dahi ruh daha üst mertebede elde edebilmek için başka bedenlerde can bulabilir. Sabetayist gelenekte Mesih’in ruhu hep aynı ruhtur. Yani Adam’ın ruhu vakti gelince Sabetay Sevi’nin bedeninde olacaktır. Daha sonra da bu aynı ruh 18.Mesih’te can bulacaktır.¹⁵⁸

Sabetaycılığın Lurianik Kabala’dan birçok konuda etkilendiği görülmektedir. Sabetaycıların Luria Kabalasından aldığı Tikkun kavramı da bu bağlamda değerlendirilebilir. Bu kavram yeniden inşa etme, onarma anlamına gelmektedir. Luria geleneğinde ise bu düzeltme durumu iki şekilde mevcuttur. İlki Ayn Sof (Sonsuz Nur)’a ait olan kıvılcımların yine yerine rücu ettirilmesidir. Diğeri ise evrende bulunan zıtlıkların uzlaştırılmasıdır. Sabetayistler buradaki kutsal kıvılcımları kendileri olarak düşünürler dolayısıyla değişimin öncü temsilcileri olarak düşünüldükleri için bu yönde bir yaşam tarzı oluşturmuşlardır.¹⁵⁹

Lurianik Kabala ile taze bir bedende can bulan Sefirot inancını da Sabetaycılar aynen kabul etmişlerdir. On Serfira’nın özü Ayn Sof’tur. Bu On Sefira Ayn Sof’un

¹⁵⁸ <http://www.kheper.net/topics/Kabbalah/SoulLurianic.htm>, Oct. 2005.

¹⁵⁹ <http://f27.parsimony.net/forum67623/messages/5197.htm>, Aug. 2005.

dışlaşmasıyla bir kaptı toplanmıştı. On Sefira'nın diyagramı Yaşam Ağacı üzerine inen ışığa ile beraber Sefiralar bu ağırlığı kaldıramaz ve kırılmaya başlarlar bu kırılan parçalar Tanrı'nın kendini sınırlayarak geri çektiği yerde oluşan uzayda kendilerine yer bulmaya çalışırlar. Nihayetinde Lurianik Kabala'da yaratma, Ayn Sof'un kendini sınırlamasıdır.¹⁶⁰

Sabetaycıların Lurianik Kabala'dan temellendirdiği ve Luria geleneğinde çok önemli bir nüfuza sahip olan (partzufim) kavramını biraz açalım. İbranice'de kelime olarak “yüzler”, “perdeler” anlamlarına gelmektedir. Gelenekte ise “Tanrısal Kişilikler” dir. Aşkın olan Tanrısal özlerin cinsel birleşmesi yoluyla meydana gelmektedir. Partzufim, canlı olan her şeyin dişi ve eril özelliklere sahip olmasıdır. Tanrı kendisini bu Partzuf'lar aracılığı ile yaymıştır. Bu açılım salt Tanrı'nın adını kutsal olan harfleri YHVH (Tetragramaton) ile olmamış, Tanrı'nın kendisini sınırlayarak Yaşam Ağacı'nın onarılarak Tikkun olayıyla da vuku bulmuştur.¹⁶¹

Luria'nın ortaya koyduğu kırılma teorisi ve mesihçilik yaklaşımı Sevi Kabalizminin de temeli olmuştur. Öyle ki Sabetay Sevi yaptığı dini tetkikler ile kendisinin bir kurtarıcı olduğu iddiasındaydı ve Kabalası da bu inanca dayanmaktaydı. Gematria ve Themuria gibi yöntemler sayesinde bir takım farklı yaklaşımları ileri sürmüştür. Kabala'da tek amacın Klipaları parçalayarak Tikkun olayını gerçekleştirmek olmadığını düşünmesiyle de Luria'dan ayrılmaktadır. Sabetay, Luria'nın ekolünü bir binanın temeline benzeterek üzerine inşa edilmesi gerektiğini de vurgular. Sabetaycıların Mesih konusunda Luria Kabalacılarıyla ortak düşünceleri Mesih gelmeden önce mesihi bir zamanın yaşanılacağıdır. Bu zaman içerisinde, Mesih tüm yasakları kaldırıp kendi kurallarını koyacaktır. Ancak Rabb bu mesihi dönemi sadece insanlara bir örnek zaman olarak vermiştir. Bu gibi zamanları daha önce Musa ve Davut dahi tecrübe etmiştir.¹⁶²

¹⁶⁰ http://www.kabbalah.info/engkab/the_work_of_the_heart/spirit_and_body.htm, July. 2005. Arzu Cengil; Kabbalah, Yahudi Gizemi s. 116

¹⁶¹ Arzu Cengil; Kabbalah, Yahudi Gizemi s. 119.

<http://new.kabbalahscience.com/eng/content/view/full/22482>, Sep. 2005.

¹⁶² www.zwipublishing.8m.net/kabba2.htm, Sep. 2005.

2. 1. 5. MERKABAH MİSTİSİZMİ

Tanrı'yı görme deneyiminin notalaştığı bir Merkabah ilahisi;
Ey ihtişamla sarmalanmış, taşlarla taçlanmış,
Ey O'nun yüksek korosundaki
Öv, Tanrı'yı alevlerden tahtında
Çünkü varlığın huzurunda
En derin bölmelerin
En derin görkeminde
Sen dikersin direğini
O senin adını ayırdı uşaklarınınkinden
Alev kuşatır, sıçrayan ateş
O'nun çevresinde yanan, parlayan kömürler...

Merkabah mistisizmi, Eski Ahit peygamberlerinden Hezekiel'in Merkabah üzerine derin düşüncelere dalarak vecd ve istiğrak haline ulaşmasıyla ilgilidir. Merkabah kelimesinin İbranice karşılığı ise “ ilahi taht “ yahut “ araba “ dır. Bu inanışta asıl gaye, Tanrı'nın tahtının ve semavi düzenin düşünülerek, Tanrı'ya yükselmesidir. Bu tecrübe esnasında mistik, yedi kat göğü ve yedi kat küreyi meşakkatli bir yolculuk sonucu aşar ve Tanrı'ya yükselir. Tzenum adı verilen Merkabah uygulayıcılarının bu yolculuğa çıkmadan önce kendilerini inzivaya çekerek dini bir yaşam sürmeleri gerekmektedir. Yolculuk belli hazırlık şartlarını gerektirmektedir. Yolculuk sırasında da başarıyı sağlayabilmeleri için gelenek içerisinde “ mühür “ olarak tabir edilen sihirli sözleri kullanmalıdırlar. Bu sözcükler mistiğe yedi kat gökleri açacaktır.¹⁶³

Araba ve taht mistisizmi olarak ta adlandırılan Merkabah'tan kasıt Tanrı'nın insanlara kendisini göstermesidir. Tanrı tarafından kabul olan kulların kalbine evrenin sırlarının ifşa edilmesidir. Yahudi mitinde, Merkabah'ın kökeni Hezekiel'e kadar dayandırılmaktadır. Hezekiel yedi kat gök üzerinde Merkabah'ı tecrübe etmiştir. Tanrı'yı dört canlı yaratığın ortasında bulunan kristal bir taht üzerinde otururken görmüştür.¹⁶⁴

¹⁶³ www.geocities.com/temellicus/felsefe/felsefe_kabbala, Aug. 2005.

¹⁶⁴ Hezekiel, 1/5.

Merkabah mistisizminin temel kaynakları, Büyük Hekalot, Küçük Hekalot ile 3. Enoh kitabıdır. Merkabah metinlerinin ana teması, göklerin sırları ve Tanrı'nın ihtişamlı tahtı üzerinedir. Merkabah mistisizminin bu temel kaynakları daha sonra Rabbilerin Tora üzerine yaptıkları derin ve içrek araştırmalarla beslenmiş ve yeni Yahudi mistisizmini oluşturmuşlardır. Merkabah mistisizmi yazılı olarak ilk defa "Hekalot" kitaplarında ortaya çıkmıştır. Yahudiliğin erken dönemine ait olan bu yazmalar "Göksel Yerler" anlamına gelmektedir. Hekalot yazıları Rabbanik yorumları içerir. Hezekiel'in rü'yetindeki tekerlekli arabayı Tanrısal varlığın bireysel deneyimi olarak yorumlar; bu da temelini Kutsal Kitap'taki Hezekiel ve yaratılış kitaplarından alır. Mistik olan kişinin nihai amacı bu yedi kat gök arasındaki keşif ve tefekkürle birlikte Kutsal Olan'ın âlemine ulaşmaktır.¹⁶⁵

Merkabah mistisizminin büyük ustası Rabbi Akiva'nın mistik tecrübesi Hekalot (Yahudiliğin erken dönemlerine ait yazıları içeren mistik metin)'ta sahnelenmiştir. Bu tecrübe sırasında Rabbi Akiva, Tanrı'nın isimlerinin yazılı olduğu bir cübbe giyerek gücünü muhafaza etmiştir. Ama cübbeyi henüz giymeden törensel banyosunu yapıp, dualar etmiş ve oruç tutmuştur. Bilinç düzeyinde yükselmeye hazır olmuştur. Tanrının göksel tahtını tecrübe eden Akiva bu deneyim sonrasında artık ustalığa ulaşmıştı. Öyle ki insanın gözünden katil ya da masum olduğunu anlar hale gelmiştir.¹⁶⁶

Merkabah geleneğinin bilinen diğer ustası Rabbi İsmail'dir. Rabbi ismail'in de Merkabah mistisizmi üzerine risaleleri mevcuttur. Bilinç düzeyleri arasındaki yükselişte bu tecrübeyi kolaylaştıracak bazı nağmeler listelemiştir. Bu listelemeyi kendi deneyimi üzerine oluşturmuştur.¹⁶⁷

Merkabah deneyimi, onu uygulamaya yetisi olan biri tarafından yönetilmez ise deneyimleyenlerin sağa sola savruluşları ölümle sonuçlanabilir. Merkabah tekniği bir öğretici vasıtasıyla yapılırsa kusursuz aydınlanma gerçekleşir. Yahudiliğin erken dönemine ait mistik uygulaması Merkabah'ın bu anlamda lider ismi Rabbi Nehuniah

¹⁶⁵ <http://www2.ida.net/graphics/shirtail/kabbalah.htm>, Sep. 2005.

¹⁶⁶ Perle Epstein; Kabala, s. 73.

¹⁶⁷ Baki Adam; Yahudilik ve Hristiyanlık Açısından Kur'an'ın Tartışmalı Konuları, s. 47.

Ben Hakana'dır. Rabbi Nehuniah trans halinde iken dostlarına liderlik etmiştir.¹⁶⁸ Rabbi Nehuniah Ben Hakana'nın bu transı sırasındaki söylevleri daha sonra gelecek içinde önemli bir yer olan Bahir (Işığın Kitabı) metnini oluşturacaktır.

Merkabah mistisizminde temel figür Metatron adlı baş melektir. Tanrı'dan sonra gelen ikinci varlık Metatron'dur. Tanrı'nın tahtının yanında duran bu melek Tanrı'nın suretini korumaktadır. İkinci Tanrı Metatron'un tahtı, Tanrı'nın tahtının yanındadır. Yedinci kat göğe ulaşan Yahudi mistiğini, Metatron karşılar ve ona yolculuğunun sonunda refakat eder. İnaniş'a göre de, Rabbi İsmail'e Metatron eşlik etmiş ve O'nu Tanrı'ya götürmüştür. Rabbi İsmail'in meraklı bakışlarına karşılık kendisini Tevrat'ın Tekvin bahsi geçen Enoh olarak tanıtmıştır. Enoh'u Tanrı kendi ifadesiyle yanına almıştır.¹⁶⁹

Metatron'un görevleriyle ilgili belli sıfatları vardır. Bunlar; “Yorde Razim “, “ Sofer “, “ Sar Ha- Olam “ dır. Yorde Razim sıfatı, Merkabah geleneğinde en önemli olanıdır. Şöyle ki Rabbi İsmail, sözlü Tevrat'ın Musa'ya Metatron'un bu sıfatıyla verildiğini düşünmektedir. Sofer sıfatı evrenin sırlarını ve olaylarını yazmasına göndermede bulunmaktadır. Sar Ha- Olam sıfatı ise Metatron'un dünyaya hâkimiyeti ile ilgilidir.¹⁷⁰ Tevrat'ın Çıkış kitabında yer alan bazı cümlelerin Metatron'la ilgili olabileceği de Merkabah mistisizmi geleneği içerisinde tartışılmıştır. Bu cümlelerden belki de en dikkat çeken cümle şudur; “ Yolda sizi hazırlaması ve gideceğiniz yere götürmesi için önünüzden bir melek gönderiyorum. O'na dikkat edin ve sözünü dinleyin, başkaldırmayın. Çünkü beni temsil ettiği için başkaldırışınızı bağışlamaz. „¹⁷¹

Burada bahsi geçen meleğin Metatron olduğu düşünülmektedir. Eğer bu düşünce kabul edilecek olursa Metatron'a da aynen Tanrı gibi davranılması gerekmektedir.

¹⁶⁸ Perle Epstein; Kabala, s. 76

¹⁶⁹ Baki Adam; Yahudilik ve Hristiyanlık Açısından Kur'an'ın Tartışmalı Konuları, s. 45, www.en.wikipedia.org/wiki/kaballah, Sep. 2005.

¹⁷⁰ <http://fortuna.divinity.ankara.edu.tr/~adam/muselestiri>, Sep. 2005.

¹⁷¹ Çıkış, 23/20–21.

2. 1. 5. 1. Hezekiel Kimdir?

Kutsal Kitap'ta mistik deneyimini en görkemli bir biçimde Hezekiel peygamber anlatmaktadır. Hezekiel'in rü'yeti onun içerisinde bulunduğu tarihselliği çerçevesinde değerlendirildiği vakit anlaşılması kolaylaşacaktır. Hezekiel'in rü'yetini Babil'in Filistin'i ikinci defa istila ettiği zamanlarda tecrübe etmiştir. Bu sürgün sırasında kendi ile birlikte binlerce Yahudi doğduğu topraklardan sürülmüştür. Bütün bu sıkıntılara rağmen o, devamlı sabreden ve inançlı bir peygamber olmuştur. Çünkü mabedin yıkılışıyla beraber Yahudiliğe büyük bir darbe inmiş ve din büyük bir tehlike ile yüz yüze kalmıştı. O, bu dönemlerde gördüğü rü'yetlerle beraber münzevi bir kişiliğe bürünmüştür.¹⁷²

Mistisizm, Mabel'in yıkılışıyla birlikte adeta yeniden şekillenmeye ihtiyaç duymuştur. Mabel'in ikinci yıkılışından sonra çökertilmiş olan mistik duygular Merkabah mistik okulunun kurulmasıyla canlanmıştır. Merkabah mistisizmi, Kabala'nın yapı taşı Yaşam Ağacı tasarlanana kadar gönülleri Tanrı ile buluşturmuştur.

2. 1. 5. 2. Hezekiel'in Rü'yeti

Hezekiel rü'yetini sürgün ülkesi olan Kever ırmağı kıyısında tecrübe etmeye başlamıştır. Hezekiel, ırmağın yüzünde kendi yansımasını görmüştür. Bunu Kabalist gelenek içerisinde yorumlayacak olursak; Hayat Ağacı diyagramında Hesed, Gevurah, Tifered, Hod ve Nezah Sefiralarına denk düşen üçüncü dünya Yezirah, su dünyasıdır. Malkut'ta kisvesine büründüğü bedeniyle bu aşağı sefiraları deneyimler. Daha sonra Hezekiel Tiferet'e yükselir. 30 yaşlarında olduğu düşünülen Hezekiel'e gelen emirde artık O'na gökler açılmıştır. "... Gökler açıldı. Tanrı'dan gelen görüntüler gördüm"¹⁷³ ayetiyle nihayet Beriyah dünyasında Hezekiel Tanrı'yı görmüştür. Daha sonra Hezekiel, Kutsal Kitap'taki "kuzeyden esen kasırganın göz alıcı bir ışıqla çevrelenmiş ateş saçan büyük bir bulutla geldiğini gördüm. Ateşin

¹⁷² Arzu Cengil; Kabbalah, Yahudi Gizemi s. 157.

¹⁷³ Hezekiel, 1/1.

ortası ışıldayan madeni andırıyordu.”¹⁷⁴ ifadesine göre büyük bir rüzgâr deneyimlemiştir. Mistik anlamda yorumlayacak olursak ışık saçan büyük bir buluttan kasıt Tanrısal Işıma’nın yansımasıdır. Ortasında var olan ışıldayan madene benzeyen ateşten kasıt ise zıtların birliğidir. Beriyah dünyasına denk düşen Hesed ve Gevurah Sefiralarının tecrübe etmiştir. İbranice “Haşmal” ışıldayan maden anlamına gelir.¹⁷⁵ “Haş”, sessizlik, “sal” ise konuşma anlamına gelmektedir. Yani bir kelime içinde iki türlü zıtlık yaşanmaktadır. Mistik deneyimlerde bu kelimenin tecrübe edildiği an Hezekiel Beriyah dünyasında olsa gerekti. Bu deneyimle Hezekiel kendisinin Tanrısal yanını görmektedir. Rü’yete devam edecek olursak; “en ortasında insana benzer dört canlı yaratık bulunuyordu. Her birinin dört yüzü, dört kanadı vardı.”¹⁷⁶ . Hezekiel arabanın yaratıklarını görmüştür. Bu dört yaratık, kartal, aslan, insan ve öküzü temsil eder.¹⁷⁷

“ Ve her biri dosdoğru ilerliyordu. Ruhları onları nereye yönlendirirse sağa sola sapmadan oraya gidiyorlardı. Canlı yaratıkların görüntüsü yanan ateş ya da meşale gibiydi. Ateş yaratıkların ortasında hareket ediyordu; ışık saçıyor ve içinde şimşekler çakıyordu.”¹⁷⁸

Bu cümlelerden yaratıklar üzerinde Tanrısal bir iradenin mevcudiyetinin söz konusu olduğunu çıkartabiliriz. Tanrısal irade onlara ne emrederse bu emirden hiç sapma göstermeden o emri yerine getirirler. Hezekiel’de bu rü’yet esnasında Sonsuz Işıma’nın kapsamına girmiş ve tamamen Tanrısal irade ile hareket etmiştir.

“ Tekerleklerin görünüşü ve yapısı şöyleydi: sarı yakut gibi parlıyorlardı ve dördü de birbirine benziyordu. Görünüşleri ve yapıları iç içe girmiş bir tekerlek gibiydi. Hareket edince yaratıkların baktıkları dört yönden birine doğru sağa sola sapmadan ilerliyordu.”¹⁷⁹

¹⁷⁴ Hezekiel, 1/4.

¹⁷⁵ Arzu Cengil; Kabbalah, Yahudi Gizemi s. 156.

¹⁷⁶ Hezekiel, 1/4–5.

¹⁷⁷ Hezekiel, 1/10.

¹⁷⁸ Hezekiel, 1/12–13.

¹⁷⁹ Hezekiel, 1/16–17.

Meleksi varlıklardan sonra Hezekiel tekerlekleri deneyimler. Tekerlek içinde var olan tekerleklerin hepsinin birbirinin aynı olduğunu ifade eder tekerleklerin anlatımını sakın bir şekilde yapan Hezekiel;

“Tekerleklerin kenarı yüksek ve korkunçtu, hepsi çepeçevre gözlerle doluydu”¹⁸⁰ cümleleriyle deneyim sürecinde dehşete düştüğü aşikârdı. Gözlerden kastedilen mana ise gözlerin ışığı alacak iletişim noktası olmasıdır. Gözler dikkati ve alıcı farkındalığı temsil ederler.

“Ruhları onları nereye yönlendirirse oraya gidiyorlardı. Tekerleklerde onlarla birlikte yükseliyordu. Çünkü yaratıkların ruhu tekerleklerdeydi.”¹⁸¹

Bu cümlelerin bize işaret ettiği mistik anlam ise psikolojik sürecin fiziksel süreci hareket ettirmesidir. Yani ruh tekerleğe yön vermektedir. Yoksa tekerlek hareket etmemektedir. Kabala geleneğindeki Bütüncül, Tanrısal olanla bir olma yaklaşımlarını da hatırlarsak bu cümlelerin mistik yorumlamaları da daha ilginç hale gelecektir. Tanrı ile olacak olan bu bütünleşmede katkı payeleri farklı farklı olacaktır. Her canlı varlık kendi üzerine düşeni layıkıyla yerine getirirse bu süreç daha hızlı ilerleyecektir.

“Gördüm ki beli andıran kısmının yukarısı içi ateş dolu maden gibi ısıldıyordu, belden aşağısı ateşe benziyordu ve çevresi göz alıcı bir ışıkla kuşatılmıştı. Görünüşü yağmurlu bir gün bulutları arasında oluşan gök kuşağına benziyordu. Öyleydi çevresini saran parlaklık. Rabbin görkemini andıran olayın görünüşü böyleydi. Görünce yüzüstü yere yığıldım. Birinin konuştuğunu duydum.”¹⁸²

Hezekiel artık tecrübe ettiği bilginin doruk noktasındadır. Ateş gibi ısıldamasından kasıt Tanrısal olan Işıma’dır. Hezekiel, Tanrı’nın yayılma; intişar sürecine girmiştir. O’nun ışığını gökkuşağına benzeterek anlatımını şiirleştirmiş ve bu tecrübeden duyduğu hazzı dile getirmiştir. Tanrısal Işıma’yı tecrübe edinen Hezekiel için artık peygamberlik dönemi de başlamıştır.

¹⁸⁰ Hezekiel, 1/17.

¹⁸¹ Hezekiel, 1/20.

¹⁸² Hezekiel, 1/27–28.

SONUÇ

Kabala'dan kaynaklanan Kabalizm, 12. yüzyıldan başlayarak Yahudi gizemciliğini tümüyle etkisi altına almış olan mistik bir akımdır. İbranice'de sözcük anlamı "gelenek" olan Kabala, sözlü bir gelenektir. Gizemci deneyimlerin içerdiği olası kişisel tehlikelerden kaçınabilmek amacıyla, Kabala öğretilerine ve uygulamalarına katılım, bir önderin, bir yol göstericinin gözetim ve denetiminde gerçekleştirilmelidir. Her yönüyle gizemci bir öğreti olan Kabala, özünde Tanrı'nın Musa'ya aktardığı "ilâhî vahy" olan *Torah*'ın (Tevrat) yazılı olmayan gizli bilgilerini içermektedir. Yahudiliğin temel ilkesinin Musa yasalarına uyum olmasına karşın, Kabala'nın insana doğrudan Tanrı'ya ulaşma yollarını sağladığı varsayılmıştır. Bu bakımdan Kabala, gizemci yaklaşımlar içeren dinsel bir boyutu Yahudiliğe katmıştır.

Kabala Tanrı'nın Işığıyla Kabalist mistiklerin yaşamını aydınlatmak için gerekli olan donanımı sağlayan pratikler bütünüdür. Yahudiliğin gizemli yanı olan Kabala'nın kökeni hakkında farklı görüşler zikredilmiştir. Gerek dünyada insanın yaratılmasından bu yana var olan hoşgörüsüzlüklük gerekse de bilinmeyene karşı geliştirilen korku nedeniyle Kabalistler bu geleneği saklı tutmuşlardır.

Kabala, yıllarca birbiri üstüne eklenen bilgiyle ortaya çıkan bir disiplin olarak düşünülebilir. Ayrıca Kabala, Kâinatın görünür kargaşasını açıklamaya ve zıtlıklarını kolay anlaşılır bir kalıp haline getirmeğe uğraşan bir doktrin olarak da kabul edilebilir.

Nesilden nesile aktarılan ' geleneksel bilgi' nin bu adla anılmaya başladığı tarih olarak M.S. 1. yüzyılı gösteren açıklamalar kabul görmektedir. 13. yüzyıldan başlayarak özel bir öğreti biçiminde gelişen Kabalizm, 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren tüm dünya ülkelerinde bilinir hale gelmiştir. Kabalizm, bugün, isteyen gelip kaydolduğu kamuya açık kurumlarda öğretilir ve yaşanır bir akım haline gelmiştir.

1492 senesinde İspanya ve İtalya'dan kaçıp Filistin'e yerleşen Sefardim Yahudilerinin Kabala'nın yayılmasına katkıları büyük olmuştur. Kabala'nın ilk insan

Âdem'den bu yana sözlü olan tüm geleneği bünyesinde barındırdığını kabul edersek çok geniş bir literatür karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu büyük gelenek içerisinde diğerlerine nazaran daha fazla ses getiren şahsiyetler ve onların öğretileri mevcuttur. Bu şahsiyet ve öğretileri;

16. yüzyılda Ari İsaac Luria'nın temsil ettiği Lurianik Kabala'nın Yahudi mistisizmindeki yeri ve önemi büyüktür. Luria Kabbalası, bir yaratılış kuramı ile buna bağlı olarak evrenin giderek yozlaştığı düşüncesini ileri sürer ve özgün uyumu yeniden oluşturmak için pratik bir yöntem önermektedir. Yaratılış kuramı üç temel kavrama dayanmaktadır: "çekilme" (*Zimzum*), "kapların kırılması" (*Kliphot*), "yenileme, tamirat" (*Tikkun*). Luria Kabbalası'nın etkisi büyük olmuştur. Bu hareket hem XVII. yüzyılda gelişen Sabetay Sevi akımı, hem de XVIII. yüz yılda ortaya çıkan aşırı sofı ve gizemci Hasidizm akımı üzerinde önemli bir rol oynamıştır.

1626 senesinde İzmir'de dünyaya gelen Sabetay Sevi, genç yaşlardan başlayarak kendini Yahudi mistisizmine, Kabala'ya vermiştir. Güçlü kişiliği ile çevresine birçok mürit toplamayı başarmıştır. O yıllarda, Sabetaycılık akımı hızla güçlenmiş ve Venedik, Amsterdam, Hamburg, Londra ve bazı Kuzey Afrika kentlerine kadar yayılmıştır. Sabetay Sevi'nin müritlerinin sayısındaki artış ve Sabetay Sevi'yi ziyaret etmeleri, Osmanlı yönetiminin dikkatini çekmekte gecikmemiştir. Sevi, sarayın baskısı sonucu İslamiyet'i kabul ettiğini beyan ettiği halde hem kendisi hem de onunla birlikte İslamiyet'i kabul etmiş görünen büyük bir kitle Kabalist felsefeye uygun bir yaşam biçimi ve uygulamalarıyla Anadolu ve Rumeli topraklarında çok uzun yıllar yaşamıştır. Bu Kabalist gurubun, büyüklüğü, yaşam biçimleri ve pratiklerini ne kadar süre ile devam ettirdikleri spekülâtif bir konu olmakla birlikte inanç ve felsefelerini Müslüman Türk toplumuyla belli noktalarda paylaştıklarını söylemek mümkündür. Sabetaycı Kabalistlerin İslami tasavvuf gruplarında yer almalarının kendi inançlarına daha yakın bir ortamda rahat edebilmeleriyle ilişkili olduğu düşünülebilir. Sevi'yi din değiştirmesine karşın terk etmeyerek etrafında toplananlardan oluşan Sabetaycılar, Sevi'nin dinsel yetkileri hakkındaki aşırı iddiaları ile sonradan din değiştirerek Yahudi inancına ihanet etmesi çeliskisini giderme çabası içindedirler. Sadık Sabetaycılar, Kabalacı bir yaklaşımla, önderlerini izleyerek Müslümanlığa geçmişlerdir. Bu dönmeler için, kişinin kendini kalpten Yahudi

hissetmesi önemli olmuş ve görünürde uygulanan Müslümanlığın ve biçimsel eylemlerin değersizliği kabul edilmiştir. Zohar'ın, Luriacı yorumundan yola çıkarak, bir çeşit "Kutsal Günah" kuramına ulaşan Sabetaycılar, Torah'ın amaçlarının tam olarak gerçekleşmesinin ancak, manevî olmayan eylemler sonucunda Torah'ın görünüşte ortadan kaldırılması ile gerçekleşebileceğini ileri sürmüşlerdir.

Bütün bunlardan da anlaşılacağı üzere Kabalist gelenek içerisinde Kabalistler, bazı teknikler geliştirmiş ve taraftar toplamışlardır. Lurianik Kabala bunu akılcı ve kendini aramaya yönelik meditasyonla sağlarken Abulafia konsantrasyon ve hayalde canlandırma teknikleriyle yapmıştır. Merkabah mistisizmi ise, bizlere bir nevi psikolojik sezgi meditasyonunu önermektedir.

Kabala, kendini rahat hissettiği salt Yahudi toplumunu değil, diğer dinî toplulukları etkilemiş ve onlar tarafından da etkilenmiştir. İnsanın yaratılışından tutun da evrenin yaratılmasına kadar söyleyeceği sözleri bulunan Kabala, Ortaçağ filozofları için önemli bir okul olan Yeni Plâtonculukla paralellik göstermektedir. İslam tasavvufunda ise Muhyiddin İbn Arabî'nin Vahdet-i Vücut (Varlık Birliği) öğretisine benzemektedir. Yahudilerin Kabalasının İslam'daki karşılığı Hurufilik'tir. Yahudilerin İbrani harfleri üzerine yükledikleri kutsiyet İslam'da Arap harfleri üzerine yüklenmiştir. Nitekim bu cümleden hareketle İslam ve Yahudi Kabalasının geçmiş bir zaman ve mekânda buluştuğu düşünülebilir.

Özgün amaçlarından saptırılan Kabala, Yahudiliğin sınırlarını aşmış, Rönesans döneminden başlayarak Hristiyan toplumunda da bazı düşünce akımlarının doğmasına yol açmıştır. "Hristiyan Kabalası", İspanya ve İtalya'da din değiştirip Hristiyanlığı kabul eden Yahudilerin etkisiyle, XV. yüz yılda doğmuş ve Kabalacı belgelerde Hristiyan inancının gerçeklerini bulduğunu ileri sürmüştür. Böylece, birçok Hristiyan Hümanist düşünür, Yahudi gizemciliği ile uğraşmaya koyulmuş ve bazıları Kabala hakkında geniş bir bilgiye ulaşabilmiştir. Bu kişiler arasında Giovanni Pico della Mirandola (1463–1494), Egidio da Viterbo (1465–1532), Johannes Reuchlin (1455–1522) ve Guillaume de Postel (1510–1581) en önde gelenlerdir. Reuchlin'in kaleme aldığı "*De Arte Cabbalistica*" (1517) adlı yapıt,

Yahudi olmayanların anlayabileceği bir dille yazılmış olan ilk Kabala açıklama kitabı olarak gelenek içindeki yerini almıştır.

Günümüzde Rabbi Mihael Laytman'ın başkanlığını yaptığı Bney-Baruh adlı bir kuruluş internet üzerinden Kabala ile ilgili çalışmalar yapmaktadır. Bu sayede taraftar toplamayı amaçlayan kuruluş Yahudi olsun olmasın herkese kapılarını açmaktadırlar.

Çađdař Yahudiliđin manevî yaşamı ve dūřünceleri üzerinde Kabala'nın oynadığı rol, eskiye oranla bir hayli azalmış olmasına karşın, azımsanmayacak bir düzeydedir. Bugün, gerçek anlamıyla yaşayan bir Kabalacı akımdan söz edilemez. Kolej ve kampüslerde yoğun meditasyon yapan Kabalacıların afişlerine rastlanmasa da Yahudi mistisizmi üzerine ipucu veren mistik Kabalistler de yok değildir. Abraham Isaac Kook (1865–1935) ve Martin Buber (1878–1965) gibi yazarların kişisel abaları Kabala konusunda hâlâ etkilidirler.

SÖZLÜK

Adam: Genel ruh, yaratılan esas varlık.

Adam Kadmon: Mecazi anlamda Tanrı'nın bedeni anlamına gelen Adam Kadmon, tam olarak açıklanamayan ötelerdeki bir haldir. Adam Kadmon, Elohim'in suretinde yaratılan Göksel İnsan'a göndermedir.

Ari: Aşkenazi Rabbi İshak'ın kısaltılmışı.16.yy. modern kabala metodunun geliştiricisi. Kabalist gelenekte İsaac Luria için kullanılmaktadır.

Asiyah: Eylemlerin olduğu dünya, yani fiziksel dünyadır. Kabalist gelenekte dört dünyanın dördüncüsü olup yoğunluk düzeyi en yüksek olan dünyadır.

Aşkenaz: İbranice olarak "Alman" anlamında olan bu sözcük, başta Batı, Orta ve Doğu Avrupa Yahudilerini tanımlar. Aşkenazlar, Ortaçağ Almancası, İbranice ve bazı Slav dillerinin bir karışımı olan ve İbranice harflerle yazılan Yidiş dilini konuşmaktaydılar ki, bu dil günümüzde kullanımını yitirmek üzeredir.

Ayn: İbranice hiçbir şey, yokluk demektir. Yaşam Ağacı'nın en derindeki negatif var oluş düzeyidir.

Ayn Sof: Sonsuz, sınırsız, tanımsız anlamlarına gelen bu terim, Kabalist gelenekte “ Tanrı “ veya “ Mutlak Varlık “ için kullanılmaktadır. Isaac Luria tarafından telaffuz edilen bu sözcük daha sonraları Zohar'da geliştirilmiştir. Ayn Sof doktrinine göre, ışığı kendisinden yansıtan Tanrı, hem gizlidir hem her şeydir. Ayn Sof ile birleşmeyi başarmak Kabalist için din ve hayatta Tanrı'yla birleşmenin hedefidir.

Ayn Sof Or: İbranice karşılığı Sonsuz Işıma, anlamına gelen bu terim, Yaşam Ağacı'nın köklendiği üç negatif var oluştan biridir.

Azilot: Dışlaşma dünyasıdır. Kabalist gelenekteki dört dünyanın ilk ve en yüce olanıdır.

Baal HaSulam: (Yehuda Leib Alevi Ashlag'ın ikinci ismi (1885–1955) – üst dünyaları edinmenin metodolojisinin yazarı, Zohar kitabının ve Ari'nin tüm yazılarının yorumlayıcısı.

Beriyah: İbranice Yaratma Dünyasıdır. Dört Kabalistik dünyanın ikincisidir.

Binah: Yaşam Ağacı'nın sol sütunundaki en üst Sefira olan Binah, İbranice “ anlayış” demektir.

Devekuth: Tanrı'ya ulaşmak için yapılan bütün çalışmalar için kullanılan bu kavram, İbranice “yapışmak, bağlı kalmak” anlamlarına gelir. Tanrı'ya bağlanma durumudur.

Diaspora: Önce Babil İmparatorluğu, daha sonra ise Romalılar tarafınca, yaşamış oldukları eski İsrail topraklarından çıkarılmalarının ardından, Yahudilerin diğer ülkelerdeki yaşamının genel olarak tanımı.

Haggada: Talmud'un hikâyeler, menkıbeler, Tevrat'ın tefsirleri ve sabbat vaazlarını içine alan kısmı.

Halakah: Yahudi hukuk öğretisine verilen ad; Yahudilikte doğrudan Musa kanunundan kaynaklanmayan hukuki kurallar dizisi.

Hokmah: Yaşam Ağacı'nın sağ sütununun en üst Sefirasıdır. Hikmet, Bilgelik demektir.

Kabala: İbranice "gelenek" anlamına gelen bu terim Yahudi mistisizminin genel adıdır.

Kabalist: Ruhani dünyaları edinmiş Yahudi mistiği.

Kavanna: Tek noktaya yoğunlaşmak, odaklanmaktır.

Kavannot: Lurianik Kabala'da tek noktaya yoğunlaşmayı sağlayan sembollerdir.

Keter: Yaşam Ağacı'nın en üst Sefirasıdır. Diğer adı taç'tır.

Malkut: Yaşam Ağacı'nın en aşağı Sefiradır. Karalık anlamına gelmektedir.

Merkabah: İbranice "araba" anlamına gelir. Yahudi mistisizmde, mistiklerin dünyevi sınırları aşarak ilahi arabalar ya da vasıtalarla sırlar hikmetler diyarı olan ilahi âlemlere yükselme tasavvurudur.

Metatron: Merkabah mistisizminin temel figürü, baş melektir.

Mişna: İbranice anlamı öğretilerdir. Yahudi geleneğindeki, görüş ve fetvaların Rabbi Akiba ve Rabbi Yudah tarafından toplanarak sistematik şekilde derlenmesinden oluşan kitaptır. Mişna altı ana bölümden oluşmaktadır. Bunlar tarımla ilgili hukuk, şabat ve bayramlar, aile hukuku, sivil ve ceza hukuku, tapınakla ilgili hukuk ve kurbanlar ve temizlik hukuku konularıyla ilgilidir.

Nefeş: En az edinilen maneviyat, yaratılandaki en küçük ışık.

Partzuf: 10 Sefirottan oluşan ruhani nesne.

Rabbi: Dinsel konularda eğitim veren öğretmenlerdir. M.S. 70'de bu ünvan Yahudi hukukunda otorite sahibi kimselere verilmekteydi.

Sefarad: Bu terim geniş anlamda, İspanya ve Portekiz kökenli Yahudiler için kullanılır.

Sefer ha Bahir: Işığın Kitabı, on birinci yüzyılda yazılmış Fransızca mistik el kitabıdır.

Sefer ha Yezirah: Yaratılış Kitabı, İbranice harflerinin taşıdıkları anlam ve mistik önem üzerine yazılmış bir kitaptır.

Sefer ha Zohar: Nur kitabı, Parlaklığın ve İhtişamın kitabı şeklinde çevrilebilir. Torah'ın ilk beş kitabının alegorik yorumu olan ve yazıya geçirilen ilk Kabala metnidir.

Sefira: Yahudi Mistisizminde Ayn Sof olarak adlandırılan mutlak güçten tezahür ettiği düşünülen 10 ışığın her birine verilen addır. İbranice anlamı sayıdır. Çoğulu ise Sefirot tur. 10 sefiranın hepsi Sefirot adını alır.

Talmut: Nizam ve düzen anlamına gelen Talmut, Tevrat'ın şerh ve izahı mahiyetinde olup Ahd-i Atik'in özel bir yorumudur. Kudüs ve Babil Talmut'u olmak üzere ikidir. Babil Talmut'unun ise Mişna ve Guamera adlı bölümleri mevcuttur.

Tetragramaton: Yunanca dört harf anlamına gelir. Tanrı'nın kutsal isminin ağza alınması, söylenmesi ve yazılmasının yasak olması düşüncesidir. Yahudilikte yüce Tanrı'nın ismi olan Yahve bu dört harften oluşmaktadır. Yahudiler Musa'ya verilen On Emir arasında saydıkları “ Tanrı'nın adını boş yere ağzına almayacaksın “ifadesinden hareketle Yahve ismini kullanmaz, onun yerine Adonai ya da Elohim gibi diğer terimleri kullanırlar.

Tikkun: Oluşum sırasında kırılan Sefira kaplarının yeniden inşa edip düzenlenmesidir.

Tzaddik: Aydınlanmış aziz anlamına gelir.

Tzeruf: Zihinsel olarak İbrani harf permütasyonudur.

Yezirah: İbranice oluşum biçimlenme anlamına gelen bu terim, Kabalist gelenekte dört dünyadan psikolojik olanıdır.

YHVH: Tanrı'nın söylenemeyen en kutsal ismidir.

Zimzum: İbranice içe çekilme anlamına gelmektedir. Yaratma esnasında Sonsuz Işıma'nın kendini geri çekmesiyle oluşan Yaşam Ağacı'nın dışlaştığı dairesel alandır.

Zohar Kitabı (İhtişamın Kitabı): Evrenin erdemliğiyle ilgili yazılmış bir kitap (M.S. 3. y.y)

KAYNAKÇA

1. Adam, Baki; Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, Pınar Yayınları, İstanbul 2001.
..... Yahudilerde Din ve Gelenek Üzerine, Ankara İlahiyat Fakültesi Dergisi, Ankara 2000.
..... Yahudilik Ve Hristiyanlık Açısından Kuran'ın Tartışmalı Konuları, Pınar Yayınları, İstanbul 2003.
..... Yahudilik Ve Hristiyanlık Açısından Diğer Dinler, Pınar Yayınları, İstanbul 2002.
2. Aksu, Hüsamettin; Hurufilik, İslam Ansiklopedisi, Cilt 18, Şamil Yayınevi, İstanbul 2000.
3. Aydın, Mehmet; Din Fenomeni, Din Bilimleri Yayınları, Konya 1995.
4. Basalel, Yusuf; Yahudilik Ansiklopedisi, Kabala Maddesi, Cilt 2, Gözlem Yayınevi, İstanbul 2001.
5. Behar, Nisim; İbranilerin Öyküsü, Zvi- Geyik Yayınları, İstanbul 2001.
6. Bobaroğlu, Metin; Batını Gelenek: Hermetik ve Sanskrit Öğretiler, Ayna Yayınevi, İstanbul 2002.
7. Boyce, Mary; Zoroastrians, London 1979.
8. Cengil, Arzu; Kabala, Yahudi Gizemi, Ayna Yayınevi, İstanbul 2004.
9. Challege, Felicien; Dinler Tarihi, (Çev: Semih Tiryakioğlu), İstanbul 1970.
10. Cilacı, Osman; Dinler ve İnançlar Terminolojisi, Damla Yayınları, İstanbul 2001.
11. Coudert, A. P; The Impact of the Kabbalah in The Seventeenth Century, Brill 1998.
12. Daud, Ibn Abraham; The Book of Tradition, By Great Britain, London 1969.
13. Çelebi, Ahmet; Yahudilik (Çev: Ahmet M. Büyükcınar, Ömer F. Harman), Kalem Yayınları, İstanbul 1978.
14. Dinler Tarihi Ansiklopedisi, Gelişim Yayınları, İstanbul 1976.
15. Doğrul, Ömer Rıza; Yeryüzündeki Dinler Tarihi, İnkılap Yayınevi, İstanbul 1963.
16. Eliade, Mircea, Ioan P. Couliano; Dinler Tarihi Sözlüğü, (Çev: Ali Erbaş), İnsan Yayınları, İstanbul 1997.
17. Encyclopedia Of Religion, Qabbalah Maddesi, Cilt 12, Charles Scribner's Sons, New York 1987.

18. Encyclopaedia of Religion and Ethics, Kabbala Maddesi, Cilt 7, Macmillan Publishing, New York 1987.
19. Eptein, Perle; Kabala, Dharma Yayınları, İstanbul 1993.
20. Eygi, Mehmet Şevket; Yahudi Türkler Yahut Sabetaycılar, Zvi-Geyik Yayınları, İstanbul 2000.
21. Frelly, Jhon; Kayıp Mesih Sabatay Sevi'nin İzini Sürerken, Remzi Kitabevi, İstanbul 2002.
22. Freidlander, Michael; The Jewish Religion, New York 1981.
23. Galante, Abraham; Sabetay Sevi ve Sabetaycılarının Gelenekleri, Zvi GeyikYayınları, İstanbul 2000.
24. Gündüz, Şinasi; Din ve İnanç Sözlüğü, Ankara 1998.
25. Gündüz Şinasi; Pavlus Hıristiyanlığın Mimarı, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2001.
26. Gölpınarlı, Abdalbaki; Hurufilik, Türk Ansiklopedisi, Milli Eğitim Bakanlığı, Cilt 19.
27. Gövsa, İ. Alâeddin; Sabatay Sevi, Anka yayınları, İstanbul 2000.
28. İletişim Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi Yahudi Dünyası, İletişim Yayınları, İstanbul 1987.
29. İnan, Abdulkadir; Eski Türk Dini Tarihi, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1976.
30. İslam Ansiklopedisi; Hurufilik Maddesi, Cilt 18, Türkiye Diyanet Vakfı Yayıncılık, İstanbul 1998.
- ..... Ebced, Cilt 5, Türkiye Diyanet Vakfı Yayıncılık, İstanbul 1998.
31. İslam Ansiklopedisi; Kabala Maddesi, Cilt 13, Milli Eğitim Vakfı Yayıncılık, İstanbul 1986.
32. Johnson, Paul; Yahudi Tarihi (Çev: Filiz Osman), Pozitif Yayınları, İstanbul 2000.
33. Kahraman, Ahmet; Mukayeseli Dinler Tarihi, Bayrak Matbaacılık, İstanbul 1999.
34. Kaplan, Aryeh; Meditation and Kabbalah, Samuel Weisher, York Beach 1982.
35. Kaufman, Francine, Eisenberg, Josy; Yahudi Kaynaklarına göre Yahudilik (Çev: Mehmet Aydın), Konya 1993.

36. Köprülü, Fuad; Türk Edebiyatındaki İlk Mutasavvıflar, T. T. K. Yayınları, Ankara 1976.
37. Kutsal Kitap, Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul 2001.
38. Kutluay, Yaşar; Tarihte ve Günümüzde İslam Mezhepleri, Ankara 1968.
39. Kutluay, Yaşar; İslam Ve Yahudi Mezhepleri, Ajans-Türk Matbaası, Ankara 1965.
40. Küçük, Abdurrahman; Dönmeler Tarihi, Alperen Yayınları, Ankara 1990.
41. Örs, Hayrullah; Musa ve Yahudilik, Remzi Kitabevi, İstanbul 1966.
42. Özen, Âdem; Yahudilikte İbadet, Pınar Yayınları, İstanbul 2001.
43. Sarıkçıoğlu, Ekrem; Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Isparta 2002.
44. Sarıkçıoğlu, Ekrem; Din Fenomenolojisi, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Isparta 2002.
45. Schimmel, Anna Marie; Dinler Tarihine Giriş, Kırkambar Yayınları, İstanbul 1999.
46. Scholem, Gershom; Origins Of The Kabbalah, Jewish Publication Society, Princeton 1990.
47. Scholem, Gershom; Zohar İhtişamın Kitabı ve Kabala'dan Temel Öğretiler (Çev: Ebru Yetiş), Dharma Yayınları, İstanbul 1994.
48. Scholem, Gershom; Sabatay Sevi Mesih mi? Sahte Peygamber mi? Burak Yayınları, İstanbul 2001.
49. Sunar, Cavit; Mistisizmin Ana Hatları, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ankara 1966.
50. Shahak, Israel; Yahudi Tarihi Yahudi Dini (Çev: Ahmet Emin Dağ), Anka Yayınları İstanbul 2002.
51. Şeybe, Abdulkadir; Çağdaş Dünya Dinleri ve Mezhepleri (çev: Osman Cilacı), Beyan Yayınları, İstanbul 1995.
52. Tanyu, Hikmet; Tarih Boyunca Yahudi ve Türkler, Yağmur Yayınları, İstanbul 1976.
53. Taplamacıoğlu Mehmet; Karşılaştırmalı Dinler Tarihi, Ankara 1966.
54. Tümer, Günay, Küçük, Abdurrahman; Dinler Tarihi, Ocak Yayınları, Ankara 1997.

55. Ülken, Ekrem; Kabbalah Konulu Konferans Metni, Anadolu Aydınlanma Vakfı, İstanbul 2001
56. Ülken, Hilmi Ziya; İslam Felsefesi, Selçuk Yayınları, Ankara 1967.
57. Yakıt, İsmail; Türk İslam Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme, Ötüken Yayınları, İstanbul 1992.
58. Zorlu Ilgaz; Türkiye Sabetaycılığı, Belge Yayınları, İstanbul 1998.

İNTERNET ADRESLERİ

1. www.aish.com.
2. www.aynsop.org.
3. www.byzant.com.
4. www.cassiopeae.org.
5. www.chabad.org.
6. www.crcsite.org.
7. www.crystalinks.com.
8. www.crystalinks.com.
9. www.delikanforum.net.
10. www.digital-briliance.com.
11. www.donmeh-west.com.
12. www.en.wikipedia.org.
13. www.f27.parsimony.net.
14. www.fags.org.
15. www.fortuna.divinity.ankara.edu.tr.
16. www.gaygaye.com.
17. www.geocities.com.
18. www.haruth.com.
19. www.hermetics.org.
20. www.inner.org.
21. www.jewfaq.org.
22. www.jewishvirtuqlibrary.org.

23. www.jewwatch.com.
24. www.judaism.com.
25. www.kabala.org.
26. www.kabbalaonline.com.
27. www.kaballah.startkabel.nl.
28. www.kabbala.verzamelgids.nl.
29. www.kabbalah.com.
30. www.kabbalah.info.
31. www.kabbalahsociety.org.
32. www.kabballah.com.
33. www.kabalist.bigstep.com.
34. www.kasmic-kabbalah.com.
35. www.kheper.net.
36. www.koshertorah.com.
37. www.mercek.org.
38. www.mb-soft.com.
39. www.netfirms.com.
40. www.neveh.org.
41. www.newadvent.org.
42. www.newkabbalah.com.
43. www.orlenter.net.de.
44. www.pithemovie.com.
45. www.religionnewsblog.com.
46. www.revelation13.net.
47. www.ritmanlibrary.nl.
48. www.sacret-texts.com.
49. www.sceptic.com.
50. www.spirit-alembic.com.
51. www.theosophy.org.
52. www.torah.org.
53. www.ucalgary.ca.
54. www.yashanet.com.
55. www.yesil.org.

ÖZGEÇMİŞ

Şule BURUL, 23.01.1981 yılında Kayseri’de doğdu. İlk ve Orta Okulu Kayseri’de bitirdi. 1997 senesinde Kayseri Karamancı İmam Hatip Lisesinden mezun oldu. Aynı sene Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde üniversite öğrenimine başladı. 2002 yılında mezun oldu. Şule BURUL’un lisans bitirme tezi “Zedüştilikte ve Sami Dinlerde Ahiret Anlayışı”dır.

Şule BURUL, 2002–2003 eğitim yılında Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Dinler Tarihi alanında yüksek lisansa başladı. Yüksek lisans tezi olarak “Kabala: Yahudi Mistisizmi”ni çalışmaktadır.

Şule BURUL, Gesi Ahmet Baldöktü Yatılı İlköğretim Bölge Okulunda Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenliği yapmaktadır.

Adres: Fevzi Çakmak Mah. Çoruh Cad. No:48/11

Kocasinan/KAYSERİ

Ev Telefonu: 233 61 29

Cep Telefonu: 0533 301 45 73

E-Mail: suleburul@hotmail.com